

DE FEBRIVM CO

GNITIONE ET CVRA.

FEBRIS dicta est à feruore caloris accidentalis, accensi in corde, qui cū spiritu & sanguine per arterias & uenas in totū corpus diffundit, & lēdit operationes naturales. Oriē enim in corde, & accendit à calore eius, uel ab ea anime pōtētia, quę est causa caloris naturalis, & uterq; simul miscentur & simul per corpus extendunt. Calor ergo naturalis & accidentalis sunt idem subiecto, sed differūt ratione, causis materialib. effectibus uel operationibus: nam alia est ratio & causa materialis caloris naturalis, & alia accidentalis, ille enim bonis aliis humoribus, & ab innata cōplexione fouetur: hic à putredine uel malis qualitibus humorū et membrorū procreat. Amplius in febrientib. ratione caloris naturalis operationes naturales aliqua ex parte agunt: sed ratione accidentalis & febris, impediunt magis & minus, secundū magnitudinem uel malitiam febris, & diminutionem caloris naturalis. Totum autē corpus est generale subiectū adęquatū, quia febris est passio totius corporis: licet interdū propter impedimenta obstantiū humorum & frigiditatem eorū febris calor nō possit per omnes corporis partes trāsire, sicut in lipparia, epialo, & horripilationib. rigidis. Sed cor est officina omniū febrīū, nam ab eius calore tanquā à causa agente omnis febris generat: primū autē distinguunt febres, secundū tria genera subiectorū particulariū, & diuersarum materierū, ex quibus omnis febris generat: nam si febris primo generat ex spiritu, dicit ephimera: si ex humoribus, nuncupat humoralis: ex membris uero appellat hectica. Febrisq; denominat ab eo quod primū accendit & calefacit reliqua: unde febriens calenti balneo, uel ollę aqua plene potest recte cōparari: posito quod membra sint sicut olla uel parietes balnei, & aqua sicut humores, & spiritus se habeat sicut aēr circumstans. Quandoque ergo prius inflammatur aēr, qui postea calefacit aquam & ollam, sicut quando inflammatur prius spiritus, & postea reliquū corpus, & facit febrem ephimerā, quę per spacium unius diei duntaxat durat. Interdum uero prius inflammantur humores, quorum causa totum corpus febricitat, & nominatur febris humoralis: sicut quando aqua prius calet, & postea calefacit aërem & ollam. Vbi uero membra, sicut olla, prius inflammarentur quā reliqua, constituerent hecticam, quę potest sequi ephimeram & humoralem: sed hectica nunquam mutatur in illas, nec humoralis in ephimeram, sed econuerso frequenter accidit. Rursus humores non solū propter putredinem, sed propter augmentum & calorem, possunt facere febres quę in quatuor species diuidunt. Cholera em tertianam, sanguis continuam, phlegma quotidianam, & melancholia quartanā gignit. Qualiter uero & in quas species ephimera diuidatur in proprijs capitulis

capitulis inferius explicabimus. Facilius autem febribus corripuntur corpora calida, quæ facili ratione inflammantur. Sicca quidē in ephimeram uel hecticam, sed humida in putridas febres frequentius incidunt, quorum sudor, urina, & alia excrementa sunt foetidiora. At corpora frigida raro febricitant, rarissime uero quæ ad complexionem magis temperatam accedunt.

De temporibus obseruandis, in quibus ægri tudines crescunt uel decrescunt.

Quamuis ægri tudines omnes crescant, consistant uel declinent, tamen medici principium ab augmento recte distinxere: nam in principio nondum sunt læsæ operationes, sed incipiunt declinare, corpusq; aliter se habere insinuat, quàm consueuit: tunc enim eger, ueluti laboribus fessus, in brachijs lassitudinem & genibus sentit, eiusq; animus inertis pigritia languet, & molesta est ei ambulatio & loquela: urina autem adhuc pristinum colorem & substantiam retinet, sed amittit hypostasim & nullā sequestrat. Omnino quidem principium breue est, etiā in morbis chronicis, & breuissimum in acutis. Augmentum uero est longe prolixius, & in eo calor naturalis pro uiribus morbo resistit, & cum eo pugnat. Contrā, instat mali humores & morbus, cum malis qualitatibus, quæ continue crescunt: urina & humores à naturali dispositione mutant, & quādoq; attenuant, sed plerunq; fiunt crassiores: calor, sitis, inquietudo, uigiliæ & dolores crescunt, accidentiaq; continue grauiora emergunt: nam calor naturalis & accidentalis mixtus, qui in principio uidebat suffocari, in augmento expandit excitatus, & urina secundum qualitatem humorum indigesta & colorata est. Veruntamen quanto ægri tudo est breuior & magis salubris, tanto citius in augmento incipiunt apparere signa digestionis, & urina crassa attenuat, uel econtrā, & incipit sequestrare hypostasim laudabilem: & quamuis in primo paroxysmo, uel in febre quæ unicū habet paroxysmum, eiusmodi signa digestionis appareant, omnino tamē illa febris habet principium, augmentum, statum, & declinationem, sicut ephimera. In augmento uero ægri tudinis chronicæ, urina diutius perseuerat rudis, indigesta: sed mortalis est deterior in substantia & colore, & quādoq; facit hypostasim ualde contrariā naturali. Deniq; febris cum suis accidentibus usq; ad statum augetur: uerum si uincit natura, signa quæ diximus digestionis continue meliora: si uero succumbat, continue deteriora, apparent, & maxime in statu, in quo agitur ultimum naturæ & morbi certamen, quousque alter uincat: & tunc eger maxime laborat, æstuat, & conqueritur. Sed euasuri huiusmodi accidentibus minus urgentur, & urinæ apparent manifesta signa digestionis & salutis: de contrarijs uero desperandum est, præsertim ubi æger ualde conflictatur, uel supinus iacet, porrectis manibus & pedibus, deorsumque ad pedes subinde delabitur: uel nares habet acutas, tempora collapsa, oculos concauos, frigiditas, & languidas aures, aut delirat, floccosque colligere tentat, uel in adiuncto

pariete, si qua minuta eminent, carpit: nam eiusmodi ad ultima iam deuentū esse testantur. Veruntamen notæ mortis, & salutis in morbis acutis sæpe sunt fallaces. Si uero ante finem status æger non moritur, in declinatione postmodum conualescit, nisi accadat error, uel perperam regatur: nam uictrix natura tūc malis humoribus fortius dominatur, malitiam qualitatum compescit, & morbum deniq; superat, excremēta sudore, urina, uel per fluxum expellit, & malorum reliquias discutit, urina & operationes naturales in pristinam dispositionem reducuntur. Sic itaq; ex difficultate digestionis, longitudo, & ex malitia febris periculum colligitur. Frigidi autē humores & uiscoli difficiliter digeruntur, & faciunt ægri tudinem longam: sed humores calidi præcociter digeruntur, & abbreviant morbum: malitia uero qualitatum & humorum tam calidorum quàm frigidorum, facit ægri tudinem grauem & periculosam cum seuioribus accidētibus. Vrinæ quidem, egestionēs, sputa, & cetera excrementa, quanto magis sunt naturalia, tanto magis digesta habentur. Econtrā, sputum falsum, amarum, acutum uel uiscosum, quod difficile expuitur, & urina rubea, alba, crassa, uel nimis tenuis, egestionēsq; durissimæ uel nimis fluidæ, superflue, fœtidissimæ, uel malorum colorum, aut glutinosæ, & similia, arguūt indigestionem. Accidentia quoque indigestionem & calorem intollerabilem concomitantur: cum autem in declinatione mali humores sunt digesti, accidentia mitescunt, & egri incipiunt conualescere: sed in augmento & statu omnia mala crescunt, & perituri decedūt. Quamuis autem principium & status sint plerunq; breuiora augmento & declinatione, tamen interdum sunt equalia, & quandoq; prolixiora, in quibus plurimum momenti habet regiminis & cure diuersitas: & quandoq; ut dixi, duo, tria, & quatuor prædicta tempora in eodem die & paroxysmo consumuntur: econtrā, interdum solum augmentum est longius anno. Eadem quatuor tempora singulis accessionibus quas paroxysmos uocamus, reperiuntur. Et principium paroxysmi est quando eger calorem pariter & colorem & uires amittit, fessusq; inertis pigritia detinetur, alget, animus languet, frequenter oscitat, lacertos extendit, aures tinnitibus & sibilis obtunduntur ob crebros ictus, quibus arteriæ temporum pulsant, refugit spiritus à malitia morbi oppressus, pulsus supprimitur, dolor in capite, stomacho, uel renibus uexat, & mali humores de loco ad locum mouētur, & ad putredinem alterantur. In augmento uero, sedato frigore, calor, sitis, inquietudo, unā cum putredine crescit, pulsusq; in magnitudine & uelocitate augeatur: sed cum peruentum est ad statum, eger grauissimis accidentibus conflictatur: postea in declinatione paroxysmus cum sudore finitur, uel putredinis uapores insensibiliter resoluuntur, & pulsus ad pristinū ordinem ferè reuertitur, & accidentia sedantur.

QUæcumq; in curatione ægrorum sunt necessaria, omnisq; cura & remedium ad duo genera reducuntur, scilicet ad regimen uitæ, quod diætã appellat & medicinã. Rursus medicina in physica & chyrurgiam diuiditur. Chyrurgia autẽ operatione manuali agit circa uulnera, ulcera, apostemata, fracturas, phebotomiam, & similia: sed physica considerat morbos & causas, & utrisque opportunis remedijs medetur. At diætã quæ est regimen uitæ, & quæ est maxime necessaria non modo ægris, sed sanis, complectitur sex illa genera rerum, à quibus cõtinue alteramur, eademq; eligit & exhibet secundum quantitatem & qualitatem necessaria, & temporis opportunitatem metitur; & sunt cibus & potus, somnus & uigilia, motus & quies, euacuatio & repletio, aër & passiones animi. Cibus ergo & potus debet esse in qualitatibus temperatus, nisi egritudo aliter postulet, parcus in plenitudine, in euacuatione plenior, delicatus, suauis, & facilis digestionis. Item motus laboriosus, querimonia, & agitatio impatientiũ, qui hinc inde in thoro reuoluuntur, & qui impatienter uexantur, laboriose anhelant & fortiter conqueruntur, ut solent facere mulieres quæ uolunt uideri grauius ægrotare: huiusmodi, inquam, motus laboriosi ualde nocent febribus, quia desiccant, & quies humectat: sed sanis exercitium temperatum usque ad principium sudoris est salubre, & sanitatem conseruat: similiter ratione siccitatis noctes insomnes & longæ uigiliæ resoluunt, debilitant & lædunt. Contrã, somnus mediocris, quietus, iuuat & mitigat anxietatem & inquietudinẽ: sed somnus laboriosus, tumultuosus uel profundus, minime expurgiscibilis, est mortalis. Aër quo degimus & spirando uescimur si fuerit tẽperatus, serenus, & absq; malitia syncerus, salubris est. Contrã, uentosus, nubilus, pluuiosus, fœtidus, corruptus uel pestilens, grauis est & nocuus. Passiones quoq; animi alterant ægritudinem. Nam imaginatio quãdoq; facit casum, teste Auicenna: & Galenus de motibus liquidis ait, quod qui inspiciunt maculatos oculos, corripiuntur ea caliginosa turbatione, quam uulgares iectatam appellat. Et sicut timor & pusillanimitas deterioremm reddit morbum & melancholicum perficit: sic spes, fortitudo animi, & laboris tolerantia, superat egritudinem, ut sentit Galenus in libro de exercitio. Similiter impatientes, qui facile excandescunt & succenduntur, grauius laborant. Animus ergo pacatus & fortis aduersæ ualetudini auxilia præbet.

Pone metum, tristes depelle è pectore curas.

Fac tantum cupias sponteq; sanus eris.

Euacuatio autem & plenitudo paulatim ad mediocritatem reducantur, quoniam natura non tolerat repentinas neq; maximas alterationes. Ex prædictis colligi potest, quod Chyrurgiæ opus est physica & regimine uitæ, sed physica indiget tantum diætã. At diætã neutra illarum indiget, sed sola potest ab initio

D

morbis recte mederi, & sanitatem conseruat: docet enim uitare noctua, & extreme uitiosa, & moderate uti salubribus. Cibus autem parum deterioris substantiæ & qualitatis, quem infirmus magis appetit, omnino melior est in parua quantitate, quàm cibus melioris nutrimenti & qualitatis, quem infirmus fastidit & abhorret. Dandum est enim aliquid gustui, ætati, & consuetudini; sed potissimum habenda est ratio ægritudinis & recti regiminis.

De quantitate ciborum.

Alendi sunt infirmi quotidie minori cibo à principio usq; ad statū, perinde quotidie pleniori usq; ad pristinam sanitatē. Ita quod quāto æger magis laborat, tanto minus comedat: & quāto magis conualefcit, tanto ampliori cibo reficiat. Exhibendus est enim in augmento modicus cibus, & minor in statu, ne natura circa digestionem pluris nutrimenti occupetur, & ne ab oppugnatione morbi diuertat, & finat ipsum inualefcere. Accidit quod uirtus digestiua ob malitiam febris infirma, pauca admodū digerere potest: quæ aut non digerunt quàm grauiasunt corpori, & facile corrumpuntur, & augent malos humores & febrem. Quamobrem quāto plus ægri comedunt, crescente morbo, tanto magis lædunt: non ergo plus comedant, quàm quanto possint usq; ad statū conseruari: & recedendū est à consueto cibo uniformiter ad parciozem usq; ad statū, quem in declinatione unā cū sanitate pariformiter resumant. Qui uero ab initio ieiunant aut parum comedunt, incidunt in magnū errorem & periculū: nam si ægritudo durat, & nolunt ad sufficientiam comedere, utiq; ante statū ob debilitatem pereunt. Si uero in augmento & statu amplius comedunt, cibus ægre digeritur, & sic ægritudo inualefcit. Omnino tamen semper tolerabilius est aliquanto plus comedere, quàm minus, eo quo indiget natura. Verum hac tempestate difficilimū est diætare infirmos secundū quod oportet: quoniā incōtinentes sunt omnes ferè propter consuetudinem, neq; sui iuris: sed comedunt secundū appetitū & gustum, uel maxime secundū quod possunt. Præterea habenda est ratio ætati, tempori, consuetudini, uel naturæ: nam senes facilius tolerant ieiuniū, pueri nequaquā, sed frequentius comedunt. Iuuenes uero utrorunq; mediocritatem tenent. Item in hyeme plenius & rarius. Sed in æstate parcius & frequentius comeditur, nam in hyeme stomachi & præcordia sunt calidiora quàm in æstate, in qua calor naturalis magis resoluitur: omnino autem plurimī comedunt secundū eorū cōsuetudinem & ingluuiem tā iuuenes quàm senes, quando sunt sani: sed infirmi minime comedere possunt. Si igit uolumus diætare infirmū secundum necessitatem & indigentia naturæ, oportet recta ratione partiri cibū, secundum proportionem ægritudinis longæ uel breuis. Ita q; primo inuestigandū est per omnem inquisitionis modū acumen morbi siue status, quàm procul ab initio distet. Colligit aut breuitas uel prolixitas ægritudinis potissimū ex sui generis natura: nam acutę ægritudines in quatuordecim diebus

diebus terminantur: uel ante mensem, quæ sunt minus acute: acutiores uero in septima, & acutissime in quarta die finiunt. Sed cronicę ultra mensem uel plures, & quandoq; annũ durant. Accelerant autẽ acumen & statum egritudines calidę, & humores acuti cholericı & tenues: similiter iuuentus, æstas, breues paroxysmorũ accessiones, & quæ sine rigoribus & frigore inchoant, & quæ anticipant, uirtus debilitata, pulsus uelox, frequens, & magnus, & augmentũ properantiũ paroxysmorũ, multitudo & uehementia accidentiũ, fluxus sanguinis narium, sudor & fusa aluus, quæ quidem excrementa si in sequentibus paroxysmis profuse exuberant, censendũ est ratione multorũ humorum morbum fore prolixiorẽ: præcocia etiã signa concoctionis & cruditatis significant propinquitatem status. Omnino autem in acutis morbis quãdo sequentes paroxysmi sunt uehementiores præcedentibus, ægritudo crescit: & quando sunt leuiores, declinat. In cronicis uero quandoq; unus uel duo paroxysmi sequentes sunt minores, & tamen febris augeť: horũ uero opposita faciunt tardiorẽ statum, & longiorẽ morbũ: utputa hyems, senectus, egritudo frigida, humores crassi, uiscosi, tenaces, & melancholici, æquales paroxysmi, qui pares accessiones seruãt, & qui sine sudore finiunt, aut ubi sudor est tantũ in capite uel pectore: sed sudor in quauis parte corporis frigidus, nisi sit ppe mortẽ, significat egritudinẽ longã. Ad summũ ægritudines cholericę solent esse breues, & sanguinę breuiore: sed phlegmaticę lōge, & melancholicę lōgissimæ.

De febre ephimera.

Vm sint tria genera febrium, primũ de ephimera loquemur, quæ aliã præcedit promptiusq; accenditur, quia in spiritu sita est. Spiritus autẽ a causa primitiua omnis inflammãt: uerbi gratia, spiritus uitalis, qui est in corde, accendit ira & furore. Sed animalis, qui est in cerebro, & naturalis, qui est in epate, exagitant ex nimio exercitio & labore, uel solis ardore, qualitate uel quantitate ciborũ, & eiusmodi: & pars eius recurrit ad cor, & ibi inflammata accendit reliquũ, & sic prius potest animalis quã uitalis in corde accendi, sed statim alter altero inflammãt. Cum igit ob aliquã causam spiritus primo accendit, generat febrem ephimeram, quæ diem duntaxat durat: nam ephimera gręce, latine opus unius diei interpretãt. Sed quibusdã uisum est quod ephimera dicat ab ephimero pisce, qui eodem die, sicut cicada nascit & morit. Ephimerę autẽ non aliter distinguunt in cura, nisi secundum causas primitiuas, à quibus dependẽt, & quibus remotis, sedant: ceu sunt maxime alterationes, uiolentę, repentinę, inconsuetę, uel intollerabiles labores, furor, ira, timor, angustia, dolor, fastidium, diuturna uigilia, fames, repletio, crapula, ebrietas, cibi calidi, frequens coitus, uomitę, uulnera, ulcera, oppilatio, scabies, calor, uel frigus intollerabile, & eiusmodi. Qui igit ephimera laborant, cœperunt febrere sine rigore, frigore, & horripilatione, & calor eius mitis est, absq; mordicatione & pũctione, & pulsus est maior, uelocior, & fre-

quentior:urinaq; rubet, leuis est, uix percipitur, & ante uiginti quatuor horas sedatur, nisi in humoralem uel hecticam conuertatur, quæ sunt magis timenda: & opportunis remedijs prouideat: primū igitur tolle causas primitiuas, & contrarijs occurras: & si times humoralem, præcipe partio rem dietā, & cū clysteribus uel pharmacis minue (materiam hecticam uero uitabis) cū rebus humidis & modicum frigidis, & cibis delicatis & restauratiuis: sed quoniam eiusmodi febres ephimeræ sunt leuissimæ, & sponte sanant, & medici nō uocantur in earū curationem, ideo me breuius expediui, & de alijs prosequar.

De malis humoribus, putredine, & causis eorum.

Febri putrida dicta est à putredine humorū, qui pluribus de causis possunt putrefieri, sed maxime propter malos cibos, & qualitates cōplexioni contrarias: primo quidē mali cibi gignūt malos humores, ut citrulli, cerasia, & omnes ferè fructus, præsertim mala, faciunt sanguinē malum & aquosum, & eorū succus, sicut mustū in corpore bulliunt: legumina faciūt sanguinē crassum, pastilli uiscosum, olera sunt pauci nutrimenti, generant plurima excrementa, & inflant: crapule replent, at cibi duræ digestionis ægre in stomacho coquunt: mala deniq; nutrimenta generant malos humores, & febres, uel alios morbos. Sed cibi calidi cōplexio & calor immoderatus faciunt sanguinē cholericū, acutū, & cibos facilis digestionis in cholera cōuertūt. Nimis uero frigida gignunt phlegma crudū, glutinosos humores, & oppilationes. Infirma etiam digestiua, calor naturalis diminutus, & relique animæ potentię debiles, ad dirigendū & dispensandū laborant. Itaq; eiusmodi causę, & quicquid præter modū consuetudinis agit, generant & corrūpunt malos humores, & possunt esse causa febrū, utputa exercitium laboriosum, cibi male conditi, uel extra consuetudinis horā, aut præpostero ordine comesti, prætermissa purgatio cōsueta. Hemorrhoides & menstrua suppressa, ira, indignatio, noctes insomnes, uenus, aër infectus, nubilus uel pluuosus, potus & ablutio aque frigide, præsertim ex labore sudantibus, in febresq; maxime incidunt, qui ob laborē sudantes in loco humido & frigido quiescunt, uel ad uentos se refrigerandos exponunt, aut ablutione pluuie uel frigida aqua sitim & calorem cōtinuo sedant, & quicquid oppilationes inducit, causat febrem, quæ nō accendunt, nisi propter prohibitā uaporū transpirationē. Hac etiā ratione corpora repleta magis patent febribus, quoniā in eis mali humores indigesti subsistendo claudunt poros, ex quibus solent discuti uapores. Radij quoq; solis & lunę replent uaporibus caput, & catarrhis infestant insueti sub diuo expositi: nam facile ægrotant, qui humide noctis serenitatē præter cōsuetudinē excipiūt. Putridi aut humores aut sunt in toto corpore, aut aliqua eius parte cōstituti: plurimū uero cōgregant ubi maxime gignunt, ceu phlegma in stomacho, melancholia in splene, cholera & sanguis in epate, maxime si membrū illud est ob aliquā causam debile. Natura em̄ semper prōptius ad loca infirma

nocuos

nocuos transmittit humores, ut accidit in apostematibus. Vbi uero mali humores & uapores confluunt ad cor, generant iniquitatē, angustiam, & syncope, præcipue si sunt plurimi & maligni: si repunt ad cerebrū, inducunt capitis dolorem. Verum uapores sanguinei sunt tenues, mites, & leues: cholericus uero acuti & seui, qui tollunt somnū, faciunt maximos dolores, & multos ad insaniam redigunt, qui resipiunt, quādo sedat paroxysmus: uapores autē qui sursum eleuantur quandoq; apostemate afficiunt cerebrū, & inducunt insaniam, & febrem cōtinuā: humores phlegmatici sunt uiscosi, & dure digestionis, faciunt oppilationes, ægrotudines longas, & dolores stomachi, eorū uero uapores nō eleuantur ad caput, nisi cū cholericis uel alijs mixti. At uapores melancholici graues sunt, & atri, puluerulenti, quorū causa senes perituri plurimi phrenetici moriuntur. Sunt autē species humorū quatuor, & totidē febrū humoraliū. Sanguis enim malus facit febrem sanguineā continuā, phlegma phlegmaticam quotidianam, cholera tertianā, & melancholia quartanā. Humores autē positi sunt in uenis & extra putrescere præter sanguinem, qui uero putrent in uenis faciunt febrem cōtinuā, & extra periodicā siue interpolatam, quæ habet alterna affixionis & quietis interualla. Omnino tamen febres cōtinuæ, præter sanguineam, suscipiunt incrementū & decrementū, secundū proportionē aliorū humorū & sanguinis: unde ratione sanguinis febris est cōtinua & uniformis, sed ratione phlegmatis est quotidiana interpollata: & cholera alternis diebus putret & affligit, sed ratione melancholiæ tam in uenis quàm extra est quartana: ueruntamen quia in uenis semper est maior portio sanguinis quàm aliorū humorū: & quia mali humores qui sunt in uenis, putredo eorū & calor facilius per totū corpus expanduntur, ideo febres eorū sunt magis cōtinuæ, quàm quarū humores putrent extra uenas. Amplius humores qui putrent in uenis maioribus & cordi propinquis, faciunt uehementiorem febrē & magis cōtinuam, & in eis alterationes, quas diximus, minus percipiunt: præterea febres humorū, qui sunt in uenis, sunt cōtinuæ: quia calor in uenis clausus minus exhalat, & humores in uenis cōtinuantur, & quod tangit à putrido facilius putrescit, & calor eorū per uenas facile decurrit, & per totū corpus expanditur. Secus est de humorib. quos natura extra uenas nocituros transmittit, qui paulatim cōgregantur, & à mala cōplexione ad corruptionē disponuntur, donec secundū eorū proprietatē in cōstituta temporis periodo putrescunt: & tunc exacerbatio paroxysmi uehementius affligit, & remittitur paulatim, sicut desinit uel consumitur, & resoluuntur putredo: deinde iterū ex minera generantur alij mali humores, preparantur, & corrumpuntur, ut prius, toties quoties paroxysmi reuertuntur. Veruntamen ex eadem & diuersa minera quandoq; fluunt humores crassiores & tenuiores multi, & quādoq; modici propter diuersitatem regiminis: & propterea in quatuor temporib. paroxysmi nō semper exacte seruant ordinē, quē diximus: sed interdū febris erit in augmento, & tamē unus uel duo paro-

xyfmi fequentes erunt minores præcedentibus, ecõtrà potest accidere in declinatione. In processu igit̃ paroxyfmi in quantitate & qualitate crescunt, aut ordinem peruertunt, ob multitudinẽ uel malitiã humoris eiusdem speciei uel alterius, uel propter dolorem, uel debilitatem uirtutis: & fiunt longiores propter crassitudinem, uiscositatem, multitudinem, grauitatem, uel duriciem humorũ, & oppilationes: sed sunt breuiores magis rari & leues, quia materia modica est, aut quia serius ad locũ putredinis fluit propter crassitiẽ, uel quia facilius digerit̃ & resoluĩt. Contrà, paroxyfmi celerius & frequentius reuertuntur propter copiã phlegmatis: sed phlegma tenue & modicum facit paroxyfmos leuios & raros, ut cholera: phlegma uero uitreũ, reddit paroxyfmos raros, longos, & graues. Præterea febres possunt uarijs modis componi propter diuersitatem humorum, ut hemitritei: nam interdum putrent humores eiusdẽ uel diuersẽ speciei in diuersis corporis partib. simul uel alternatim, aut partim in uenis & partim extra, ita quod admodũ difficile est discernere an febres sint cõtinuę, interpolate, simplices, uel cõpositæ. Nec semper paroxyfmi certũ humorem demonstrant, & multo minus qui nullũ ordinem seruãt, sed in uenis humores sunt magis mixti, & omnes quatuor in febribus cõtinuis aliqua ex parte corrumpunt, semper tamen plus sanguinis: & propterea phlebotomia est peculiare remediũ febris cõtinuæ. Et unã cũ sanguine in æstate & iuuenibus solet excedere cholera, & in hyeme & senibus phlegma, in autumnu uero melancholia. Item quandoq; permutant̃ febres & humores: nam sepe uidemus, quod in primis diebus febris est sanguinea, & postea sanguis putridus cõuertit̃ in cholera uel melancholia, et fit tertiana uel quartana. Rursus sanguinea & cholericã, quę nõ sanant̃ ante quatuordecim dies, solent cõuerti in phlegmaticas propter calorem, sitim, inquietudinẽ, insomnes uigilias, & dolores, quę prosternunt uirtutẽ, & debilitant digestiua: & sic egre cõcoquit̃ cibus, & generat̃ phlegma. Febres aut̃ cõtinuę incipiunt cũ calore, sed interpolate cũ horripilatione, frigore, uel rigore. Et causa est quia humores mali quando periodicẽ de loco ad locũ mouent̃, siue extra uenas expellant̃, siue natura tãquã nocuos & putrescentes aliõ disijceat, cõtinuo ipsa mẽbra horrescunt & riget̃ propter malã humorũ qualitã cõplexioni cõtrariã: sed prius dum in proprio loco quiescunt illorũ qualitas cũ cõplexione membrorũ propter mutuã reflectionẽ se inuicem melius cõpatiunt̃. Est aut̃ horripilatio mordicatio siue punctio mali humoris cholericici ad circũferentiã & cutim expulsi: & idcirco quando insinuant̃ paroxyfmi cholericici percipiũt̃ in cute sicut crebra punctio acui, & fit à sincera cholera, & præcedit languida corporis lassitudo & inertia. Rigor uero est tremor & agitatio membrorũ inuoluntaria, producta à fortitudine uirtutis expulsiuę, & duritiẽ humorũ: nã quãto uirtus expulsiua est magis ualida, & humor expellendus tenacior, tanto membra uehementiori rigoris tremore cõquatiunt̃. Tremor aut̃ inducit̃ ab humore frigido, phlegmatico, uel melancholico:

melancholico: & quādoq; ab aëre frigido, cibis uel alia re gelida: sed in febribus fit maius propter debilitatē uirtutis. Interdū etiā accidit tremor propter timorem, & quādoq; propter reuocationē caloris naturalis in centrū ad cibū digerendū, ut debilib. solet post cibū euenire. Itaq; rigor cū horripilatione coniunctus cholera phlegmaticā, sed cū frigore phlegma uel melacholiā, significat. Horripilatio igit, rigor & frigus nō est febris, sed accidūt propter motum humorū. Febres ergo nō incipiūt ab eis, nisi quando humores putrescibiles sunt extra uenas, ubi aut partim sunt in uenis & partim extra, prius putrescunt, qui sunt extra, & postea qui sunt in uenis, & tunc febris est cōtinua, & tamen incipit cū rigore uel horripilatione. Ecōtrā, febres interpolate quādoq; incipiunt sine rigore & horripilatione, utputa quādo humores sunt mites & faciles, & eorū qualitates cōtrarię possunt tolerari, et illorū febres sunt leuiores & citius sanant: plerūq; tamen febres interpolate solent incipere cū horripilatione uel frigore, & finire cū sudore, in quē cōuertit & resoluit humiditas & putredo humorū, aut insensibiliter exhalant, aut propter oppilationes retinent. Febres aut cōtinuę, quorū humores sunt in uenis, nō incipiūt cū horripilatione neq; frigore, quia cōtinent in uenis, & sunt calidiores humores, nec faciūt sudorē, quia putrida humiditas ob duritiem & densam texturā uenarū nō potest exire, neq; per sudorē resolui. Quādoq; aut in febribus cōtinuis materia extra uenas excutit, & prestat frigidus rigores, & sedat febris, si tota materia exit: ubi uero propter copiā & incrementū regurgitaret febris, deterius cresceret. Omnino aut febres continuę sunt deteriores, maxime quarū putredo est in toto corpore, uel in partib. cordi propinquis cōstituta: & in senib. febres continuę solent esse acutę & mortales: latent em̄, & parū exterius percipiunt, & propterea appellant febres latentes & sepultę: sed incensuę sunt deteriores, & raro eis laborāt propter frigidam cōplexionē: senesq; morbis calidis nō nisi ob maximam causam corripunt, & plerunq; occidunt. Cōtrā, iuuenib. ægri tudines frigide sunt magis periculose. Vterius sciendū est, quod iuuetus & sanguinis copia superans faciūt pulsum maiore: sed insomnes uigilię, dolor & inedia frequentē & spissum. Apostemata uero calida duriores, præcipue si in membro duro & neruoso, aut ex siccis humoribus oriunt. Pulsum sanè leuem facit materia humida, phlegmatica, apostemata epatis, pulmonis, cerebri, & membrorum molliū. In principijs quidem paroxysmorū pulsus est magis profundus, uelut submersus, ut diximus, quia spiritus refugit in centrum, & partim suffocat ab humoribus. Indicant aut aduersam ualitudinē ubi operationes naturales incipiunt aliter se habere quā cōsueuerunt: utputa, ubi quis nō gustat nec appetit edere, uel nequit expleri saturitatem, aut grauiora mēbra & fessa sentit absq; præcedēti labore & causa manifesta, aut non dormit, uel si dormit, horrenda somnia cernit, timidusq; & fessus expergiscit. çque malū signū est si nimīū dormit: uel si colorē & decorē amittit, aut cōtristat, uel sine causa secū

Senibus febres continuę sunt periculosę.

irascitur, & animus languet, uel ubi alius suppressa aut nimium fusa est, corpusq; macrescit: & quicquid deniq; à potentijs anime præter naturam, consuetudinem, & uoluntatem agitur, aduersam ualitudinem minatur. Gignūt autem putridas febres mali humores, qui procreantur ex malis cibis & repletionē, & nunciant febres uires diminutę, lassitudo corporis, grauis membrorum cōfractio, insolita inertia, uel furiosa libidinis concupiscentia, & maxime insolita coitus impotentia, frequentes oscitationes, membrorum extēsiōes, quas alices uocant, pulsationes temporum & arteriarum in membris nō conuetis, difficultas anhelitus, aut ubi quis frequentius respirat, propter refrigerationis necessitatem, & mūdificationis uicissitudinem. Sed diuersitas pulsus est proprium & maximum signum putridę febris, & accessionum incrementa, calor feruidus & intollerabilis, malitia seuorum accidentium, ceu inquietudo, æstus, arida sitis, dolores capitis stomachi, uel dorsi, & eiusmodi.

De differentijs febrium.

Febres periodicę suas habent accessiones, lucidis interuallis distinctas, & plerunq; incipiunt rigoribus, & finiūt sudore: sed febres continuę quamuis aliquid incrementi & decrementi suscipiant, semper tamen affligunt: humores autem, ut diximus, ex innata proprietate, & secundum propriam periodum ad putredinem mouent. Cholera enim in febribus interpolatis alternis diebus putret, similiter in cōtinuis, sed nō percipitur alteratio, nisi paroxysmorum status: & multo minus percipiuntur quietes cholere aduulę, quę putret in uenis, & facit febrem incensiuā, quę assiduo semper ardore eque continuat, declinatq; longe serius quàm augeatur. Febris uero sanguinea, licet semper maximo caloris ardore æstuet, leuis tamen est, & absq; mordicatione, & sine accessionum distinctione: sed in primis quatuor dieb. uniformiter ferē auget, & status culmen ascēdit, in quo diutius quàm in reliquis temporibus cōsistit: postea fluxu sanguinis nariū solet curari. At febris phlegmatica graui frigore incipit, & leui calore quotidie periodicat, nec à corpore se penitus absoluit, sed aliqua ex parte remanet, ualde prolixa est, maxime in augmento ob copiā, uiscositatē phlegmatis, & difficultatem digestionis: & est deterior reliquis propter breues & modicas quietes, & maxime, quia gustū adimit, & infert graues stomachi passiones & quādoq; defectiones animi decernit. Veruntamē quādo phlegma leuioribus humorib. cōmiscet, facit mitiores paroxysmos, & citius curat. Phlegmatica autē cōtinua similis est hectice, sed habet pulsū leuiorē: demū phlegmatica pfluuiō uentris uel uomitu solet sanari. Quartana autē est omniū lōgissima, ob terrestrem tenacis humoris grauitatē, quę quāto à simpliciore humore depēdet, tātō plixior est, frequēter tamē infra annū terminat, maxime quę in estate incipit: quę uero in hyeme, diutius durat: salubris sanē est, et neminē interimit, nisi forte mali regiminis causa, uel alterius morbi occasiōe; solet cōcomitari leuib. accidentibus,

accidētibus, & alternis uicibus, longa quiete restaurat: sed qui patiunt eā propter lōgitudinis tēdiū remedia cōtendunt, & sepe tandē fortuitu liberantur.

De causis & malis accidentibus.

Olligitur essentia febris per inquisitionem causarū & accidentiū, scilicet ex cibus, aëre, tempore, complexione, & ætate: similiter ab exeuntibus excrementis, egestione, ex urina, uomitu, sudore, & fluxu, ex qualitatibus caloris & frigoris ex dispositionibus paroxysmorū, ex pulsu, anhelitu, ex inquietudine, doloribus capitis, stomachi, dorsi, uel uentris, ex appetitu, siti, uigilia, uel somno: quæ si omnia diligenti fuerint inquisitionis ratione collecta, facile curantur. Primo quidem mali cibi gignūt humores malos, & secundum eorū qualitatem & malitiam alterant cōplexionem, inficiūt corpus, & hebetant ingenium: nam ex nutrimentis sanguis, & ex sanguine spiritus generatur: sanitas ergo corporis & mentis bonis cibus & parcis potissimum conseruatur & perficitur. Aër quoq; plurimū ualet, & immutat nostra corpora: nam eo degimus, & spirando uescimur. Eligatur ergo clarus, temperatus, & salubris, & uitetur nubilus, infectus, pestilens, pluuia, & uentus. Qui sunt cōplexionis calidę iuuenes, & in ætate, raro nisi in morbos calidos incidunt: sic qui sunt complexionis frigidę & senes in hyeme, propter similitudinis conformitatem, frigidis morbis facile corripuntur. Vtriq; tamen facile curant. Contrā, plures pereunt, qui morbos tempori, ætati, uel complexioni contrarios patiuntur, quoniā non nisi à causis ualde cōtrarijs & potentissimis succumbunt, & maxime quia assueti assuetos labores in suetis facilius ferunt: unde qui diu sani uixere quando egrotant plures moriunt. Ver quidē saluberrimum est, sed quādoq; efficit noxiū malis cibus quadragesimę, pluuijs & uentis. Autumnus uero facit plurimos & magis mortales morbos: quoniā corpora quę in præcedenti estate, & subinde meridionalibus caloribus relaxata sunt, ac pomis & fructibus repleta in autumnno, postea uentorū & pluuiarū frigora intempestiue excipiunt, cutis magis spissa uel densa efficit, clauduntur pori, & sic uapores non possunt exhalare, sed feruent intus, & corrūpunt humores. Et ut eo tempore id maxime fit, sic quādoq; uenti, nubila, pluuię, frigora, humectantia, uel alię malę aëris qualitates accidunt, pariūt corporibus humanis multas & graues ægri tudines. Contrā, tempora serena semper sunt salubria. Qualitates excrementorū significāt superantem humorem, sed quātitas ceticam morbi uel naturæ uictoriam. Ex urina colligitur concoctionis digestio, & ea quę in proprijs capitulis diximus. Urina autē in qua materie, uelut farina frumenti natant, similiter puluerulenta, fœtida, grossa, uel nigra in adultis, & aquosa in pueris, significat morbū mortalē. Sed egestiones quanto sunt magis naturales, tanto maiorem spem salutis pollicent. Sunt autē naturales melli spisso similes in colore, equalitate, & duritie. Vomitus accidit ppter copiā uel malitiam humorū uel ciborum, qui sunt graues stomacho, uel pro-

pter creticā expulsiōnem uel debilitatem uirtutis contentiue . Item singultus ex inanitione est mortalis: inanitio autē sequitur maciem aridā, corporis extenuationem, longas ægri tudines, & plurimā purgationem. Fluxus cū fortitudine uirtutis creticus, qui ante quartū diem sedatur, sanat infirmū, sed cum debilitate perimit . Sudor frigidus longitudinē febris uel mortem propinquam significat, sed sudor in febribus continuis significat longam febrem, uel plurimum potū. Calor acutus mordacitius significat choleram, sed mitis sanguinem, magnus iuuentutem, ætatem & cholera maximus, intollerabilis citius attenuat uires, facit acutas nares, tempora collapsa, & faciem extenuatam. Febris continua quæ urit interiora, sitibunda, frigescentibus exterioribus, mortalis est: in extremis laborat qui anhelitum, aures, nares, manus & frigidos pedes habet. Acerbe accessiones, tertianę, cholericę insinuant cū horripilatione & rigore, & interdum cū somno, propter debilitatem cerebri, uel reuocationem caloris naturalis ad centrum, ad oppugnandam materiam. Sed potissimum inducitur somnus in febribus à leuibus & suauibus sanguinis uaporibus, eleuatis ad caput, qui unā cum somno postea excutiuntur: somnus uero profundus generatur à nimio frigore humorum & cerebri. Vapores phlegmatis & melancholię, nisi concipiuntur in cerebro, raro à partibus inferioribus, uel modici eleuantur ad caput: sed uapores cholericici sponte & facile percutunt caput: qui si fuerint acuti ualde, infestant egros, & faciunt acerrimos capitis dolores, maxime in statu: quoniam tunc fortius inflammant, somnū adimunt, mentem euertunt, & delirare & insanire faciunt: & quandoq; apostemant cerebrum, & egri nunquā resipiūt, sed moriunt. Si uero nō apostemāt, resoluunt unā cū paroxysmis, & resipiūt egri, & multi quandoq; propter maximos dolores non possunt dormire, sed tandem fessi post longas uigilias uix semidormiūt, & phantasticas imaginationes reuoluunt, horrenda somnia cernunt, & semistupidi intempestiue frequenter expergiscunt & fessi. Quibus autem somnus est tumultuosus, & laborem præstat, mortalis est. Cōtrā, somnus quietus, quem eger sibi cōtulisse statim sentit, maximā spem salutis affert. Pulsus ualorē imbecillitatemq; uirtutis arguit. Facies squalido pallore deformis fit ab humoribus frigidis, & à debili calore naturali, qui egre cōcoquit nutrimenta: nam humores frigidi & indigesti oppilant, & faciūt languidā, pallidā, & quandoq; tumidā faciem. Amplius quis alget & pallet propter timorē, uel ubi calor eius & spiritus uadit ad centrū ad digerendū cibū, uel quia timet humores qui agitant in principijs paroxysmorū, & quādoq; propter intrinsecū apostema spiritus reliq; exteriora. Omnes ferē febres, maxime in principio adimūt, uel saltē minuunt gustū, & fastidiunt cibos, mali humores stomacho graues cōcitant nauseam & uomitū: qui uero sunt in corpore diffusi & modici, si nō putrent, omnino agitant, secundū propriā periodū, & nō inducūt calorem, sed rigidum frigus, & faciūt corpus pigrum & fessum: quod sanē calidis

rebus

rebus præmissa purgatione facile curatur: si uero humores mali essent multi acerrimos rigores, sed putridi febrem grauiorem præstant. Rigores fermè in febribus continuis significant materiã extra uenas expulsam: quæ si tota & digesta ob fortitudinem uirtutis expellat, protinus aeger ex insperato conualescet: si uero ob multitudinem regurgitaret, faceret grauiorem febrem. Latentes febres & occulte, quales senibus & frigidis accidere diximus, deteriores sunt cū nigredine linguæ, licet leuibus accidētibus uideantur associate. Rigor etiã frigidus, quod sequit̃ debilitatē uirtutis, et resolutionē caloris naturalis, significat mortē. Aeger q̃ sine mētis & corporis dolore, et præter uolūtātē lachrymatur, moriet̃: notæ tamen salutis & mortis in acutis morbis sepe sunt fallaces.

De diuisione febris & curationis.

Quoniam egritudines non possunt recte curari, nisi partialiter cognoscantur, idcirco primū resoluemus febrem & eius curam in genera & species suas, & per bimembrem diuisionem totius febris substantiam definiemus, ad similitudinem arboris cuius stipes primo in duos ramos, & quilibet illorum in duos alios diuidit, & sic deinceps quilibet ramorum ramus in minores usq; ad ultimos bipartitur. Itaq; primum inquirimus, utrū febris fit primò in membris uel humoribus accensa: si in membris, febris est hectica, si in humoribus aut in spiritibus, aut in alijs humoribus crassioribus. Si solū in spiritibus, est ephimera: si in reliquis humoribus, est humoralis. Rursus humoralis aut fit ex sanguine ægre concocto & semicrudo: phlegmatica aut̃ ex sanguine malo: sanguis aut̃ malus diuidit̃ in putridum & feruentem, & in eum qui transmutat̃ in choleram, melancholiã. Febris ergo quæ generat̃ ex sanguine feruente uel putrido, est sanguinea: & quæ ex cholera cholericã, & ex melancholia melancholica uel quartana nuncupatur. Vterius per propria signa inquirendū est an humor ille sit digestus uel indigestus, in uenis uel extra constitutus. Et sic diuidendo explosa semper altera parte, per proprias rationes altera definita demōstret̃ post. Vbi febris substantia & eius causæ sic per artem resolutiuã diligenti inquisitionis ratione fuerint partiliter collectæ, simili modo definias eius curationem. Quæcūq; aut̃ in medendis febribus recta ratione agunt̃ ea quidem in duo primū genera diuiduntur: horū sanè altera ad corpus, altera ad febrem spectant. Rursus hæc sequestrant̃ in duo, quorū quædam febrili calori, quædã corrupto humori medent̃: hæc iterū diuisa aut digerunt, aut euacuant uel diuertunt. Horum autem diuisionum membra diffusa oratione in proprijs capitulis distincta seriatim explicabimus. Sed spectat ad corpus alendum diæta, quæ est qualitas & quantitas cibi conueniens febricitantibus, plus uel minus, secundum corporis plenitudinem & debilitatem, uel maxime secundum illa quatuor egritudinum tempora quæ diximus. Primo igitur considera imbecillitatem uirtutis, & malignitatem febris: quod si egrum potius debilitate & citius quàm febre decessurum

dubitares, eius restorationi diligenter attende: si uero calor febrilis uitæ discrimen minatur, frigidis refrigeretur. Sed si magis timendum esset augmentum & malitia humorum, purgentur, & si opus est prius digerantur, opportunisq; remedijs mala accidentia sedantur. Deniq; quod magis suspectū est primò medere, & consequenter proxima, si id commode fieri potest, sine ullius læsione & opportune prouideas, ut quod frigus, calor, plenitudo uel uacuitas, infirmitasue detraxit, eorum contraria tantundem restituant: semper enim nitendū est hoc maximo medicinæ principio, quod similis seruat, sed res contraria curat. Et moneas egrum, accuratissime obseruet, quod est animantibus omnibus à natura tributum, uidelicet declinet quæ sibi nocitura cognoscit, & salubribus moderate utatur. Præterea à leuioribus uel facilioribus inchoandum est, & paulatim & moderate frigidiora uel calidiora admoueas, restaura uel minue humores: nam tutius est parum infra subsistere, quàm exquisite protinus agere: natura enim non tolerat repentinās nec maximās, & minime uiolentas alterationes. Extrema quidē uitiosa sunt sanis, & egris molesta, & multo minus profectus unius extremi ad alterum repentinus tutus est. Quinetiā tutius est certis exploratisq; medicamentis uti, quàm festinantium medicinis uulgarium, uel incantationibus credere: & semper potius senes cōsulas quàm iuuenes, ut moris fuit medicorum antiquorum, qui barbatum Æsculapium coluerunt, & à sene Hippocrate didicerunt.

De horis comedendi & cibis.

Quoniam Ixiimus quantitatem ciborum parciorem esse exhibendam, secundum augmentum febris, & pleniorē secundum decrementum. Reliquum est scire, quod ægri sunt nutriendi hora maioris quietis, & quando febris minus affligit: ubi uero esset continua & semper eodem modo arderet, comedant hora cōsueta, sed quia febris continua magis adimit gustum, niti debent egrī comedere, quod necesse est ne deficient, nam deficiente uirtute non est opus medela. Virtus sanè uitalis seu calor naturalis est qui sanat, medicus uero minister: qui si fuerit peritus & diligens, cognoscit, admouet & remouet, quæ & quādo sunt necessaria ipsi naturæ: unde in febribus interpollatis prouidendum est, ut paroxysmi inuadāt & remittantur ieiuno stomacho, uel saltem cibus prius assumptus sit iam in stomacho digestus, quoniā si quis comederet in ipso paroxysmo uel paulo ante eius natura incūberet digestionī ciborum, & relinqueret digestionem & resolutionem putrescētium humorum, & sic febris inualesceret fortius, sequiret, & diutius duraret: comedant ergo saltem per quinque horas ante paroxysmum: quod si nō possent, diutius tolerare famem, neq; expectare quietem comedant in declinatione paroxysmi: fiunt sanè multo leuiores, & citius sedantur paroxysmi qui accidunt in mane ieiuno stomacho. Amplius, gaudet natura & auidius excipit cibum hora consueta, præsertim tempore quietis, quando omnia tuta silent. Si uero in principio

principio non esset tibi cognita febris, & nescires quando eius accessiones essent uenturae, partius nutrias donec innotescat, & semper melius est spōte egerant, uel clysterem excipiant, stiptici antequam comedant. Reminisci autem debemus quae superius diximus, quod in aestate homines minus, sed frequentius, & in hyeme plus, sed rarius comedunt: quoniam calor naturalis est fortior in hyeme quam in aestate. Rursum pueri frequenter comedere uolunt, sed senes facile tolerat ieiunium, iuuenes uero mediocriter, sed plerique propter consuetam ingluuiem, uel quia sunt rarae texturae, nisi comedant horis consuetis quam cito deficiunt. Omnino tutius est aliquanto plus uel citius comedere, quam minus eo quo indiget natura. Sed commune febricitantium uitium est parum comedere, & plurimum bibere: potus autem quanto uberius est, tanto magis nocet: nam ubi inundat in stomacho, adimit gustum, facit inualescere febrem, & minatur hydropisim. Gustus enim & mens seu stomachus & cerebrum, quanto magis naturale & sanum fuerit utrunque, tanto febres & omnes aliae aegritudines sunt magis salubres, & citius sanantur. Cōducunt autem febribus & magis conferunt cibi humidus, praecipue pueris, mulieribus, & qui sunt cōplexionis humidae, sicut uiri crassi & opimi. Veteres quidem nutriebant febrientes cum hordeo & iusculis eius, & propinabant concoctionem eius. Similiter iuniores medicinalde commendant, & utuntur iusculis hordei saccharo conditis: & pro potu, aqua cum eo cocta. Proximum hordeo est far, quod gignit humores parumper crassiores: sed magis peculiaris aegritudibus sunt iuscula panis cum amygdalis & saccharo condita, & micæ panis brodio imbibite, buccellæ panis assatae, lotæ expressæ & saccharo compressæ. Itē comedant boraginem, blitum, spinachia, atriplicem, & lupulos. Licet autem olera inflent, & magna ex parte in egestiones conuertantur, tamen gignunt modicum & bonum nutrimentum praedicta: ius cicerum cōpetit in processu febrium, quia aperit. Ibi uero meliores & maioris nutrimenti sunt carnes laudabiles & delicatae, ceu pulli, capones, gallinae, hœdi, uituli, arietes castrati, qui pascuntur in montibus, phasiani, cōturnices, turdi, merulae, ficedulae, anates, anseres iuuenes, pipiones, lepores, & capreoli: sed testiculi gallorum iuuenum, & epar gallinarum sunt pluri & melioris nutrimenti, quoniam modica faciunt excrementa, & in substantiam nutriti facile conuertunt: similia sunt sanis oua recentia forbilia, sed in febrientium stomachis facili ratione corrumpuntur: pisces etiam sunt facilis corruptionis, & uiscositatis causa repudiant. Vinum merum praecociter in bonum sanguinem conuertitur, sed nocet morbis calidis, acutis, cerebro, neruis, & oculis. Si uero fuerit debile, clarum, odoriferum, suaue, & mixtum ratione consuetudinis, magis quam syncera aqua prodest, praesertim in febribus frigidis & senibus, quibus etiā aqua mellis est optima, quia abstergit & humectat, & calor mellis ab aqua refrigeratur: sed iuuenibus & febribus ardentibus aestiuus utilior est aqua hordei uel simplex co-

eta, aut saccharo modico, dissoluto uel iuleb. Et quando opus est, reficias egrū cum passulis, pomis granatis, saccharo, tragea, massapanis, aniso, & amygdalis, confectis, & penidijs. Sed cibi elixi magis molliunt uentrem, humectant, & facilius digeruntur, quàm assati. Si uero æger esset ualde debilis aut solitos cibos fastidiret, præbeas contusum ex carne, pane, uel iusculum consummatum aut stillatum: quod sic fit, Recipe crudas pulpas pullorum sine pinguedine & ossibus, quas in frustra minutissima incidas, & aqua rosata conspergas, & carnem hanc unà cum floribus cordialibus in amphyalam mittas, & quàm bene claudas orificium, & facut ferueat amphyala, aqua submersa in cacabo, quinque uel sex horis, quousque caro illa in liquidam aquam rubeam dissoluatur: loco autem florum cordialium poteris ponere puluerem hunc, Sume sandalorum omnium, cinnamomi, rosarum, spodij an. drag. i. camforæ scrup. medium: sed coralli, margaritæ, & alia flamma preciosa faciunt consummatū magis proficuum, & cordiale, præsertim si decem uel uiginti aurei in eo concoquantur. Item prædicta caro cum eisdem rebus in alembico, uel sub plumbea cāpana posita potest stillari. Cōtusum uero delectabilius est cū lacte amygdalarū & saccharo cōditū. Amplius, ad restaurandā uirtutē inuenies in medicinis cōpositis plurima electuaria et cōfectiones restauratiuas, saccharos cordiales, & alia. Porrò cauendū est, ne quis in integra sanitate assuescat eiusmodi cōfectionib. saccharo uel melle, neque his que aduersæ ualetudini præsidia ferūt. Sed magis caueas egris cibos amaros, displicibiles, & quos natura abhorret. At rusticis utiliores sunt cibi modicū duriore, & interdū consueti, & plerunque parū meliores, sed nobilibus & delicatis elige meliora & delectabiliora.

De sedatione caloris.

Alterum diuisionis membrum spectabat ad febrem, cuius curationis intentio in febribus humoralibus altera erat ad sedandum calorem, & altera ad digerendum humorem: humores autem frigidi sunt prius digerendi, & calidi refrigerandi: in febribus ergo calidis æstiuis eadem frigida competunt ad digerendum & sedandum calorem, sicut sirupus de endiuia in cholera acuta subtili, & sirupus acetosus simplex in cholera crassa uitellina. In febribus uero frigidis, quia calor est leuis & tolerabilis, oportet prius digerere, & digesta euacuare, deinde sedare accidentia mala. Vnde canonice & recte operando semper prius digerere, & digesta euacuare debemus quàm sedare accidētia: sed quia in febribus, maxime acutis & incensuis, sæpenumero accidunt mala, que uitæ discrimen minantur, trahunt ad se curam, similiter in febribus frigidis quandoque oportet prius sedare dolores & accidētia magis periculosa, & postea digerere: semper enim medendū est prius malis magis suspectis & periculosis, deinde proximis, & semper sine læsione alterius, si fieri potest: accidunt enim quādoque ægritudines contrariæ, ceu dolor capitis, & stomachi in febre phlegmatica; in qua si sumantur frigida, iuuat capiti,

caput, & nocent stomacho, refrigerant calorem, & impediunt digestionē humoris, & calida operantur contrarium: misceas ergo frigida cum calidis appropriatis, & superent calida uel frigida secundum gradum ægritudinis contrariæ grauioris. Itaq; in febribus plerunq; uacandum est accidentibus, & maxime in æstate, in qua accidunt febres cum sequissimis accidentibus, & in ea iuuenes febrientes plurimum æstuant ardore & incendio febris, quæ desiccet, stipticat, & spiritum resoluit, sedanda est ergo cum frigidis & humidis nō multum intensis, ne extinguant calorem naturalem, neq; impediant digestionem humorum, quibus apprime competit cucumer & aqua eius: nam est frigidū & humidum, calorem mitigat, sitim sedat, humectat, & aluum subducit: sed facit crassiores humores, similiter cucurbita, quæ est parum frigidior, & minus humida: & eiusmodi sunt lactuca, portulaca, & papauer album, sed meliora & minus frigida & humida sunt endiuia, borago, blitum, cichorea, poma granata, citri, limones, poma rancida, & pruna damascena. Cibi & edulia condantur & aromatizentur cū speciebus cōfectionis Abbatis, uel Diarhodon, uel trium sandalorum aut cōfectionis saccharinæ, uel cum his, R. sandalorū omnium, rosarum, corallorum rub. cinnamomi, añ. drag. i. camforę scrup. i. croci scrup. medium cōdantur cum agresta uel modico aceto. Et lauentur manus, facies, & pedes cū aqua rosata, modico aceto mixta. Aut epithimē cor, epar, & præcordia, cū aqua endiuia, aquis cordialibus, sandalis, rosis, & camfora: aut cū epithimatibus, quæ diximus in medicinis compositis: seu liniantur tempora, frons & manus, cum succo solatri uel semperuiui, uel unguento rosato, unguento albo, sandalino uel populeo. Conferunt etiam manibus & pedibus lotiones cum tepidis decoctionibus rosarum, salicum, pampinorū, & alijs refrigerantibus. Sed quoniam frigida tardant digestionem, & magis oppilant, nisi necessitas urgeat, melius est ut postponantur usq; ad digestionē & euacuationem, uel saltem usq; ad statum: & incipias cum leuioribus & frigidis magis remissis in principio febrium æstiuarum & acutarum. Sed in accensione paroxysmorum non præbeas medicinas neq; cibos, nec admoueas lenimenta. Medicinæ autem febricitantium, potiones & cibi debent esse humidi & suaues, & minime displicibiles. Vnde pillulæ propter amaritudinem à qua cor abhorret, & propter siccitatem nocere uidentur in febribus acutis, & ante quartumdecimum diem, & maxime tempore æstiuo: similiter trocisci & alia medicamenta siccantia, præsertim ante euacuationē: & stiptici uidentur cibos & medicinas stiptica, milium, panicum, pira, & carnes assatas, frictas, & oriza cuius nutrimentum est crassum: sed poma quæ appellantur mala, uere quidem sunt omnibus mala, & deteriora febricitantibus: nam generant uentositatem, malos humores, & nocuam humiditatem. Præterea cum clysteribus apprime poteris lenire, humectare, refrigerare, & euacuare aluum: fiant ergo clysteria cum succo uel concoctione bliti, mercurialis, maluę, foliorum

uiolarum, oleo uiolarum, & modico sale: & ad refrigerandum fiunt cum concoctione solatri uel cucurbitarum: sed magis abstersiua sunt cum aqua lactis, concoctione furfuris, hordei, saccharo rubeo, & melle rosato. Atractina autē & euacuatia fiunt cum concoctione cyclamini, polypodij, colocynthæ, & rerum solutiuarū, & cum cassia extracta, hierapicra, & alijs electuarijs solutiuis. Lenimenta firmè refrigerantia suspecta sunt in principio & augmento, & maxime quando sæuiunt paroxysmi, quia tunc oppilant & prohibent resolutionem: sed post euacuationem & statum febris sunt salubriora. Similiter fricationes magis conferunt in declinatione, nam in augmento agitant, & plus attrahunt quàm resoluunt. Somnus autem in principio paroxysmorum malus est, & prohibet transpirationem uaporum, sed in fine est optimus, & mediocris in medio. Item ad cutim capitis abrasio claudit poros, & gignit catarthos, sed tonsio capillorū in æstate solet cōferre. Omnino egri uident uentos, aërem, & loca frigida & humida, & accubitus prope terram, & quæ nocere uidentur. De malis autem quæ accidunt febribus dicemus in fine, quia accidentia non semper sunt periculosa, neq; semper trahūt ad se curam. Sed secundum regulam naturæ primum debemus digerere & euacuare malos humores, à quibus producuntur & dependent accidentia, remota enim causa remouetur effectus. Prosequemur ergo de digestionē.

De digestionē.

Digestio est adæquatio inepti humoris præparati à calore naturali, facilius ad expulsionem: humor autem ineptus est crassus, uel crudus, glutinosus, aut nimis tenuis, acutus, & adæquat quando concoquitur, crudus aut crassus attenuatur, & tenuis fit crassior, & glutinosus inciditur, & facilius expellitur quando calor naturalis & uirtus expulsiua utraq; est fortis, & dominantur ei. Attenuantur fermè humores crassi, & coquuntur crudi calidis: sed frigidis subtiles humores fiunt crassi, & condensantur. Acetum uero incidit glutinosos, & defert qualitates medicinarum in totius corporis partes, sed nocet neruis, apostematibus, & oculis. Plerunq; autem mali humores non solum frigidi, sed calidi quandoq; sunt crassi, sicut cholera uel lina. Humores uero simpliciter frigidi cum sirupis calidis, recte digeruntur: nec calor conuenientium siruporum nocebit febrī, quia quāto humores sunt frigidiores, tanto calor febrilis est magis remissus & tolerabilis: sed humores simpliciter calidi & subtiles apprime digeruntur, & febris sedatur cum sirupis frigidis ex endiuia, ex agresta, & portulaca. Cholera uero uittellina & humores frigidi cum calidis mixti optime digeruntur cum sirupo acetoso, melle rosato, & similibus: quorum copias & uirtutes ampliores, & diffuse distincteq; explicatas habebis in libro de Medicinis compositis. Et diluendi sunt sirupi cum aquis similis uirtutis & proprietatis, qui membris magis laborantibus auxilia præbeant; uerbi causa, ad epatis uitia in febre cholericā recte dantur si
rupi

rupi de endiuia & de portulaca diluti cum aqua endiuia, lupulorū, cichoreæ, buglossæ, & boraginis. Stomacho calido conducit sirupus de agresta lymphatus cum aqua rosata, & sirupus de granatis dulcibus cum aqua herbæ acetosæ: sed stomacho frigido conferunt sirupi de absinthio, de menta, & mel rosatum dilutum cum aqua absinthij, mentæ, & melissæ: pectori calido conferunt sirupi uiolatus & iubinus cum aqua capillorum ueneris & uiolata. Et frigido sirupus de liquiritia, hyssopo, & prassio, cum aqua hyssopi, & concoctionibus pectoralibus. Capiti calido presidio est sirupus uel iuleb rosatus, & aqua rosata, & sirupus acetosus simplex: sed frigido sirupus stichados cū aqua saluie & maioranæ. Sirupus de calamintho, de epithymo, sirupus spleneticorū de eupatorio, sirupi acetosi de radicibus, seu oxymel compositum, & sirupi omnes aperitiui medentur uitij splenis & oppilationibus, & lymphatur cum aquis apij, fœniculi, scolopendriæ, & concoctione tamaricis & capparorum. Contra uero passiones cordis & pestem inuentus est sirupus de acetositate citri, & sirupus herbæ acetosæ cū aqua eiusdem herbæ & buglossæ uel boraginis. Omnino autem semper cum sirupis debemus miscere aliquam aquam cordialem, in febre quidem cholericā aquam buglossæ, & in frigida phlegmatica aquam melissæ, quoniam in omni febre cor patitur. Propinamus uero plus aquæ & minus sirupi secum mixti, quando uolumus ut in longinquo corpore partes penetret: econtrā, minuius aquam & damus plus sirupi quando uolumus digerere solum materiam in stomacho & præcordijs constitutā: plerunq; tamen diluuntur cum duplo aquæ propter concoctionis spissitudinem. Aromatarij enim coquunt usq; ad spissitudinem sirupos, ut per annum & diutius conferuentur. Potantur sanè sirupi in aurora tepidi post digestionē cibi, & in tempore maioris quietis, ut natura auidius eos excipiat, tunc enim magis digerunt & conferunt, præsertim si somnus subsequatur. Rursus propinantur in sero per duas horas ante cenam, quando uolumus accelerare & præcotiorem facere digestionem.

De phlebotomia & purgatione.

Sicut plenitudo mali, ita euacuatio sanitatis causa est. Phlebotomia autem est expeditissima curatio morborum, qui fiunt à superanti sanguine, in quo non est expectanda digestio, accedit quod unà cū sanguine reliqui mali humores secum mixti sponte minguntur: sed qui sunt extra uenas rectius pharmacis, postquam sunt digesti, purgantur. Amplius, in principio febrium humoralium plerunq; requiritur phlebotomia, quæ ab initio facienda est: quoniam, ut diximus, sanguis prædominatur ante septimū uel saltem ante quartum diem, sub forma causæ antecedentis, qui postea successiue transmutatur in choleram, & propterea in processu competit phlebotomia: quodcumque tamen sanguis malus uel superfluous predominaretur, etiam post mensem phlebotomia iuaret. Itaq; secundus & tertius morbi dies

aptissimus uidetur phlebotomiæ: sed tutior est iterum atque iterum repetita, quàm si idem sanguis totus semel mitteretur: quoniam facilius toleratur, & plus mali sanguinis emittitur quandoquidē semper prius malus quàm bonus sanguis effluat. Ipsaq; natura sanguinē bonū sibi necessarium tanquā charissimum retinet & pro posse custodit: quoniam in eo uita cōsistit, & malum sponte repellit. Sanguis autem bonus rubet & lucet, æqualis & mediocris substantiæ. Sed malus est crassus, aquosus, flauus, niger, pallidus, uel saniosus, sed uiridis est omniū pessimus. Quos igitur uis phlebotomare, maxime stipticis, præmittas summo mane clystere lenitiuum: quoniā phlebotomia desiccatur, & post euacuationem corporis, sequatur phlebotomia ieiuno stomacho, & extrahas sanguinis uncias octo, & plus & minus secundū exigentiam sanguinis, & fortitudinem uirtutis, & paulo post, uel postquàm digestum est prandium, ex eadem uena mittas sex uel quatuor uncias: & sequenti mane ex alia uena quatuor, uel circa, & sic paulatim minuas sanguinem & successiue quousq; fuerit necessarium, & caue utrunq; extremū, scilicet modicum & superfluū: si enim minus sanguinis, quàm natura postulat, mittatur, parum conferret, si plus debilitaretur & noceret: tutius sanè est parcius quàm plenius phlebotomare, & maxime quia sanguis integer cholera cōpescit, & concoctionem phlegmatis adiuuat: ubi ergo alterutrum dominaretur, & plurimus sanguis mitteretur, cholera magis fureret, & phlegma crudesceret. Eadē ratione uitanda est phlebotomia in hyeme glaciali & feruida æstate. Cōsulte igitur fiat phlebotomia, & sanguis tantummodo malus uel superfluus auferatur & integre syncerus, in quo uita consistit, accuratissime conseruetur. Si quando autē cōtingat quod sint æqualia indicia an phlebotomiam an pharmatiā faciās, prius phlebotomia utere, quæ alios etiā humores euacuat, & mane sequēti exhibeas pharmaca lenitiua, quæ facile soluat. Amplius, phlebotomia tutior est pharmaco, quoniam uena potest ad libitum cohiberi, sed profluuia uentris non facile cōpescuntur. Phlebotomia quidem stipticat & desiccatur, & idcirco præmittit clystere lenitiuum, sed plurimus cruor uulnerum, hæmorrhoidarum, nariū, uel uenarum facit ualde lubricam aluum post duos uel tres dies. Debet autem fieri phlebotomia post digestionem cibi in tempore quietis, hoc est, quando febris magis remissa est: qui uero in inquietudine uel alio tædio uexant, aut graui dolore cruciant, nō phlebotomentur, donec fuerint pacati, & dolor sedatus. In utroq; sanè cubitu recte possunt phlebotomari tres uenæ, quæ apparēt uersus concauam partem brachiorū, & superior uena dicitur cephalica, ex qua euocamus sanguinem capitis, & partium superiorū. Inferior uena dicitur basilica, unde epatis sanguis proprius fluit, & partium inferiorum. Ac media communis est toti corpori, & ex utraque parte sanguinem ducit. Quibus uero hæmorrhoides & menstrua suppressa sunt, utiliter phlebotomatur saphena, quæ supra talum in parte interiori domestica iacet, eadem que attrahit

hit, & quàm procul diuertit materias, quæ repunt ad caput. Sed saluatella est uena quæ interiacet anularem & auricularem digitum utriusq; manus & pedis, & phlebotometur ad sanguinem melancholicum & uitia splenis. Reliquæ autem uenæ raro inciduntur, quia parum conferunt. Sed qui habent uenas in profundo occultas uel exiles, euocatur sanguis cum sanguisugis, quæ sanguinem magis tenuem sugunt: & quæ si hæmorrhoidibus tumentibus applicentur, quàm primum sedant earum dolores. Cucurbitulæ uero, quæ uentosæ dicuntur, funguntur officio phlebotomiæ, si cutis tonsorio passim concidatur, sed solum sanguinem succilem, qui est prope cutim, euocant: uerum earum auxilium ut minus uehemens, ita magis tutum est. Vbi ergo sanguinem mitti opus esset si phlebotomia uenarum foret suspecta, uel non posset fieri, ad eas protinus confugas. Sed leue est earum præsidium, & idcirco ab eis incipimus, præsertim in pueris, senibus, grauidis, & quibus suspecta est phlebotomia. Verum non interest, quæ ætas sit, sed quæ uires, & qualitas & quantitas sanguinis consideretur. Nam puer firmus, senex, robustus, & prægnans ualida, in quibus malus sanguis exuberat, turò phlebotomantur. Abortus quæ magis suspectus est paruus, imbecillibus, in principio, & in fine, hoc est, circa secundum mensem, & post septimum, quoniam fœtus sunt sicut poma quæ prope florem & prope maturationem facilius cadunt, & sicut infantes & decrepiti, qui morti facile succumbunt, & iuuenes fortius resistunt. Signa autem mali & superflui sanguinis, quæ præmonent ad phlebotomandum, sunt febres continuæ, & principia malorum apostematum, urina rubea, crassa, pulsus plenus & undosus, uenæ amplæ & sanguinis plenæ, facies & oculi rubescentes, & paruus uenis rubicundis circumfusi, iuuentus, complexio sanguinea, & uer. Et quando phlebotomantur, qui timent syncopim iaceant supini, quod si deficient animis, conspergatur facies cum aqua rosata, & modico aceto mixta, & admoueantur naribus muscus, laudanum, camfora, & res odoriferæ. Et ut cautius agas utere hac prouisione quando quis phlebotomatur tangas pulsum, & quàm primum deficere perpendis, comprime uenam, & da bibendum iuleb syncerum & immixtum, aut statim comedat buccellam panis torrefactam optimo uino inbibitam. Sed phlebotomia nocet debilibus & fessis, uexatis propter dolores, inquietudines, & longas uigilias, & maxime ijs qui in extremis laborant, & in ipsa paroxysmorum acerbatione, in medio cursu & statu febris, & maxime in septimo & quartodecimo die, qui dicuntur cretici, & in eis natura solet agere & committere prælium contra morbos, quam obrem in diebus creticis non est impedienda natura cum phlebotomia, neque medicinis solutiuis. Et connumerantur inter creticos quartus & undecimus dies, sed potius sunt prædictorum indicatiui. Et obseruaui quando luna est uelocior uel tardior cursu, quod huiusmodi crisis non accidit propter ad-

uentum lunæ ad quadratum & ad oppositum, signa contraria loco lunæ, hora accubitus, & egritudinis manifeste & uulnerum. Præterea uitandæ sunt phlebotomiæ & medicinæ solutiue tempore maximi frigoris & feruidi æstus, & in coniunctione & oppositione solis & lunæ: sed urgente necessitate melius est phlebotomare uel purgare cum medicinis hora coniunctionis solis & lunæ, tempore quietis, quàm in ipsa paroxysmi uexatione procul à coniunctione & oppositione. Phlebotomia autem salubrior est in uere, maxime ijs qui quottannis solent aliqua ægritudine uexari, uel saltem pharmacis purgantur, si uolunt conseruare sanitatem. Aiunt quod uentose quæ prope collum ad aptantur, & phlebotomia nocent uisui: sed reuera nec phlebotomia, nec ulla purgatio, quando est necessaria, nocet, nisi modum excedat: sed frequentes, & in quibus temporibus non conueniunt, obsunt, aciem minuunt, uires adimunt, & senectutem accelerant. Amplius, educas materiam unde perpendis, quod prudens natura tentat, quoniam adiuuanda est natura, & non impedienda, nisi modum excedat. Vomitus fermè aptius fit in æstate, & alius utilius purgatur in hyeme per secessum cum pharmacis uel clysteribus. Materia uero furiosa tam in æstate quàm hyeme propere soluitur cum phlebotomia quidem, si est cum sanguine mixta, sed extra uenas posita pharmacis expurgetur. Nec te moretur digestio, ne interim repat & opprimat cor, cerebrum, uel aliud nobile membrum, aut uomitam concipiat: tutoq; potest indigesta emitti, quia materia furiosa semper est pauca, sed plurima materia ante digestionem tenax est, & bonis humoribus complicatur: quamobrem pharmaca bonos pariter & malos indigestos cum labore & molestia partim agitant & partim euacuant, & uires prosternunt, sed materia digesta facili ratione & leui medicamine soluitur, præsertim si luna Martem aspexerit: si uero cum stella Iouis uel in eius radijs fuerit constituta, retentiuam corroborat, & purgationem diminuit. Materiæ autem salubrium febrium in fine status sunt iam digeste, quare tunc recte exhibentur medicinæ solutiue. Sed in principio & in augmento utiliter minoramus partem materiæ digestam cum clysteribus, cassia, uel alio debili solutiuo, & postquam materia est digesta, omnino tutior est medicina parum debilior quàm fortis, quæ exacte totam materiam euacuet, quoniam reliquiæ malorum humorum quæ supersunt postmodum in declinatione facili ratione à natura resoluuntur per secessum, urinam, sudorem, medicinis aperitiuis, frictionibus, & huiusmodi. Et plerunque febres humorales sanantur cretica euacuatione, quæ sponte fit à natura uel auxilio medici, utputa, fluxu uentris uel fluxu sanguinis narium, uomitu, sudore, aut plurima urina, similiter hæc se inuicem curant: sed fluxus sanguinis narium qui à natura effunditur, est magis salubris in febribus sanguineis, uomitus in cholericis, & fluxus uentris in phlegmaticis. Clysteria uero sunt peculiare remedium febrium, & aliorum morborum, &

inter

inter alia stipticis & calidis, hoc est optimum, R. succi foliorum bliti lib. i. olei uiolati uncias tres, sacchari unc. i. uitelli oui numero i. salis drag. i. & mediā. Simile potest fieri ex concoctione bliti, malug, foliorum uiolarum, mercurialis, parentarię, additis sale & oleo, & quandoq; addimus sacchari rubei unc. i. & mediam, uel mellis uiolati unc. 2. Aut cassię extractę unc. i. uel hierę picę unc. i. Præterea cum debili pharmaco, utputa cum cassia uel manna, utiliter miscetur aliquid fortioris, ut agitaram materiam expellat: econtrā potenti pharmaco addendum est lenitiuum, ut lubrica aluus fiat. Lenitiua quidem facilia, quæ dactylos uocant, sunt eiusmodi, R. cassię nouiter extractę uel mannæ unc. 5. diaprunis solutiui uel electuarij succi ros. drag. 2. fiat bolus cum saccharo, & sumatur parum ante diem. Vel, R. electuarij lenitiui, cassię nouiter extractę, diamiconis añ. drag. 2. fiat bolus cum saccharo. Sed fortiora solutiua propinantur dissoluta cum aqua lactis, endiuiaę, uel alia concoctione, ut citius & expedite soluant, R. diaprunis foliorum drag. 6. cassię nouiter extractę drag. i. dissoluantur cum aqua endiuiaę, & capiat per duas horas ante diem tepida. Et quatuor horis post eam, sumat libram mediam brodij pullorum sine sale, & cum sacchari rubei unc. 5. secum dissoluti: quod quidem brodium cum saccharo duarum coctionum abstergit reliquias medicinarum, & sedat dolores pungitiuos. Postmodum sequenti mane post medicinam fiat clystere lotium cum concoctione hordeilib. i. & medię, sacchari rubei unc. 2. uitelli oui i. salis drag. i. & medię, olei unc. 2. & medię. Sed de his hæcenus. Quę autem hucusque diximus, generalia sunt, & penè perpetua: quę nõ modo febrientibus conducunt, sed plura possunt ad alios morbos referri. Descendemus igitur ad speciales febres, in quarum curatione, si eger recte adhibuerit ordinem & modum, quem instituimus, facile & breui conualecet.

De febre sanguinea.

Primum à febre sanguinea incipiam, sed prius definiam quasdã quæstiones de quibus rhetorici disputant. Querunt enim utrum quatuor humores sint actu uel potentia in uenis mixti: uerum utrunq; certa ratione probatur, nam partim sunt in potentia ut sanguis & urina in chilo, & partim in actu, ut oleum cum aqua mixtum. Conspicimus enim sepe numero in phlebotomijs phlegma & choleram à sanguine separatam. Et, sicut diximus, sanguis phlegmaticus nutrit membra phlegmatica, & cholericus cholericam. Quod autem aliqua pars sanguinis in choleram & melancholiam conuertatur, ostenditur ex febribus cõtinuis, scilicet sanguineis, quarũ quędam in tertianas, & quędam in quartanas permutant. Et propter hoc reprobatur opinio illorũ, qui opinabantur quod quàm primũ sanguis corrumpere, cõuerteret in cholera uel melacholia, & negabatur putredinẽ sanguinis et eius febrẽ. Nã sepe uidemus, quod putridus sanguis facit quatuor uel septem dies, & quãdoq; diutius febrem sanguineã continuã, priusquàm in

alios humores conuertatur: & ut inferius explicabimus, distincta sunt signa putridi sanguinis, & aliorum humorum qui putrent in uenis. Sed forte quæres utrum febris sanguinea possit cum alijs complicari: quam sanè compositionem autores prætermiserunt, ac si non reperiretur. Sed oppinor quod eam sub silentio præterierint, quia raro accidit, & maxime quia sanguis facile putrescit, & in eius putredine febris liberius nutritur, ob plurimam humiditatem & copiam. Et si quando complicatur, accidentia & signa febris sanguineæ sunt longe maiora & seuiora quam alterius, & ut sepe monuimus, grauiora mala sunt prius & diligentius curanda. Sed ad rem redeamus, si sanguis ob aliquam causam accendatur, & non putrescat, facit febrem synocham, quæ continuus labor interpretatur, & quandoque nuncupatur inflatiua, ex eo quod qui eam patiuntur, grauem inflationem percipiunt: & oritur ex repletionem & inflationem uenarum: sed talis synocha breuis est & salubris, si patiens propere phlebotometur, & parca diæta utatur. Secus transit in putridam cum oppilationibus pororum & prohibita transpiratione. Cum autem sanguis putret, fit febris sanguinea, & eius causa antecedens est repletio humorum, & causa primitiua sunt multi uel mali cibi, & frigus quod calidum corpus intempesiue excipit, & oppilat: ceu accidit illis qui post laboriosum exercitium fessi & calidi requiescunt in loco frigido aut aqua frigida abluuntur, uel liberius potant. Facile autem replentur, qui plurimum comedunt, multam carnem deuorant, multum merum ingurgitant, & pluribus cibus & magis delicatis quam solent uescuntur. Febres autem sanguineæ sepius accidunt in uere iuuenibus, & qui complexiorem habent sanguineam: & quamuis hæc febris habeat principium, augmentum, statum, & declinationem, sicut aliæ egritudines, saltem quo ad digestionem materiæ, si modo sanguis digeritur: tamen quedam febres sanguineæ non uidentur habere, nisi augmentum, & quedam tantummodo statum: & aliæ semper uidentur à principio declinare, secundum earum accidentia: quia reliqua tempora sunt breuissima, & non percipiuntur: & secundum hanc diuersitatem medici in tres species febres sanguineas diuisere, quarum salubrior est Epimastica, cuius augmentum & status uix percipitur, sed uidetur incipere cum sæuis accidentibus, & semper declinando remittitur: nam continue plus humoris putridi resoluitur quam generetur. Altera dicta est Homotenus, quæ grauius semper affligit, sicut febres quando sunt in statu, & eius augmentum & declinatio propter breuitatem non percipitur, & solet curari cretica expulsionem fluxu sanguinis narium, uel fluxu uentris, & quandoque circa nouum uel decimumseptimum diem interimat, ut morbi acuti. Tertia species est Augmastica, quæ septem dies continue augetur ad crism uel ad mortem: præterea sanguis quandoque est magis simplex, & interdum mixtus cum phlegmate crasso uel tenui, & febris est leuior, & quandoque conuertitur in choleram, & accidentia sunt seuiora, maxime quando febris permutatur ad causonem
uel

uel ad phrenesim: & quandoque febris sanguinea facit anginam, & quandoque pleuresim, interdum somnum profundum, & grauem lethargiam. Sed plerunq; inflationem intestinorū: decernit pueris morbillos & uariolas, sed pro uectis aliquod apostema, uel permutatur in febrem quartanam.

De signis febris sanguineæ.

Febri sanguinea inchoat sine frigore & rigore, & continue sine quietis interuallo affligit, nisi quod in mane solet paululū refrigerari, & solet præcedere segnities & membrorum contractio, grauitas corporis, & dulcedo oris uel sputi. Sed postquam inuadit, alij nequeunt dormire, alij graui somno corripuntur, sed somnia eorū circa res purpureas, & sæpelætas uersantur, tumescunt uenæ, & unà cum oculis humidis facies rubet, plures cōqueruntur de dolore dorsi, uel pulsatione temporum & capitis, cuius arteriæ fortiter pulsare solent propter multitudinem uaporum, qui eleuantur ad caput. Alij inquietudine & anxietate præcordiorum uexantur, pleriq; inflationem intestinorum patiuntur, alij feruido calore ualde æstuant, uel capitis dolore torquentur, aut difficultate anhelitus, tussi & asperitate gutturis laborāt, & post os dulce fit insipidum, deinde amarum & lingua nigrescit, prurientem nasum admotis manibus scalpere solent, quod quidem quandoque est signum mortale. Amplius, pulsus febris sanguineæ magnus est, frequens, uelox, plenus, leuis, & parū uariatur: at urina rubea est & crassa. Synocha quidem sine putredine mitis est, sicut ephimera, sed accidentia putridæ febris sunt longe grauiora, præcipue si cholera secum miscet: phlegma uero plenitudinem & longitudinem auget, sed calorem & seuitiam minuit. Qualitas autem humoris secum mixti crassi uel tenuis ex phlebotomia & colore excrementorum colligitur. Nunquam sudant nisi plurimum bibant, uel desinat febris, aut alter humor præter sanguinem fuerit, unde emanat sudor. Sed totius corporis sudor in febribus continuis, qui non fit ex nimio potu, significat longitudinem uel malitiam febris, & quando in febribus continuis post aliquot dies superuenit ex insperato trepidus rigor, significat, quo dmalus humor extra uenas excutitur, & sanatur eger, nisi eiusmodi rigor propter copiam materierū uel debilitatem uirtutis, accidat. Quando in febribus continuis aliquis neruus quandoque parumper tremit, sicut quando contrahitur & relaxatur significat nocuentū uel apostema cerebri & amentiam: & solet præcedere phrenesim in febribus continuis gurgitatio intestinorum. Febre sanguinea perire solent, qui grauioribus accidentibus torquentur, infestissima inquietudine, senissimo dolore & anxietate uexantur. Fluxus sanguinis narium saluberrimus est, & febrem & eius surditatem, siquam inducit, & dolorem capitis sanat. Sed mortalis est sanguis niger, qui quotidie uel alternis diebus paulatim ex naribus fluit, & maxime in febribus diuturnis.

De remedio febris sanguineæ.

Arce comedat, & uitet quæ generat multum sanguinem, sicut caro, uinum, & oua: & regimen uitæ declinet ad frigidum & humidum, & comedat panatellam, uel farris iuscula, & hordei cū amygdalis condita, & saccharo conspersa, panem mollitum in brodijs pullorum uel aliarum carniū, boragines, blitum, endiuia, lactucam, cucurbitas, cucumer, poma granata, & similia: & condantur cibi cū succo limonum rancidorum, agresta uel aceto, & bibat aquam hordei uel simplicem aquam coctam, uel mixtam cū modico saccharo uel iuleb: & inter alios cibus delicatus & suauis est iusculum, quod fit ex lacte amygdalarum, uel seminum communium frigidorum extracto, cum aqua hordei & coctum cum saccharo usq; ad spissitudinem. Et cuiuscunq; generis cibi sint facilis digestionis, & modici nutrimenti. Veruntamen si debilitas uel senectus aliter postularer, comedat carnes & bibat uinum mixtum, sed modicum, & tolerant sitim, & abstineant à falsis. Præterea seponant febrientes omnem animi sollicitudinem & timorem, & mente & corpore quiescant, & ab inquietudine, querimonijs, & exagitatione abstineant: & accumbant in camera amœna, nec degant prope terram, neq; in loco frigidus uel humidus: & caueant à uentis, & in æstate calor refrigeretur cum rosis, pampinis, folijs arūdinum, uel salicis: & in hyeme frigus igne & profumigijs repellatur. Dormiant quantum fat est, secundum consuetudinem: & si diutius dormirent, excitentur. Qui uero nō possunt dormire, capiant semen papaueris, uel eius sirupum, cum aqua lactucæ, & lineantur tempora cum unguento populeo, uel succo semperuiui, uel radicis mandragoræ, aut unguentis opiatīs. Phebotometur bis, ter uel quater: & quanto citius, tanto melius, ex basilica quidem, si sanguis in epate uel inferius abundauerit, aut inflatio in intestinis percipiatur, cui recte medetur phlebotomia, & non uentris solutio. Si uero plenitudo est in toto corpore, phlebotometur uena communis, & cephalica: si de dolore & grauedine capitis conqueritur, maxime si facies rubet, & præmittas clystere cum decoctione malug, bliti, foliorū uiolarum, & adde cassiæ extractæ, sacchari rubei unciam mediam, olei uiolarum uncias 5. salis drag. 1. & mediam. Si uero febriens inquietudine ualde afficeretur, uel aliquem grauem dolorem aut passionem stomachi, & nauisā pateretur, differatur phlebotomia, quousq; eiusmodi accidentia remittantur: omnino, nisi debilitas uel ea quæ diximus obstiterint, quàm citius poteris prope phlebotomiam ante quartum uel saltem septimum diem. Phlebotomia quidem tuta est & salubris in hac febre, & debet sæpius reiterari, uel saltem fieri uberior: sed ante lippothymiam & animi defectionem, sanguis retineatur: tangas enim pulsum quando phlebotomatur, & quàm primum deficere incipit claudatur uena: deinde digeratur materia subtilis quidem cū sirupo de endiuia, de granatis, de portulaca, uel uiolato: & materia crassa cum sirupo acetoso

roso & oxysaccharo. Aut quolibet mane febriēs capiat quatuor uncias uel circa huius potionis, R. succi endiuie, buglossę, lupulorum, uini granatorum añ. unc. 2. aquę boraginis, capillorum ueneris, endiuie añ. unc. 3. aceti unc. unā & mediam, sacchari albi unc. 4. coquantur, & si libet, clarificentur & aromatizentur cum sandalorum drag. 5. camforę scrup. i. Et ab initio quotidie exoneretur corpus à fæcibus communibus, sponte uel cum clysteribus lenitiuis, & interdum minoretur materia digesta cum aliquo solutiuo. Interim diligenter & studiose reprimas si qua accidentia mala insurgerent periculosa: & refrigera caloris incendium secundum quod oportet: & ne arescant, bibant interdum uinum granatorum cum aqua acetosę uel endiuie. Aut iuleb ex aquis refrigerantibus & appropriatis compositum, quale est hoc, R. aquarum endiuie lib. mediam, boraginis, buglossę, lupulorū uel cichoreę añ. unc. 4. sacchari unc. 6. clarificetur & aromatizet cū pauco cinnamomo, sandalis, uel ligno aloës. Aut R. aquę rosatę, uiolatę, acetosę, endiuie, florum nenufaris, uini granatorum, añ. unc. 3. sacchari lib. mediam, clarificetur & aromatizetur ut supra: & da conseruas saccharorum cordiales & electuarium diaprunis nō solutiuum: & linias tempora, dorsum, renes, & epar cum unguento albo, sandalino uel populeo: & si opus est, refrigeret cor cū hoc epithemate, R. aquarum rosarum, uiolarum, boraginis, buglossę, añ. unc. 4. sandalorum singulorum, rosarum, spodij añ. drag. i. ossis de corde cerui, croci añ. scrup. i. camforę grana sex, aceti unc. 5. calefiat, & cum panno de sindone cor epithimetur. Sed epati inflammato melius confert hoc, R. aquarum endiuie lib. i. rosarū, cucurbitę, lactucę añ. unc. 2. aceti. unc. i. sandalorum singulorum drag. spodij drag. 5. coquatur, & cum panno purpureo epar refrigeretur. Synocha autem inflatiua, quę sicut causon æstuat, frigidiora exposcit: post ubi sæuientia mala fuerint sedata, uel saltem remissa, & materia digesta soluat cholerica cum electuarijs prunorū uel solutiuo succi rosarum aut psyllij: si cholera cum phlegmate fuerit mixta, soluat cū electuario de dactylis. Et materia melancholica purgetur cum sero caprino, quod dicitur aqua lactis & concoctione sene & epithymi. Deinceps prouocetur urina cum lacte feminum cōmunium frigidorum, & cum sirupis de radicibus uel aquis apij & fœniculi. Et resoluantur reliquię malorum humorum cum frictionibus & sudore, qui facile potest prouocari cum aqua hordei, & modico uino ueteri optimo, aut concoctione milij excorticati, & modico uino, aut calidis lateribus hinc inde admotis. Demum restauretur cum electuario opifero saunię, restauratiuo ex pinis, confectioe Abbatis, uel triū sandalorum, & similibus. Reliqua uero accidentia curentur, secundum quod dicemus in proprijs capitibus.

De febribus cholericis.

Holera simplex, pura, quę in uenis duntaxat putret, facit febrem continuam, grauiorem quidem magis acerbā & uniformem, quę

est propior cordi, epati & stomacho constituta, & hæc à nostris incensua, à Græcis causon nuncupatur. Si uero pura cholera solum extra uenas putret, decernit tertianam puram, quæ alternis diebus affligit & recedit: sed si partim in uenis & partim extra putrescit, omnino continuâ facit, sed alternis diebus crescit & decrescit, & tanto magis continua est & seuior, quanto maior portio est propior cordi. Itaq; faciunt febrem magis continuam & grauiorem copia & malitia putridæ cholæræ, & mali sanguinis secum in uenis mixti, & propinquitas cordis. Sed si cholera putret in uenis à corde remotis, febris est mitior, & habet lucidiora interualla, quàm quæ extra uenas circum præcordia putret. Altera quidem cholera mixta quanto plus phlegmatis habet, tãto mitiores & longiores paroxysmos & febrem decernit: adeo quod duos uel quatuor, & quandoq; sex menses durat: & qui nõ recte curantur in splenis uel epatis uitiâ incidunt. Præterea febris tertiana altera est simplex, & altera est dupla: simplex quidẽ alternis diebus affligit & quiescit: sed dupla it & redit quotidie, & eius paroxysmi sunt multo breuiores, et quietes longiores quàm phlegmaticæ. Et differunt inter se pluribus alijs signis, quæ in proprijs capitibus dicemus: fit autem dupla tertiana, quando cholera est in duobus locis distinctis, & una pars uno die, & altera altero ad putredinem mouentur, & alternatim quiescunt: nec uerisimile est, quod cholera in eodem loco posita quotidie putrescat, uel ex eodem loco aliqua pars putrida quotidie emanet & fluat. Si uero cholera & phlegma sunt in diuersis locis locata, & simul uel successive secundum propriam naturam putrent, faciunt hemitricæum. Ad summum, febres cholericæ sunt breues, sed intolerabiles propter seuitiã malorũ accidentiũ eis, sicut estus, ingetudo, insomnes uigilię, mœstitia, displicẽtia, gustus corruptus, uel ablatu, nausea, uomitus, sitis arida, os amarũ, nigredo linguæ, stipticitas uētris, & interdũ fluxus, sed plerũq; dolor capitis, & quãdoq; amẽtia.

De signis tertianæ.

Incipiunt paroxysmi tertianæ cum crebra horripilationis punctione, deinceps continuo membra uehementi rigoris tremore quatuntur. Qui autem sine horripilatione & rigore inchoant, leuiorres sunt & citius finiunt. Interdum frigore torpent qui tertianam patiuntur, quia calor naturalis ppter cõcoctionẽ materię refugit ad centrũ, & membra frigent exteriora. In febre quartana frigus diutius durat, & grauius est in fine quàm in principio: sed in tertiana rigores in principio sunt rigidiores, & citò mitescunt adueniente calore, qui uehementer inflammatur, & excitat seua accidẽtia, inquietudinẽ, dolorem capitis, sitim, iram, furorem, & adimit somnũ. Si uero cholera est in stomacho posita, gustũ aufert, & præstat uomitũ, & amaritudinem oris. Sed calor tertianę est mitior causonis, & quanto diutius tangitur, tãto leuior percipitur, sed in causone continue acutior & maior sentitur. Pulsus uero tertianę est uelocior & frequentior, & minus diuersus quàm in reliquis

liquis febribus, & coarctat in principio, & in statu est ualde uelox & frequens, sed in augmento est magis diuersus quam in reliquis temporibus. At urina est tenuis & rubea, sed propter admixtionem phlegmatis fit crassior & minus rubra. Dupla tertiana quotidie accedit & recedit sicut phlegmatica, sed paroxysmi tertianæ sunt multo breuiores, & ante duodecim horas sedantur, & finiunt cum plurimo sudore. Et denique febres cholericæ & tertianæ colliguntur ex acuitate, inquietudine, breuitate paroxysmorum, iuuentute, æstate, complexionem calidam, regione, ex cibis cholericis, cōsuetudine, ex frequēti illarū euentu, ex pulsu, urina, horripilatione, calore, & egestionib. febresq; tertianæ quæ ex pura cholera nascunt, similiter causones & reliquæ ægritudines acutæ in quatuordecim diebus terminantur, nisi malo regimine prolongentur.

De differentijs quæ sunt inter tertianam puram, mixtam, & continuam.

Mera tertiana à mera cholera, & mixta à cholera phlegmati mixta, generatur. Rursus pura in septimo paroxysmo uel citius terminat, nisi mali regiminis causa prolongetur, & eius paroxysmi breues sunt, & per spatium duodecim horarum sudant: uniformiter quidem anticipando augentur usq; ad statū, perinde uniformiter remittuntur. Incipiunt autem cum breui rigore & horripilatione, & quàm citò calor accendit, & continue magis & magis molestus & intolerabilis efficit, & p̄ totius corporis partes tractim serpit: postmodū in declinatione: & quādoq; in statu sudor affluenter exuberat. Et in pura tertiana citius digerunt mali humores, in prima, secūda, quarta, uel saltem in septima die apparet digestio in urina, quibus sanè diebus per uomitū uel uentris fluxum crisis cōtingere solet. Et qui patit̄ merā tertianam facile pallet, & citius extenuat. Tertiana uero mixta, & quæ à cholera phlegmatica dependet, ex oppositis signis dignoscit: nam quanto plus phlegmatis cholera habet, tanto plures & longiores paroxysmos decernit. Et quāuis sint leuiores, tamen ultra duodecim horas, & quandoq; diutius durāt, imò triginta horas interdum affligunt, & pares accessiones eodem ferè tempore seruant, quandoque tamen anticipant, & quandoque in ipso augmento postponunt. Sed plerunq; incipiunt duas uel tres horas ante occasum. Rigor frigidior est & diutius durat, sed calor est leuior, & accidētia sunt mitiora. Paroxysmi finiunt cum modico sudore alicuius membri, & non sudat totum corpus, nisi in statu egritudinis, quia phlegma difficilius & serius digeritur quàm cholera. Rursus paroxysmi quandoq; incipiunt sine ullo rigore, quandoq; cū modico frigore crurium, sed plerunq; cum rigore & horripilatione. Tertiana autem continua ex magnitudine, seuitia & continuitate paroxysmorum cognoscitur: nam alius paroxysmus incipit quàm primum finit præcedens & modica quies longos & sæuos paroxysmos distinguit. Et hæc febris non solum ex mera & mixta cholera, sed ex malo sanguine ceu synocha generatur.

De remedio mere tertiane.

M Era tertiana frigidis & humidis curat, uerū quāto febris est arden-
 tior, tanto frigidiora exposcit, sed uictus sit parcus in principio &
 continue parcior in augmento & statu, & nutriat cibis bonæ sub-
 stantię & facilis digestionis, farre, blito, boragine, pane brodio mollito, uel pa-
 ne loto & saccharo conserpo. Sed si debilitas uel cōsuetudo cibos maioris nu-
 trimenti exposcat, prebeas pullos & carnes delicatas hœdi, uituli, uel aues lau-
 dables, & coquant cū agresta, lactucis, cucurbitis, uel papauere albo, quod
 refrigerat & prouocat somnū: delectant & iuuant limones, poma acida, dul-
 cia, pruna damascena, cucumer, & poma granata, quæ multū ualent, acria, sed
 dulcia magis delectant. Aqua aut cucurbitę plurimū infrigidat, siue cū iuleb,
 siue cū uino bibat, aut cū ea carnes coquant: & extrahit hoc modo, abscondat
 collū cucurbitę, & quarta uel quinta pars intus cōcauet, & pasta tenui circun-
 det tota cucurbita, preterquam ubi est cōcauata, & coquat in furno, & con-
 cauū implebit aqua: similiter extrahitur aqua ex cucumere. Reliqui uero fru-
 ctus sunt deteriores, & maior pars in stomacho corrumpitur, similiter oua &
 lac: sed duræ digestionis & mali nutrimenti sunt offa ex pane & uino, caseus
 & pastilli. Et cibi modico sale cōdant, quia falsa exiccant & stipticant. Et bibat
 aquā quæ sit cū uigesima parte hordei usq; ad cōsumptionē medietatis uel am-
 plius cocta: & ne forte displiceat aliquid sacchari in ea dissoluat: aut bibat ui-
 num granatorū dulciū, quod facile cōseruat coctū, aut bibat uinū crudū, debi-
 le, clarū, & albū, quod nō sit dulce, sed plurima aqua mixtū: & abstineat à plu-
 rimo potu, quod si nō posset diutius tolerare sitim, bibat iuleb dilutū simplici
 aqua coctū. Preterea exhortare ægrū, ut omnē animi sollicitudinē & molestiā
 seponat, & curet duntaxat ut ualeat, & degat in cōclau amœno & salubri, &
 in æstate refrigeret aër cū rosīs, pampinis, folijs salicū, & arundinū. Vel maxi-
 me caueat, ne plumosus grabatus uel ceruical nimis calefaciat. Ab initio autē
 minore materia cū electuario catholico lenitiuo, de tamaridis uel diamāna.
 Et si malus sanguis super sit adaptent uentosæ cū scarificatione dorli. Et quoti-
 die uentris onus sponte deponat, uel saltem cū clysterib. lenitiuis: nam si stereo-
 ra diutius in uentre morant, exiccant, & ualde nocent. Phlebotomia sanè ue-
 narum est magis necessaria in tertiana cōtinua quā interpolata. Item quoti-
 die propinent digestiua cholerae, sicut sirupus acetosus de endiuia, uiolatus,
 de portulaca uel agresta cum aquis appropriatis. Post ubi materia fuerit dige-
 sta, soluat cū electuario succi rosarū, prunorū solutiuo. Et pro delicatis sume
 rheubarbari drag. 1. spice scrup. 5. aque lactis unc. 2. & mediā, uini parū ponat
 in hac infusione horas octo, postea exprimat, & cū illa expressione dissoluant
 manne unc. 5. electuarij prunorū solutiui drag. 2. Post purgationem uero uel
 prius quādo opus fuerit refrigeret calor cū linimentis, & electuarijs cōfortan-
 tibus frigidis, & cū cōseruis saccharorū, quibus recte miscent, aliquid spodij,
 rosarum,

rosarum, sandalorum, seminum cōmunium, seminū portulacę, succi liquiritię, & eiusmodi, aut electuarij prunorū non solutiui, diarhodon, confectiois sandalorū, uel Abbatis, aut adde trochiscos ex cāfora, spodij, uel sandalorū. Item febrili calori remedio est lac mulieris, & tantundem olei rosati, cum modico aceto mixtum, dorso & circum tempora linitum, succus solatri & semper uiui est frigidior, & cum aceto mixtus magis penetrat. Sed magis temperatum est unguentum album, uel sandalinū, unguentum populeum, uel rosarum, circum tempora & super epar linitum, huiusmodi autem linimenta horis paroxysmorū & sudoris nocent, quia oppilant & retinent sudorem. Calor uero intolerabilis ardens, apprime refrigeratur cum hoc sirupo, qui materiā subtilem reducit ad crassiore, æqualem. R. succi endiuia, uel cucumeris, uel cucurbitę lib. 2. s. sacchari lib. 1. s. fiat sirup. Postea in declinatione uacandum est a pertionibus pororū, & resolutioni materierū, cū frictionibus & rebus aperitiuis: & comedat semina cōmunia frigida: & restaura uirtutem debilem cū diarhodon, confectio Abbatis, uel trium sandalorū, aut exhibebis hoc restauratiuum, R. amygdalarum dulcium, pinearum, añ. un. 1. auellandarum, seminū communium, frigidorum añ. un. 2. sandalorum cinnamomi añ. drag. 1. camforę scrup. 1. sacchari un. 5. conficiatur cum aqua rosata. Hęc eadem & frigidiora opitulatur tertianę, continuę, & utatur æger tenuiori dięta, & non comedat carnes, nec quę faciunt multum sanguinem, neq; uinū bibat, & nocua refellat. In primis autem cholericę, & cuiq; humoralis continuę phlebomia uenarum ante quartum diem remedio potissimum est.

De cura tertianę mixtę.

Vantum mera tertiana à mixta differt, tantundem medela uariat: quanto ergo plus phlegmatis cholere misceat, tanto minus frigidis & humidis curat, & magis absteriua, incisua, attenuatiua, & resolutiua exposcit, & uescatur æger uerioribus cibis, quia mixta est longior. Comedat igitur in principio carnes pullorum, auium, uel uituli coctas cum radicibus fœniculi, petroselini, uel apij, deinceps continue parciore dięta utat, & mane duntaxat carnem edat, & uinum paulatim dimittat: & prouideas quod paroxysmi stomacho ieiuno occurrant: nam si ante meridiem ueniunt, dimittat prandium, & tantūmodo cænet. Si post meridiem febris inuadit, comedat summo mane, & nō cænet nisi forte postquàm febris recessit: sed post mediam noctem, & in horis non consuetis, cibus plus nocet quàm iuuat. Degat in camera sicca, lucida, & caueat ab aëre nocuo, à uentis & humiditate parietum, & terrę: & calefiat in hyeme, & refrigeretur in æstate. Et si sanguis esset causa febris, minuatur cum uentosis uel phlebotomia uenarum ante septimū diem, præmissis clystere. Ab initio autem exoneretur uenter, cū aliquo lenitiuo, electuario cholere & phlegmatis solutiuo, sicut electuarium catholicum, & de dactylis; deinde quotidie præbeas digestiua sirupū acetosum simplicem, cum

duplo mellis rosati, & aquis appropriatis dilutum, & post quatuor uel quinque sirupos, hoc est, quando aliqua pars materiae fuerit digesta, soluatur cum praedictis uel alijs electuarijs, & post septimum diem permutentur digestiua ad magis aperitiua & incisiva: sicut sirupus de bisantijs, sirupus acetosus, compositus de duabus uel tribus radicibus uel quinque cum aceto uel sine, secundum phlegmatis uiscositate. Postea materia digesta iterum purgetur secundum humoris exigentiam, cholera enim phlegmatica paulatim digeritur, & paulatim euacuatur, & prius cholera quam phlegma digerit: quapropter posteriores medicinae plus phlegmatis quam cholerae soluant: ab initio autem quotidie fiant clysteria lenitiua, nisi sponte egerat. Interdiu autem si quando esset ualde debilis, reficiatur cum passulis, saccharo, massa panis, tragea, anisis confectis, & alijs confectionibus: & quando ualde sitit, bibat iuleb cum aqua cocta mixtum: uel facias hoc, R. aquarum rosatae, uiolatae, boraginis, buglossae an. drag. 3. aquarum endiuiae, lupulorum, an. un. 2. sacchari un. 5. fiat iuleb, & aromatizetur cum cinnamomi scrup. 1. & tantumde sandalorum. Amplius, ad refrigerandum calorem & confortandam uirtutem, R. quatuor saccharorum cordia'iu an. un. 5. rosarum drag. 1. mastichis, ligni aloes, cinnamomi, succi liquiritiae, seminis portulacae an. scrup. 1. spicae, spodij an. scrup. 5. croci grana 5. iuleb quod sufficit: & si indiget, refrigeretur epar cum unguento sandalino calefacto uel rosato: aut cum aliquo epithimate: & post purgationem propinabis trochiscos cum sirupis, aquis, brodio uel uino dissolutos, calidos uel frigidos, aperitiuos uel sputicos, secundum necessitatis exigentiam, quorum copiam habebis in medicinis compositis. Praeterea balnea quandoque sunt necessaria, & quod fit ex simplici aqua tepida, humectat, concoctionis hordei sudare facit, & camomillae sedat dolores, & reficit extenuatos. Sed longe magis restaurant confectiones & electuaria, quorum copiam secundum omnem intentionem inuenies in medicinis compositis. Omnino in declinatione debent esse minus frigida & magis aperitiua, quae prouocent urinam & sudorem.

De caufone.

Causon est febris continua incensiu, & dicta est à caumate, hoc est incendio: nam qui eam patitur, semper ardenti praecordiorum incendio aestuat. Procreatur autem ex acutissima cholera, uel phlegmate falso plurimo, quod replet uenas, uel abundat in partibus cordi propinquis. Phlegma autem falsum est aqua cholerae acutae mixta, secundum Hippocratem. Sed secundum Auicennam & Galenum est cinis phlegmatis adusti, aquositate mixtus. Causon ferme est breuior tertiana, & magis acuta, quae saeuissimis accidentibus comitat: & quanto saeuior est, tanto breuior: nam cito interimit, nisi cito curetur, quippe continue affligit, cruciat, & lacerat gulum, & somnum adimit, uires sternit, uiuidum colorem & integram corporis habitudinem in pallantem maciem quam cito conuertit, & ingentia dolorum tormenta decernit:

cernit: molestissima est & perniciofa, præsertim senibus, quia non nisi à causa ualde contraria eorum complexionem corripuntur: sed pauci ea laborant propter frigidam senectutis complexionem, cholericis febribus cōtrariā. Pueris uero & iuuenibus caufon frequentius accidit, ijs propter complexionis cōformitatem, & illis propter abundantiam humorum: sed utriq; facilius quàm senes euadunt, propter fortitudinem uirtutis. Raro tamen accidunt nisi temporibus æstiuis, & hac febre facilius corripunt corpora calida, cholerica, quæ calidis cibus & malis fructibus uescunt: sine rigore & frigore incipit, protinus humores inflammant, uapores ad caput effumant, qui somnum profundum interdū, sed frequentius maximū capitis dolorem uel phrenesim & amentiam præstant. Tandem infra paucos dies, utputa nono, undecimo, uel decimo septimo die interimit: uel curatur cretico uomitu, sudore, fluxu sanguinis nariū uel uentris, & quandoq; ualida natura totum humorem extra uenas sponte expellit, & superuenit horridus rigor, & ex insperato febriens sanatur.

De cura caufonis.

Vanto caufon ardentior est ceteris febribus, tanto frigidiora & humidiora in actu & potentia exposcit: & quia est quàm breuis, parciozem cibum exigit: abstineant ergo qui eam patiunt à carne & uino, & comedant boragines, blitū, cucurbitas, & iuscula panis uel farris, & bibant uinū granatorū, uel aquā cū modico aceto mixtā: nisi patiant apostemata, egritudines neruorū uel stomachi. Aut bibant aquā cucumeris, cucurbitæ, uel endiuie, cū saccharo coctū, simul iuleb, aut R. aquarū endiuie, cucumeris, buglosse, florū nenufaris, añ. un. 4. sacchari un. 4. aromatizee cū sandalis & cinnamomo. Vel, R. aquarū lactuce, florū nenufaris, endiuie, añ. lib. 5. sacchari un. 4. s. fiat iuleb. Accūbat in loco temperato, & in æstate refrigeret cū rosis, folijs uiridibus uel flabellis, & quo melius potest, mente & corpore quiescat. Ab initio exoneret uenter cū dactylo lenitio ex cassia, diamāna, uel electuario catholico, & admoueanē uentose cū scarificatione dorsi. Phlebotomia aut uenarū suspecta est, nisi sanguis malus supersit, postea digerat materia cū sirupo de endiuia, portulaca, agresta, uel de papauere: aut detur hic sirupus, R. succi endiuie, cucumeris añ. lib. 1. agreste lib. 5. sacchari lib. 1. fiat sirup. Digesta aut materia euacuet cū electuario prunorū solutiuo, succi rosarū uel psyllij. Et refrigeret epar cū ungueto sandalino, & liniat spina dorsi, cū ungueto albo, uel rosato, & circa tēpora unguetū populeū. Aut liniat caput, dorsum, & pectus cū lacte mulieris, albumine oui, uel oleo rosato secū mixto, aut cū succo semperuiui, & aceto mixto. Et naribus attrahat aqua rosata cū aceto, si adest dolor capitis, & phrenesim times, caput abluat cū hac cōcoctione, R. olei rosarū, aque rosate añ. un. 2. aceti un. 1. sandalorū drag. 2. cafére scrup. 5. calefaciat, & tepide sup caput tonsum ponant: aut liniat cū succo solatri aceto mixto. Sed tã frigida suspecta sunt ne oppilēt. Retulit Auicēna, q̄ aqua endi

uiæ in qua cerussa fuerit infusa, & cum panno uel spongia epithimata optime refrigerat iecur inflammantum: sed tutius refrigerant & magis conferunt trochisci, & camfora ex sandalis, ex spodio uel berberis bibiticum iuleb longo, si rupis, uel alio liquore. Amplius, restaurant & refrigerant conferuæ saccharorum, electuarium prunorum nō solutiuum, cōfectionis Abbatis, diarhodontrium sandalorum. Vel, R. rosarum, mannæ, sacchari añ. drag. i. succi liquiritiæ, draganti, gummi arabici, seminum cucumeris, citrulli, cucurbitæ, melonis añ. drag. s. spodij, spice, cinnamomi, macis trium sandalorum añ. drag. s. terantur, & cum aliquo liquore, uel quo melius placet, capiantur. In hac autē febre maxime cauēdum est à syncopi, dolore capitis, phrenesi, & huiusmodi malis accidētibus, quorū curam in proprijs capitibus explicabimus inferius.

De febre phlegmatica.

Febbris phlegmatica est calor ex putrido phlegmate genitus. Phlegma autem est humor frigidus & humidus, egre concoctus in stomacho: unde stomachus frigidus est mater ægritudinū phlegmaticarum, & maxime corripuntur hac febre, qui debilem stomachum habent, & qui ægre digerunt, præsertim si cibos frigidos, uel duræ digestionis comedunt, & qui frequenter nauseam patiuntur, crudumq; & acetosum sæpe ructant, fastiditiq; cibos modicum appetunt, & quibus deniq; nutrimenta in stomacho facile corrumpuntur. Frequentius autem accidunt senibus, & qui in hyeme ægrotant, & qui frigida humidaq; loca incolunt. Pueri uero minus, sed iuuenes rarò hac febre laborant, omnino febres phlegmaticæ sunt ualde diuersæ, quoniam reperiuntur plures species phlegmatis, ceu uitreæ acetosæ, falsæ, & dulcis, quæ faciunt diuersitatem in febribus, non solum secundum quantitatem & qualitatem, sed secundum aliorum humorum commixtionē. Corripitur autem phlegma à causis primitiuis & oppilantibus poros, & prohibentibus resolutionem uaporum.

De signis febris phlegmaticæ.

Febbris phlegmatica interpolata quotidianis paroxysmorū accessibus affligit, sed nūquam ferè syncerum corpus relinquit, quamuis quotidie sex horis quiescere uideat. Paroxysmi enim quotidie redeunt, & decem & octo horas durant, postea per spacium sex horarum uel circa, febris recedit, quando phlegma putret extra uenas à corde remotū, uel saltem modicū est, quod extra uenas cor obsidet: sed quoniā plerunq; est multum, rarò est quin aliqua pars in uenis & aliqua prope cor putrescat, idcirco nec tam modicæ quietis interualla sunt satis lucida, sed minus affligit in sex horis quàm in reliquo die. Paroxysmi igit sunt longiores uel breuiiores, grauiiores uel leuiiores, secundū qualitatem & quantitatem phlegmatis putrescentis in uenis uel extra à corde remoti, necnon secundū aliorū humorū admixtionem. Ab initio pulsus est paruus, profundus, debilis, & rarus, sed in processu paruitas frequentia

frequentia cōpensat. Valde diuersus est, & absq; ordine uariat. Item phlegmatici parum sudant. nam crassi uapores & humores uiscosi poros obstruunt, & exitū sudoris prohibent; & quanto maiores sunt oppilationes, tanto magis deterrunt febrem: & quamuis phlegma sit naturaliter crassum, tamē propter oppilationes urina quandoq; mingitur tenuis, exilis, & quandoq; crassa, secundū quod oppilationes crescunt & decrescunt, mingit autē alba propter frigiditatē humorū & cōplexionis, & quādoq; rubet propter putridos uapores, aperiitionem pororū, & meatuū per quos fluit urina in uessicā, & propter maiorem febris calorē, & admixtionē cholere, uel retentionē urine. Similiter substātia urine quandoq; uariat absq; febris alteratione, & interdū turbida, opaca, propter debilitatē digestiue: & interdū tenuis, crassa propter oppilationes mingit: & sic in uarias dispositiones uicissim mutatur. Egestiones uero sunt fluidæ & lenes, sed in principio sunt duræ, quia calor febrilis resoluit humiditatē, & facit stipticū uentrem. Postea oppilationes prohibēt talem resolutionē, & infirma digestiua facit lubricā aluum, & faciem pallidā, exanguem. Amplius, modicus sanguis generat propter debilitatem digestiue, & frigiditatem humorū qui propter oppilationes nō possunt resolui: quamobrem phlegmatici ualde pallent, & alię febres faciunt ægrū rubeum saltem in statu. Item febris phlegmatica tumefacit fœmora, frequenter rufat, uentositas & fluidę egestiones sæpe per uiscera gurgitant, & crebros uentris crepitus facit, & plurimā uentositatē gignit. Calor huius febris leuis est, & satis tolerabilis: & propter remissum calorem & multā humiditatē phlegmatici parū sitiunt, nisi forte phlegma esset salsum, multū & putridum uel cholericū. Rursum calor quā primū tangitur suauis est, mox acutus percipit, & mordax cum quadam asperitate & lenitate mixta: & in eodē paroxysmo interdū difformiter augeť, & inęqualiter declinando remittit, imò calor in primis paroxysmis quādoq; est maior & inęqualiter declinando remittitur: imò calor in primis paroxysmis quandoq; est maior quā in sequētibus, quoniam tenues & dulces phlegmatis partes facilius inflammantur & resoluuntur, quā crassę, tenaces. Et ob hanc causam febris ex phlegmate dulci genita est minor & leuior, & primi paroxysmi sine frigore & rigore incipiunt. Phlegma uero salsum horripilationem facit, sed acetosum maximū frigus. At phlegma uitreū non solum frigus, sed acerrimū rigorem præstat, & prius incipiunt algere crura, & partes extremę, mox corpus à rigore & frigore intolerabili corripit: & incipit calor priusquā frigus omniquaq; recedat, & quandoq; frigus post calorem redit, tandem corpus inflammatur. Humor autē frigidus qui nondū putruit, frigus præstat dum agit, sed horripilationem putridus. Quando igit phlegma putret extra uenas paroxysmi incipiunt plerūq; cū leui frigore cruriū, & deinde riget corpus, postea calet, demum recedunt paroxysmi cum pauco sudore, & sæpe sudant tantummodo in aliqua parte. Quando uero phlegma putret in uenis uel prope cor,

facit febrem continuã sine sudore & quiete, rigore uel frigore: sed quãdoq; cū rigore uel frigore incipit, & cōtinua est breuior et deterior quàm interpolata. Præterea humores phlegmatici mites & leues faciūt febrem breuiem, leuem sine accidentibus, & salubrem, sed humores graues & acerbi, faciunt grauem febrem, & accidētia seua, & uapores qui eleuant, dum putret phlegma, quandoq; sunt plurimi propter copiã humiditatis & phlegmatis, quãdoq; sunt acuti, uenenosi, uel ualde mali, ppter malitiã humoris: & interdū pfundū somnū inducūt in principio paroxysmorū, & quãdoq; spiritū & sensus hebetāt, uel capitis dolorem excitāt, sed peiores cor petunt & syncopim faciunt, nō solū propter malitiã, sed propter copiã: quandoq; uapores faciunt syncopim in fine frigiditatis, nec ab ea febriens prius ad se redit quàm totū corpus calefiat: & fit pulsus magnus & uelox. Et talis febris syncopalis, sicut phlegmatica, quotidie affligit: & facit pallidã & tumidã faciem, & deformem, carnēq; mollē & laxam, & modo flauū, modo squalidū corpus facit, & diuersis colorib. insignit, latera inflat, & quãdoq; acetosos ructus & uomitus præstat: & cū syncopis imminet, labia nigrescūt, ardentes oculi uiriditate suffusi splendescūt: & qui cor debile habent, grauiori syncopi facilius corripiunt. Rursus uapores qui faciūt syncopim quandoq; generant ex phlegmate cholericō, & sunt acuti, cholericī, & sepius gignuntur in corporibus calidis & siccis: & faciunt rariores paroxysmos, & tertianã penè imitant, somnū adimūt: & qui huiusmodi febrem patiunt, perpetuis uigilijs & inquietudine uexant: & quàm citò extenuantur, uires amittunt, & sepe in syncopim incidunt: & quãdo uapores sunt pestiferi uel uenenosi, ante septimū diem perimunt: præterea febres phlegmaticę raro absoluunt à dolore stomachi, & interpolate solent facere sudorem solū in capite uel in pectore, propter diuersitatem humorū, qui nō simul digerunt, sed tenaces & magis difficiles prolongāt febrem. Item reperit alia species febris phlegmaticę, quę infrigidat præcordia & intestina, & calefacit extrinseca, cuius diuersitatis causa est phlegma uitreum latitans circa corporis centrū, quod non sentitur quandiu quiescit, quoniã membra quę continent ipsum, iam assueuerunt illius frigiditati: quando uero ad putredinem mouet, è proprio loco recedit, & per calida mēbra discurrit, & ualde frigefacit in principijs paroxysmorum, sed putridi uapores, qui ab eo resoluuntur, calefaciunt membra exteriora, & testantur hūc humorem esse ualde frigidum, eius indicia, utputa, urina quę est alba & cruda, & pulsus qui est tardus & rarus. Et quamuis febris phlegmatica quotidiana redire exacerbatione soleat, interdum tamen phlegma est adeo tenax & modicum, quod tertianæ uel quartanæ periodos imitatur. Substantia enim febris humoralis colligitur ex humoribus, & secundum eorum exigentiam curatur, & non secundum paroxysmorum ordinem. Cōtrã, est alia febris species, ex opposito præcedētis distincta, in qua calent interiora, & exteriora algēt, siue quia phlegma est modicū seu cholericū, crassum, & tenax:

nax utrunq; enim dum putret in centro corporis constitutum, reuocat intus calorem naturalem, & membra exteriora frigesunt, siue quia interiora propter putredinē calent, & phlegma uitreū ad exteriora mouet: seu pauci uapores ex putredine resoluunt, seu propter oppilationes nō possunt ad exteriora penetrare, seu propter frigidā uaporū substantiā calor febris solū in partes propinquas diffundit, & friget extrinseca. Ex utriusq; uero causis tertia species cōponit, & qui eā patit frigus simul cū calore passim per corpus sentit, siue quia frigidi humores in diuersis corporis partibus cōstituti cū agitant & putrent, alter in alterius loca accensos transmittit uapores, siue quia phlegma uitreum dulci misceat, quorum alterum in sua frigiditate diu conseruat, & alterum facile putret, & calidos uapores passim effundit. Et quamuis proprium febris sit totum calefacere corpus, tamen interdū calor ab oppilationibus, uel alijs causis impedit, & idcirco nō potest ubiq; diffundi. Præterea febres phlegmaticæ diurnæ sunt deteriores nocturnis, quoniā in die pori sunt magis aperti, & facilius inde uapores resoluunt: quāobrē humores phlegmatici nō nisi ratione copię uel malitię in die putrēt, & eius febres facile in hecticas cōuertunt, nocturnę uero in hydropisim, nisi recte curent. Phlegma dicit pituita, quasi petēs uitā, & eius febres sunt plerūq; lōge, graues, & sepe mortales ppter malitiā digestionis, passionis stomachi, modicā quietē, & ppter maximas oppilationes: nā q̄ eiusmodi febre laborāt, plures de stomacho cōquerunt, gustū amittūt, nauſeā & uomitū patiunt: & eādē multi hydropici uel hectici ex hac febre pereūt.

De cura febris phlegmaticæ.

Quoniam contraria contrarijs curantur, & febris res frigidas & humidas, & phlegma calidas & siccas exposcit, febris phlegmatica medijs temperatis recte curat, uel saltē debēt esse temperata, quo ad qualitates passiuas: quoniā siccitas stipticat & cōsumit humidum radicale, & humiditas conseruat phlegma, & redundat in stomacho. Itaq; sex illa generarum, quibus continue necessario afficimur, debēt esse temperata, uel modicum declinare ad calidū: quoniam plerūq; intentio & recta cura est, agere contra causam potius quā refrigerare febris calorem: causa aut febris phlegmaticę est phlegma frigidū & humidū, genitū in hyeme, uel à rebus frigidis & humidis. Omnino uero caliditas & alię qualitates debent quādoq; esse magis temperatę: & quandoq; augeri secundū tēpora crescentis & decrescentis febris, uel maxime secundū diuersitatē phlegmatis: nā in principio debēt esse tēperatę, postea cōtinue magis calidę, incisiuę, & aperitiuę. Rursus phlegma dulce calidis tēperatis, acetosum magis calidis, uitreū calidissimis, salsum frigidis & humidis curat. In hyeme igit foueat eger calidis, & calefiat camera in qua recūbit, & suffumiget cū iunipero, thure, resina pini, corticib. mali appij, uel laudano, & suffumigijs cōpositis: & cū pedes propter aduentū paroxysmorum frigere incipiunt, calefiat corpus cū lateribus calidis, & alijs opportunis

remedijs. In primis autem diligenter obserua, ut paroxyfmi inuadant ftomacho ieiuno: & fi commode fieri potefi, comedat hora quietis, uel in declinatione, uel faltem hora confueta, dummodo circa illam horam non incipiant paroxyfmi, & cibi fint facilis digefiionis, & in principio magis tēperati, fed in proceffu continue calidiores, & magis subtiliatiui & incifiui, & tāto magis quāto phlegma efi magis uifcofum & tenax, ficu uitreum, quod etiam ab initio subtiliatiua & inceniua expoicit ficu futi fpecies aromaticę, mel, & acetum: fed quantitas ciborum pluriſ uel modicę ſubſtantię metiatur ſecundum longitunem febris. Vnde modicus cibus competit febricitanti, quę latica nuncupatur, eò quod intus latet, ſimilis hecticę, & parum exterius apparet, & intus urit, breuis efi & multis mortalibus, maxime ſenibus, quibus latica & ſepulta appellatur. Sed periodica efi longe prolixior, & duobus menſibus uel diutius durat, quapropter plus exigit cibi. Veſcatur igitur carne & optimis cibus, ſed in minori quantitate quā conſueuit in ſanitate, & condantur cinnamomo, gariofilis, uel mace & croco, & competit maxime in augmento & ſtatu brodiũ cicerum rubeorum, in quo fuerint coctę radices fœniculi, apij, uel petroſelinij: nam hæ radices attenuant humores, & remouent oppilationes: ſpecies aromaticę calefaciunt, & ualde confortant membra principalia, & eorum uirtutes, maxime cor & digeſtiuam. Mel calefacit, ſubtiliat, abſtergit, nutrit, confortat, ſed inflat niſi ſit coctum. Acetum incidit uifcoſos humores, & facit penetrare medicamētã in omnia membra, ſed frigidum & ſiccum efi, & nocet ſtomacho & neruis. Paſſulę ſunt optimi nutrimenti, & epati ſaluberrimę. Anifum diſcutit uentofitatem, aperit oppilationes, & confert ſtomacho, cui maxime etiã præſidio efi maſthix, ſpica, & cinnamomũ. Oriza corrigit phlegma falſum, ſed milium excorticatum, panicum & caules deſiccant aquoſum, ſed carnes laudabiles ſunt cibi longe meliores, & condantur cum ſpeciebus ſtomaticis, aromaticis, uel odoriferis, quas dicemus in medicinis compoſitis; uel ſpecies infundantur in ſucco limonum rancidorum uel citri, & erit ſapor guſtui delicatus, uel utantur phlegmatici his ſpeciebus, R. ligni aloẽs drag. 2. cinnamomi drag. 1. gallię muſcate, drag. 5. ſacchari drag. 5. Item, R. cinnamomi, cardamomi añ. drag. 1. & mediã, gariofilorũ drag. 1. zingiberis, maſtichis, ligni aloẽs, macis añ. drag. 5. croci. ſcrup. 5. Aut, R. ligni aloẽs, cubeba, berberis, ſeminum melonis, cucumeris, cucurbitę, citrulli añ. drag. 2. roſarum, corallorum rub. margaritarum, boli armeni, ſandalorum alborum, citrinorum rubeorum añ. drag. 1. ſpodij, carabę, draganti, ſeminum portulacę, florũ bugloſſę, ſucciliquiritię, cinnamomi, maſthicis añ. drag. 5. camfore. ſcrup. 1. fiat ſpecies, quę refrigerant præcordiorum eſtum, ſedant ſitim, tremorem cordis & ſyncopim arcent. Aut ex eis & melle roſato fiat electuarium, aut cum ſaccharo confectio ſolida, ut libentius à ſaſtidioſis appetatur. & bibant phlegmatici aquam muſſam, uel uinum mixtum, & abſtineant à plurimo potu, qui hydropiſim

dropisim facit, gustum aufert, & sæpe dolores intestinos, & fluxum generat. In processu uero & declinatione uinum uetus est melius. Sed extra prandium & cœnam sitiens bibat, postquam aliquid comederit, hoc iuleb, R. aquarum melissæ lib. i. fœniculi, apij, absinthij añ. unc. ʒ. mellis spumati lib. ʒ. aromatizetur cū paucis gariophylis & cinnamomo. Somnus uel uigiliae, si modū excederent, ad consuetam mediocritatem reducantur, & quo melius potest animo pacatus, & corpore quietus, præceptis physici periti diligenter pareat. In primis autem exoneretur uenter cum electuario catholico de dactylis uel cassia. Phlebotomia uero raro est necessaria, nisi abundauerit sanguis, uel febris esset continua. Digeratur ergo materia phlegmatica primo cum melle rosato, & oxymelle simplici, postea cum sirupis de bisantijs, uel acetosis de radicibus, & quolibet mane per duas horas post sirupum & ante prandium fiat clystere cum concoctione camomillæ, meliloti, foliorum caulium, centaureg, pulgij, añ. M. i. feminis anethi, anisi, fœniculi añ. M. i. & post cōcoctionem addatur mellis ros. unc. i. cum dimidia hierę picre, sacchari rub. añ. unc. ʒ. olei anethini unc. ʒ. salis drag. i. & mediam, uel fiat clystere cum brodio galli decrepiti, quod est saluberrimum. Aut concoctione furfuris, anisi, fœniculi, parentarię, maluæ, & mercurialis. Clystere uero ex sero lactis caprini, cū quo fuerit coctum polypodium & fumus terre attrahit phlegma falsum & melancholicum. Digesta autem materia paulatim omni hebdomada euacuetur cū prædictis solutiuis, uel cum pillulis aromaticis, de hiera picra stomaticis, uel cum electuario indo, uel benedicto. Quando uero phlegma est falsum, uel cholericum, digeratur cum sirupo acetoso simplici, & sirupo fumiterre, deinde cum sirupis de bisantijs, uel acetosis de radicibus, & paulatim sæpe purgetur cum electuario de dactylis, pillulis, de fumo terre. Phlegma autem cholericum apprimè digeritur cum sirupo acetosę simplici, & melle rosato secū mixto. Sed phlegma uitreum primo digeratur cum oxymelle simplici, & sirupo acetoso de duabus uel tribus radicibus, deinde cum oxymelle composito uel squillitico aut sirupo de eupatorio diluto cum aquis aperitiuis, apij, fœniculi uel eupatorii, & omni hebdomada purgabis digestam materiam cū electuario indo, benedicto cathartico, uel trochisco de colocyntha, aut cum turbith correcto, hoc modo, R. turbith drag. i. zing. scrup. i. sed delectabilius est cū tantundē sacchari, & aliquo liquore potum. Cōfectio uero turbith est melior. Vbi autē in primis dieb. ambigeres an febris esset cholericæ uel phlegmaticæ exhibeas sirupum acetosum cum melle rosato, quæ digerunt utranq; materiam, & præcipias parciores diætam, quousq; humor febris causa innotescat: & digestam materiam paulatim euacua, partim cum clysteribus, & partim cum solutiuis quæ diximus, & non expectes totius materię digestionem, ne exuberantia humorum cor obruat. Quippe materia tanto magis digesta est, quanto tenuis urina magis spissa & densa mingitur, cum meliori hypostasi; & quanto magis

frigus remittitur, & calor augetur, & quanto magis paroxysmi postponunt & ferius reuertuntur. Vomitus autem facilis & rarus confert, & plurimum iuuat, sed difficilis & frequens debilitat stomachum. Prouocatur enim uomitus cum sirupo acetoso uel oxymelle simplici, & cum coctione seminis raphani, ceperum, carthami, salis gemme, salis indi. Sed elleborus, cataputia, & cucumer asininus uolenter uomere faciunt, sed copescunt uomitum gariophyli, electuarium citioniorum, & diacitonium. Amplius summopere sit tibi curae tutela stomachi, cuius uitio phlegmatici omnes ferè moriunt: liniat ergo stomachus cum oleo mastichis uel spicæ nardi, aut unguento stomatico, unguento mastichis Martio, uel de baccis lauri. Aut apponat hoc cerotum, R. mastichis unc. i. specierum pillularum aromaticarum drag. i. olei nardini quod sufficit. Sed multo magis conferunt aromaticum rosatum, coactio rosatum, electuarium ex gemmis, ligni aloës, musci, citri, diagalanga, & plura alia que scripsimus. Preterea post digestionem & euacuationem sunt utiles stomacho, remouent oppilationes, & febribus medentur trochisci diarhodon, trochisci rosarum, eupatorii, rheubarbari, absinthij, manne, aloës, anisi. Si uero timeres hydropisim, da dia cucumam, dialaccam, electuarium squinanti, mirrhæ, chelidoniæ, costi, eupatorii. Dixit Galenus, quod hoc electuarium digerit & attenuat crassos humores, & sanat febrem phlegmaticam. R. absinthij, aristolochiæ rotundæ, anisi, fœniculi, squinanti, fructus balsami, macis, cyperi, agarici, ireos añ. drag. i. confice electuarium cum melle rosato, & pondus eius detur secundum quantitatem castaneæ. Retulit Auicenna, quod oleum coctum cum tela aranæ, & corpori illinitum, ex innata proprietate sanat phlegmaticas febres. Absinthium & uinum cum eo coctum, pristinum gustum restituit. Preterea febres phlegmaticæ interdum fiunt syncopales ab incurso humorum & putridis uaporibus, qui obruunt cor, & inducunt defectionem animi. Sed eiusmodi febres difficillime curantur: nam nisi earum humores in principio purgentur, continue fiunt grauioribus, & magis molesti: si uero indigesti purgantur, uirtus agitatur, & resoluitur, & febriens morti ocyus succumbit. Rursus uberioribus cibis auget humores & febrem, & fames adimit uires, & syncopim excitat: sed tutius itur per medium utriusque discriminis, & non nisi materia digesta paulatim & leuiter euacuetur, & parcius & frequentius nutriatur. Buccella panis tosti in optimo mero uel uino granatorum imbibita syncopim arceat, & contra defectionem animi efficax est electuarium ligni aloës & musci.

De febre quartana.

Febbris quartana reuera deberet dici tertiana, quoniam quoquod tertio die reuertitur, & febris cholericæ interpolata deberet dici alterna, quia alternis diebus redit, & phlegmatica quotidiana quia quotidie affligit, sicut sanguinea appellatur continua. Rursus humores quos Greci phlegma, choleram, & melancholiam uocant, Latini pituitam, bilem, & atrabilem

bilem appellant. Nos autem sumus sequuti cōmunem modum loquendi medicorū. Et melancholia altera est naturalis & necessaria, altera mala & corpori obnoxia: quæ si non putret, gignit cancrum, lepram, & aliud apostema melancholicum. Sed putrida decernit febrem quartanam. Melancholia autē est fex quatuor humorū principalium, quæ quidem procreat à leguminibus, ca-
 seis, duris carnibus boū, & malis cibis, crassis, & difficilis digestionis. Aut est cinis adustorum humorū, quos incensere sollicitę curę, diuturna mœsticia, timida pusillanimitas, insomnes uigilię, arida sitis, ieiunia, fames, & labores intolerabiles. Vel maxime eiusmodi cinis generat ex incendio aliarum febrū & propterea febris raro incipit quartana, sed plerūq; sanguinea aut phlegmatica, & quandoq; cholericā, & postea conuertitur in quartanam. Nam facilius & prius corrumpunt alij humores, quàm melācholia, propter eius duriciem & solidam grauitatem, & propter eandē causam febris quartana plerunq; est interpolata: nam eius humor est tam difficilis putredinis, ut prius extra uenas expellatur quàm putrescat, quin etiā ob putredinis difficultatē paroxysmi reuertunt multo tardius, quàm in cæteris febribus, & biduum quietis interuallum porrigit, & quarto quoq; die redit, quando quartana est simplex, sed dupla singulis duobus diebus continuis affligit, & tertio quiescit: fit autē dupla, quādo minere putrescentis melancholię sunt in duobus corporis partibus seiunctæ. Item febris quartana est longior cæteris propter grauitatem & duritatem melancholię, & difficultatem putredinis, ad eò quod uix ante annum recto regimine curat: sed eo neglecto diutius durat, ueruntamen salubris est, & neminem interimit, nisi forte decrepitos, uel propter malū regimen: nam bibuli, lurcones, & qui nequeunt saturitatem expleri, primū in splenis uitia, postea in hydropisim incidunt. Sed quartana sanat epilepsiā, spasimū, & dementiam. Et febres quartanę plerūq; solent accidere circa etatē primi senij, & in autūno, in quo tēpore humores melancholici maxime crescūt, & febres quartanę sūt lōgiores, maxime quę ineūte hyeme incipiūt. Cōtrā, in estate genitę solēt esse breuiores, breuissimę uero quę splenis uitij carēt: cōplicant em splenis uitij quartanę, quoniā humores melancholici in splene gignunt, uel illuc cōfluunt aliunde. Quartana autē dupla plerunq; sequit febres phlegmaticas & longas.

Quod cibi genus melancholiam gignat.

De signis febris quartanę.

Febres quartana habet lucida interualla periodica, & bidua quiete interposita, quarto quoq; die redit: nā melancholia propter suā duriciem & grauitatē tardius corrūpitur: frigida sanè est, & excitat maius frigus quàm alij humores: sed æger paulatim incipit frigescere, & contractionem membrorum & lassitudinem sentit, oscitat, & torpentia membra quasi cōtracta frequenter extendit. Et tandē horrido frigoris tremore, & dentium stridore fortiter concutit, & postquā frigus remittitur, quādoq; in eodem paroxysmo maius redit propter diuersitatem humorū, quorū una pars

citius altera putret. Nam melancholia mala potest ex sanguine, cholera, phlegmate, & melancholia naturali generari: & propter eandem causam paroxysmi quandoque postponunt & serius reuertunt, & tamen febris est in augmento: sed talis postpositio continue est minor, nam maior significaret uerā declinationē. Sic ergo grauitas melancholię quę est fex & residentia omniū humorum, & difficultas putredinis facit postpositionē & prolixitatē paroxysmorū & totius febris. Item propter diuersitatē humorū ex quibus melancholia generat, accidit quod febres quartanę alię postridie eadē hora redeunt, alię serius, alię celerius, plures diem ac noctem accessione & decessione occupāt, sed quę cū sudore recedunt citius in sanitatē cōuertunt. Rursus propter diuersitatem humorū & frigiditatē melancholię adueniente calore omnino frigus remanet, & quandoque post decessionē reuertit, sed tandem resoluit frigus, & calor auget, qui solet esse minor quā aliarū febrium, & quādoque cū sudore & quandoque sine, recedit, & per biduū quartanarius integer quiescit, & propter longa quietis spacia febris quartana est salubris, & neminē perimit. Præterea dignoscit melancholia cuius speciei sit per propria signa illius humoris. Verbi gratia, quę ex sanguine generatur colligit ex rubore genarum, ex grossitie urine, complexione, ætate, tempore, & febre sanguinea præcedente, quę tres uel quatuor dies primū urit, postea cōuertit in quartanā: sed quę ex aduisione cholere gignit, solet in estate esse tertiana uel caulon: deinceps adueniēte hyeme in quartanā cōmutat, & incipit acutiori horripilatione & leuiori frigore, postea ardentius urit, & facit maiorem pullum, arentem sitim, copiosum sudorem, & seua accidentia inducit. Quę autē ex phlegmate dependet facit maius frigus & longiores paroxysmos, præsertim quæ ex phlegmate falso & uitreo procreatur, densiores oppilationes & modicum sudorem producit, et eiusmodi febres phlegmaticæ longē solent in duplas quartanas conuerti, quæ tertio quoque die tantūmodo quiescunt: quartanæ uero continuæ quamuis accidant raro tamē per signa melancholiæ dignoscunt: ceu uitia splenis, febres diurnæ, complexio, mores melācholici, facies fusca et macilenta ætas primi senij, autumnus & humores tenaces, nigri, adulti. Et pulsus est durus ob siccitatem humoris, & ualde diuersus propter tenacitatem & crassitudinē, reflectiturque ad interiora, uelut in senibus, sed in principio paroxysmorum est tardior quā in augmento, & frequētior quā in tertiana: deinde efficit ualde diuersus, et postea uelox & frequēs. Sed tēpore quietis pulsus est melior quā in reliquis febribus: at urina diu mingit cruda & indigesta, & in principio est alba, crassa, quādā uiriditate suffusa, & in augmento uarijs colorib. secūdū diuersitatē humorū insignit, postmodū in declinatiōe quādoque mingit nigra, & sanitatē significat.

De cura febris quartanæ.

Voniā febres quartanę sunt ceteris longiores, medicus ægro difficultatem & longitudinem curę primò aperiat, quam propter diurnitatis

turnitatis tædium contemnere nolit, sed constanter exequi uelit, proximo poscat. Deinde uitæ regimen humidum temporato calori cōiunctum instituat, calidius uero si quartana à melancholia phlegmatica uel fæce aliorum humorum dependet, sed quæ à cholera uel adustione aliorum humorum procreat, frigida & humida exposcit. Tutius tamen est uti temperatis uel parum calidioribus, præcipue in hyeme, & degat ubi frigus nō aspiret, & quàm satis est dormiat: nam uigilia plusquàm somnus ratione siccitatis lædunt, moderate comedat, & uiret utrūq; uitium, saturitatem, & famem. Nam quartanarij solent in principio amittere gustum postea tanquam insatiabiles semper comedere uellēt. Et uescant cibis laudabilibus, qui uentrē molliāt, & sint attenuatiui, incisui, facili digestionis, & boni nutrimenti, ceu pullorum carnes, hœdi, uituli, & omnes qui apud delicatos in pretio habentur. Elixæ autem plus nutriūt quàm assa, & plus assa quàm frixa. Minoris uero nutrimenti sunt iuscula ex lacte amygdalarum, fercula farris & hordei, & illud quod ex brodio carniū cum ouis inspissatum ad ignem conficitur, & agrestæ, cinnamomo, uel alijs speciebus aromaticis conditur. Aut super cibos conspergantur hæc, R. sene, epithymi, polypodij, zingiberis, piperis, gariophylorum, cinnamomi, salis, añ. drag. i. croci scrup. ʒ. misce, & interdum comedat boraginem, melissam, & cicer rubrum: uel cum ferculis coquantur radices fœniculi, petroselini, asparagi, uel apij: & comedat passulas, ficus, carycas, cappares, oliuas cōditas, & pineas. Et pro saporibus utatur succo granatorum cum modico saccharo & cinnamomo: aut, R. cinnamomi unc. i. gariophylorum, zingiberis, nucis muscatæ, sene, añ. drag. 2. sacchari unc. 4. infundatur quantum libet harum specierum in sufficienti brodio cum modica agrestæ, & erit sapor delicatissimus, qui reducit perditum gustum. Similiter aqua rosata cum modico uino uel succo granatorum, uel agrestæ, & cum prædictis speciebus mixta, & super carnem assam in frustra incisam conspersa, excitat mirum in modum gustum, sed longe melius est hæc species super carnem assam conspersa. R. coriandorum, gummi arabici, mastichis, cinnamomi, piperis, gariophylorum añ. unc. i. Et quamuis quartanarij non indigeant eiusmodi saporibus, quia plerunq; insatiabilem uoracitatis gustum habent, tamen horum exempla ad fastiditos stomachos possunt referri. Ad potandum autem propinabis uinum mixtum cum concoctione tamarisci. Aiunt enim tamaricem seu miricam plurimum posse contra uitia splenis: & idcirco splenetici solent bibere lagenis tamaricis. Qui uero nimium appetunt, mudent, & singulariter comedant semina communia frigida, uel passulas post moderatum prandium & cænam. Et quotidie deponant uentris onus, & tempore necessitatis fiant clysteria lenitiua, aut leuiter euacuentur cum cassia dissoluta cum sero lactis caprini, uel concoctione epithymi, polypodij, uel sene. At si melancholia esset sanguinea, aperiatur uena saluatella, quæ anulari & auriculari digito interiacet, sed raro phlebotomia exigitur, ni

si in principio antequam febris motus quartanarios sortiatur, uel saltem in principio digestionis. Deinde digeratur melancholia cum sirupo acetoso uel oxysaccharo, aut sirupo ex epithymo, uel sirupo spleneticorum, dilutis cum aquis buglossæ, boraginis, scolopendriæ, apij, uel concoctione myricæ. Digesta autem materia quæ hebdomada paulatim euacua, cum pillulis aromaticis electuario ex calamentho, pillulis ex lapide lazuli, aut cum sene, epithymo, cortice uel radice capparis. Vomitus autem moueas elleboro nigro. Et sæpe sæpius redeas ad digestionem & euacuationem. Atque digestiua sint in processu continue magis incisua, subtiliatiua, & magis aperitiua: & leuiter euacuetur cum his quæ diximus, uomitus autem parum ante paroxysmos alleuiat quartanam uel prorsus tollit. Galenus uero post cenam prouocabat uomitum, & sequenti mane propinabat succum absinthij, quæ agitationem melancholiæ cõpescit, deinde per duas horas ante paroxysmos dabat theriacæ drag. 1. & mediã cum modico uino dissolutã, & sic facile curasse suos quartanarios asserit. Sed ego nihil plus posse aduersus quartanam inueni, quàm pillulæ aromaticæ, ieiunium, & uomitus. Dabam enim pillulas aromaticas quæq; tertia nocte præcedente paroxysmum, & præcipiebam ieiunium in die paroxysmi, ita quod si paroxysmus uenturus erat ante meridiem, æger non prandebat: si post meridiem, non cenabat: & qui facile uomebat, præcipiebam uomitum parum ante paroxysmos: & sic quàm plures quartanarios, ut uerbis popularibus utar, dei gratia, liberaui. Præterea ratio & experientia demonstrat, quod fluxus hæmorrhoidarum, & menstrua sanant quartanam: prouocant autem hæmorrhoides & menstrua eiusmodi suppositoria, R. panis porcini, ellebori, calamenthi, euphorbij, añ. drag. s. aloës un. s. fiant suppositoria cum concoctione saluiæ. Item medentur quartanæ hæc pillulæ tertio quoque die in pondere unius dragmæ sumptæ, R. myrrhæ drag. 2. theriacæ drag. 1. fiat pillulæ. Similiter trochisci ex aniso ualent contra quartanam febrem phlegmaticã, & earum oppilationes: sed longe magis efficaces sunt hæc pillulæ, R. serapini gummosi trochiscorum, colocynthæ añ. drag. 1. diagridij scrup. 2. sal gemmæ scrup. 1. fiant pillulæ cum uino, & quæque die quietis capiat æger harum pil. scrup. s. Semper autem cum medicinis melancholiæ debent misceri quæ medentur humori ex quo melancholia generatur: uerbi gratia, si melancholia est phlegmatica, medicinæ melancholiæ miscendæ sunt cum medicinis phlegmatis. Si cholericã, cum medicinis cholerae componantur, & sic de reliquis, quæ facilius intelligi possunt, quàm longiori sermone exprimantur. Retulit Hippocrates, quod fluxus dysentericus splenis ægritudines tollit. Demum occurrendum est malis accidentibus, uel maxime quando oportet secundum exigentiam eorum: nam frigori medetur aqua uitis, dorso linita, unguentum Aragonium, sed hoc est calidius, R. piperis, pyrethri añ. drag. s. euphorbij scrup. 1. terantur & coquantur cum oleo anethino in pomo colocynthæ euacuato super cineres calidos, & cum modica cera fiat unguentum. Tumori uero splenis medetur unguentum Artenium & Martium; uel R. succi panis porcini, aceti,

aceti, mellis, cere, partes equales, & fiat unguentū. Ferē quod urina splenetici pota remouet oppilationes, & tumentē splenem discutit. Et prouocet sudor & urina cū rebus aperitiuis & frictionib. & in declinatione plurimū cōferūt balnea: postmodū restauret æger cū calidis cōfectionib. & electuario, quorū copiā habebis de medicinis cōpositis. Pleriq; autē quartanarij, maxime ignari, credūt potius ab euentu fortunę quā arte sanari, nā propter difficultatē humoris quędā quartanę sunt adeo prolixę, quod medici officiū nihil cōferre uideat, et idcirco quādoq; quartanarij diurnitatis tēdio cōtemnūt omnē curā, pariter, & medicos despiciunt. Sed re uera quartanę possunt medicinis, sicut alię egritudines curari. Pręterea sunt quędā alię species febrū, quę longiora quietis spatia intercipiūt, & 5. 6. uel 9. quoq; die reuertunt, sed raro accidūt, & nō generant nisi ex modica materia, tenacissima: longę qdē sunt, sed salubres, pręter quintanā, quę pręcedit uel cōcomitat phthisim. Oēs ferē curant, sicut quartanę, quę à melācholia phlegmatica gignunt.

De febre hectica.

Fertū genus febris erat hectica, quę à corde in membris primū accēdit. Nā febris sortit nomē à causa materiali uel subiecto quo primū inest. Spiritus ergo à corde primo accensi cōstituūt ephemerā, humores humoralē, sed membra primū inflāmata faciūt hecticā, cuius essentia ut apertius definiat, repetā primordia eius subiecti. Quippe exuenis extremis exit quidā humor, q dicit ros, q per corpus ad humectāda arentia mēbra passim trāsmittit. Alter q dicit cambiū paulatim cōglutinat, et in substātiā nutriti cōuertit: sed tertio humore innato terrestris omnīū corporū materia est cōpacta, ex cuius resolutione cōcrete partes dissolutę separant. Humorū autē exēpla in ardētī lucerna manifesta habes, in qua ignis flamma primo cōsumit oleū, deinde quod est in bombice imbibitū, demū bombicem adurit: sic febris hectica quę accēdit, primo corē cordis & aliorū membrorū cōsumit, & primā speciē hecticę cōstituit. Deinde cambiū aggredit, & facit secūdā speciē cuius causa corpus egre nutrit, sed cōtinue magis & magis extenuat. Deniq; in humorē agit innatū tertiā species, quę mēbra liquefacit & dissoluit. Sed quidā opinant, quod prima species molliorem carnē exiccet, secunda pinguedinē, & tertiā duriora mēbra cōsumat. Ad summū hęc febris cōtinue corpus paulatim cōsumit, nisi in principio opportunis remedijs occurrat. Verūtamen prima species cū difficultate cognoscit, sed facile curatur. Contrā, tertiā quę manifesta est, incurabilis sepe existit. Secunda uero utriusque mediocritatem capit. Pręterea hectica semper ferē subsequitur alias febres, & longas purgationes, pręcipue febres phlegmaticas, longas, apostemata, fluxum diurnū, uel plurimū sudorem, & cōcomitat phthisim, rarissime uero succedit ephemerę.

De signis hecticę.

Visus hecticę est durus, paruus, debilis, frequens & uniformis, qui semper ferē eundem ordinem seruat. Et calor eius est

minor alijs febribus: & secunda species est minus calida quàm prima, & tertia multo minus quàm secunda: sed non percipitur ab egro, quia iam eo calore assuevit. Et propterea dicitur hectica, id est habituata. Verùm tamen quando æger tangitur à medico, calor eius primò est mitis & suavis, deinde paulatim magis mordax percipitur, præcipue prope uenas & arterias, ubi maior calor sentitur. Et hectica nunquam suscipit paroxysmorum incrementa, sed semper est uniformis, & paulatim consumit. Solet tamen statim post cibum alterari, & accendi sicut flamma excitatur ab oleo in arenam lucernâ proiecto, uel sicut calx uiua inflammatur, quando primum aqua conspergitur & extinguitur. Pulsus quoq; post cibum fit fortior, maior, uelocior, & frequentior: sed imperiti medici, qui cibum obesse falsò putant, esurientem ieiunio citius perdunt, prohibendo sibi alimenta quæ restaurant humiditatem consumptam. Ephemera uero quæ in hecticam conuertitur, non sedatur eodem die, sed per tres dies solet durare, deinde incipiunt apparere signa quæ diximus. Sed quâdo hectica cum putrida complicatur, post declinationem paroxysmi & sudorem remanet quædam ariditas à febrili calore inducta, qua corpus tabescit, & postea liquefit pinguedo, quæ in superficie uirgæ, & quandoque in egestionibus, ueluti guttæ olei passim diffusa conspicitur, & quandoque mingitur urina crassa & alba sicut lac, & non est pinguedo, sed chylus indigestus. Postea cum hectica transit in secundam speciem, facit pulsum minorem, debiliorem, magis frequentem, & ualde durum, præsertim si hectica procedit à diuturno apostemate, quem pulsum caudam foricis uocant: membraq; continue magis & magis arescunt: & cum ad tertiam speciem peruenit, corpus tabescit, & ualde extenuatur consumpta facies liuido squalore pallet, collapsa tempora crebris pulsationibus percutiuntur, acutæ nares attenuantur, & oculi remittuntur interius, & quamuis uigilent, tamen apparent semiclausi. Sicca lippitudo palpebris concreta manere reperitur, cutis intenta attrahitur, tenuis quæ dorso, thoraci & ossibus adhærere uidetur, puluerulenta, liuida, uel nigrior apparet, ac si fuisset à sole combusta. Venter decrescit, & extrema ossa exterius eminent. Urina est magis uncta, & in ea corpuscula fursuribus similia minguntur, quæ ex liquefactione membrorum decidunt, multiplicantur pediculi, piluli prolongantur, postea cum capillis cadunt ungues longiores, curuantur, & tandem cum integra uoce & sano intellectu moriuntur.

De cura hecticæ.

Hectici humidis moderate utantur, quæ in qualitatibus actiuis sint temperata, uel potius modicum declinent ad frigiditatem. In salubri & temperato aère respirent: somnus & ocium parum amplius consueto conferunt. Spem salutis & mentis tranquillitatem admittant, & gratiosorum hominum consuetudine utantur, moderate

uel

uel plenius extenuati comedant. Et bibant uinum plurima aqua mixtum: sed
 merum uetus uel potens lædit: uitent omnia salsa, nimis calida, nimis frigida,
 queq; sicca, acetum, uentos, longas uigilias, laboriosa exercitia, coitum, iram,
 famem, sitim, & quæ calefaciunt & desiccant: similiter nimis frigida nocent, co
 medant carnes laudabiles, & cibos delicatos: & inter cetera sunt saluberrima
 lac mulierum, caprarum, asinarum, ouium, recenter mulctū, brodia carniū,
 boragines, & blitum, cancri fontium cū lixiuio modicū cocti, ut grauis odor
 ab eis remoueat, & postea cum aqua cōmuni coquantur, aut fiant ex eis iuscu
 la hoc modo, coquantur & contundantur cum suis testis & pedibus, & extra
 hantur sæpius, terant, & cum calido brodio uel aqua dissoluti fortiter expri
 mantur, & iterum ad ignem positi cum amygdalis contusis uel ouis inspissen
 tur, & cum agresta & cinnamomo condantur. Amygdalę enim dulces, & ea
 rum oleum hecicis plurimum conferunt. Amplius, testudines comestę im
 pinguant, extenuatos restaurāt, & hecicos iuuant. Itē maximo præsidio sunt
 hecicis balnea tepidarum aquarum, quæ non faciant sudare, sed conseruent
 ægrum tepentem: & quotidie in mane summo massa panis lacte uel duobus
 ouis sorbilibus, aut modico cibo uescatur, post duas horas balneum ingredia
 tur, in quo usq; ad humeros per mediā horam uel minus immerfus quiescat,
 & quā primum inde exit, calidis linteis abstergatur, & cum oleo uiolato uel
 lacte ungetur, aut cum hoc unguento, R. olei uiolati un. 2. succi lactuce drag.
 6. sandalorum alborum citrinorum añ. drag. i. aceti drag. i. s. cere quod suffi
 cit. Velliniatur cum unguento uiolato, rosato, uel albo. Sed si hectica febrib.
 humoralibus complicatur, lac & balnea nocent. Soluas aluum quando oport
 tet cum clysteribus lenitiuis, uel lacte, & digere materiam cum sirupo uiola
 to, uel sirupo de endiuia, aut sirupo de uino granatorum dulcium, & leniter
 purgetur cum facili medicina, cassia, manna electuario catholico, uel leniti
 uo. Et caue fortia & crebra solutiua, nam frequens uel immoderata purgatio,
 fluxus, uomitus, uel sudor superfluus hecicis est mortalis. In processu uero
 quando hectica transiuit in secundam speciem, uacandū est restorationi ube
 rius, uel potius frequentius: non solum cum cibus, sed huiusmodi confectio
 nis, R. pulparum caponum uel phasianorum coctorum un. 4. amygdalarum
 dulcium, auellanarum mundatarum, añ. un. s. seminum portulacę, papaue
 ris, lactucę, endiuia, añ. drag. i. margaritarum, sandalorum alborum, rub. ci
 trinorum añ. drag. s. sacchari lib. mediam, fiat electuarium cū aqua rosata, uel
 brodio, & cooperiat cū folijs auri. Et plurimū hecicis conferunt electuariū re
 stauratiuū, electuariū ex prunis simplex, uel non solutiū & faunia. Et bibāt iu
 leb uiolatum, rosatum, uel huiusmodi, R. quatuor aquarum cordialiū añ. un.
 3. endiuia lib. s. sacchari unc. 5. clarificetur, & aromatizetur cū cinnamomo.
 Electuarium cordiale, humidum, & restauratiuum, R. quatuor saccharorum
 cordialium añ. un. s. quatuor seminum cōmuniū frigidorū añ. drag. i. misce,

& ad libitum utatur. Et conferunt epithimata temperata, uel parum frigidiora cordi, & epati admota, R. aquarum rosate, endiuie, lactuce añ. un. 4. aceti, uini añ. un. 1. sandalorum omnium corallorum añ. drag. 1. spodij drag. 8. ben albi & rubei, ossis de corde cerui, croci, camfore añ. scrup. 1. bulliant, & cū pan no lanæ purpureo in hac concoctione remollito sepius & expresso, epithime tur regio epatis & cordis.

De hemitriteo.

Emitriteus proprie est febris phlegmatica cum cholericâ complicata, febres quoq; eiusdem humoris duplex atq; compositę diuersorū humorum, qui putrent in locis distinctis possunt appellari hemitritei. Nam loca putredinis distincta, & non diuersitas humorum, faciunt hemitriteum. Plures enim humores permixti uel inuicem continui, si in eodem loco putrent, faciunt febrem unicam superanti humori proportionatam. Contra, humores putridi eiusdem uel diuersarū specierū in diuersis locis seiuncti, faciunt plures febres complicatas. Vnde si qua portio sanguinis in uena epatis dextra, altera in sinistra putrescat, facit duas synochas, quæ non possunt per signa ab unica discerni. Sic itaq; humores putridi eiusdem uel diuersarū specierum, locorum interuallo seiuncti, faciunt plures febres coniunctas. Imò quandoq; febres diuersorū generum complicantur, ephemera uel hectica cum humoralis, sepius uero inuicem coniunguntur humorales, & maxime phlegmatica & cholericâ, quarū utraq; quandoq; est cōtinua & quandoq; interpolata: sed plerunq; phlegmatica est cōtinua, & cholericâ interpolata. Amplius, paroxysmi interdū se alternatim consequunt, interdū simul inuadunt, & quandoq; alter prius reuertit quàm præcedens remittat, & sic sine quietis spatio continue affligūt. Imò quandoq; bis, terq; quaterq; in die accessiões aggrediunt, & absq; ordine accedūt & recedūt, ut sepius accidit. Eiusmodi aut febres maxime eueniunt, quibus mali humores phlegmatici & cholericâ propter diuersas causas excrescunt, præcipue ob mala nutrimenta, repletiones, uel crapulas diuersorū ciborū, & propter noua studia uel ocia incōsueta, diuersumq; uiuendi modū, aut cōsuetudini cōtrariū. Vt si quis luxui & segnitiei deditus cōcipiat plurimū phlegma, deinde corporis inquietudine, & animi sollicitudine agite, uel inopia laboret. Huic uero cōtrariū clericis & prælatis accidere solet: nam quandiu pauperes uiuunt, mente & corpore solliciti, ualde laborant, ut ampliores ecclesiarū possessiones adipiscant, postubi exoptata beneficia sunt cōsecuti, uentri sese & ocio tradūt, plurimū dormiūt, libidinibusq; dediti ante famem & sitim crapulant, uel luxu antecipiunt. Sed ad rem redeamus. Quādo in hemitriteo phlegma cholericâ excellit paroxysmi febris cholericę sunt prolixiores, & crisis tardior euenit: sed si superat cholera, abbreviat & acuit paroxysmos phlegmaticos. Sic itaque altera febris ui, altera tempore se inuicem obtundunt & deterunt. Hemitriteus igitur grauis est periculosa, maxime propter copiam &

& diuersitatem humorum, qui opprimunt membra principalia, & suffocāt calorem naturalem, & tandem hemitritæus nisi recte curretur, est ualde prolixus, & sæpe in hydropisim uel hecticam conuertitur.

De signis hemitritæi.

Proprium & maximum hemitritæi signū est, alternis diebus quibus paroxysmi tertianæ cholericæ coniungunt cū phlegmaticis ægrum deterius se habere, grauius & diutius laborare, quàm in diebus quibus cholera quiescit, & sic tertius dies primo, & secundus quarto similis est. Aggrediunt aut paroxysmi plerūq; post uesperas cum frigido rigore & tremore totius corporis, & quandoq; tantūmodo pedum: & interdū postquàm corpus calet, iterū alget, & pulsus coartat quando insinuat paroxysmus, si alterius febris, si uero rigores sine coartatione pulsuū in eodē paroxysmo sepius redeant, arguunt diuersitatem humorū, aut pugna calidorum & frigidorū: & quandoq; refugit calor naturalis in centrū, ut in syncopi, & quādoq; cholera putret prope cor, & phlegma extra uenas in partib. à corde remotis, & tūc eger ardet intrinsecus, & friget extrinsecus. Itē quādoq; humores sunt ualde tenaces, & uiscosi, ut phlegma uitreū, quod difficilius calet, ideo paroxysmorū calor uix ante statū per totū corpus diffundit, frigusq; & calor in eis diutius durat: cuius causa antequā paroxysmi præcedentes remittantur, oriunt sequentes, & sic sine quiete febriens ab alternis paroxysmis patit: & paroxysmi hemitritæi raro finiūt sudore, nisi forte capitis uel pectoris, uel ubi cholera prius digeriť. Vbi uero prædominant humores phlegmatici indigesti, eger nō sudat, & propter diuersitatē humorū febris prolongat, & secundū illorū malitiā lædit. Possunt ergo esse mali humores & lesio in corpore alibi quàm ubi est sudor uel dolor: pulsus aut in hemitritæo est minor, rarior, & tardior, quàm in cholerica, & maior, frequentior & uelocior, quàm in phlegmatica. Vrina uero præ se fert turbulentā albedinē, rubore coloratā, & cruditatem quę serius digeriť. Quin etiā uomitus, egestiones, & similia excrementa phlegmatica & cholerica mixta significāt hemitritæū: ex his ergo & per signa phlegmatis & cholere colligit qui humor excellat. Verbi causa, phlegma facit paroxysmos longos, q̄ incipiūt cū frigore manuū & pedū, & quod diutius durat in toto corpore, & pulsus parū coartat uel submergitur. Et paroxysmi absq; integrę sanitatis interuallo reuertunt. Vrina est alba, turbida, cruda, uel ad rubedinē decliuis, & phlegmatici parū sitiūt, & raro, modicū, tarde, & cū difficultate sudāt. Et faciūt corpus magis phlegmaticum senectus, pueritia, sexus muliebris, cōplexio frigida, & regimen uitę frigidū. Cōtrā quādo cholera prædominat, paroxysmi sunt breues, & incipiūt cū horripilatione, extrema citius calent, & cholericus magis sitit, uberius sudat, choleram uomit, & egerit, rubet urina, & deniq; ætas, tempus, complexio, & regimen uitę plerunq; significant superantem humorem. Nec solum per ordinem paroxysmorū

possumus recte cognoscere substantiam febris, sed oportet considerare alia signa: quando ergo paroxyfmi non seruant ordinem consuetum & propriū humorum, arguimus diuersitatem & mixtionem eorum. Omnino hemitriteus cum difficultate cognoscitur, presertim quando eius febres sunt continuę, & quando paroxyfmi interpolatarum simul incipiunt quotidie: quia cholericā est dupla, & tunc à sola phlegmatica non facile distinguitur. Similiter difficilis cognitionis est hectica, quę humoralī complicatur & cognoscitur: quia post paroxyfmos remanet febris quę non sentitur ab ægro, & pulsus est durus, cibus inflamat, & apparent alia signa hectica. Hemitriteus uero facilius cognoscitur, quando eius paroxyfmi in medio uel in fine alternatim consequuntur. Similiter quando phlegmatica est continua, & tertiana periodica, quę simul coniunctę faciunt ueram hemitriteum, in qua tantum cholera facit rigorem, quoniam phlegma in uenis continetur. Rursus facile cognoscitur quando febris cholericā est continua, & phlegmatica est periodica: nam his rigor est mitis, & pulsus uelox & magnus, & calor ardentior. Febres uero continuę sunt sine rigore & frigore, & prius sedatur cholericā quàm phlegmatica, uel saltem remittitur, & raro simul incipiunt, sed plerunq; cholericā per aliquos dies uel mensem præcedit.

De remedio hemitritei.

Emitriteus in qua phlegma & cholera tantundem excellunt, humidis curatur, quę in caliditate & frigiditate sint temperata: sed si superat cholera, regimen ad frigidum: si phlegma, ad calidum & humidum declinet. Degat febriciens in loco ubi frigus non aspiet, nec præfocet estus, nocte dormiat, & interdiu uigilet, mente & corpore quiescat, & ceteras mentis occupationes seponat, & tantummodo curet ut ualeat, uescat bonis cibus, & in tempore opportuno moderate comedat, parcius sanè si febris erit breuis, uberius longa. Sed plerunq; ut diximus, hemitritei sunt longę, & idcirco indigent uberiori cibo. Et primo soluas uentrem cum clysteribus uel electuarijs lenitiuis: postea, si opus est, & sanguis abundat, phlebotomet, hora maioris quietis in primis dieb. maxime si febris est continua: sed in periodicis sunt magis necessaria digestiua, quę incidant & abstergant, sicut sirupus acetosus cum melle rosato: si uero plus phlegmatis abundaret, detur oxymel simplex uel sirupus acetosus de duabus uel tribus radicibus, cum aquis absinthij, melisse, apij uel sceniculi: & in processu continuę præbeas sirupos magis incisiuos & subtiliatiuos, sicut oxymel compositum: sed si cholera prædominatur, competit sirupus acetosus, simplex oxysacchara, sirupus de endiuia cum melle rosato. Et diluantur cum aqua endiuie, absinthij, hydromelle. Vel hac confectione quę à Galeno contra hemitriteum efficacissima approbatur, R. hordei manipulos tres, aque lib. 2. coquantur ad consumptionem medietatis, postea cum eius colatura coquantur leuiter piperis drag. 2. Sed Auicenna, postquam

quàm materia aliqua ex parte est digesta, & partim euacuata, ualde commen-
dat absinthium, succum eius, & concoctionem: qui ergo non abhorrent eius
amaritudinem, salubriter utantur. Vltius præbeas cōtinue magis & magis
aperitiua, & in eorum cibus coquantur radices petroselini, fœniculi, uel apij,
& comedant brodia cicerum rubeorum, & passulas, & capiant in mane siru-
pum eupatorij. Interim quotidie sponte uel clysteribus corpus euacuetur, &
quaq; hebdomada soluas materiam digestam cū electuario de dactylis, catho-
lico, uel pillulis aromaticis. Et uomitus facilis interdum confert, sed frequens
debilitat stomachum: hemitritæus enim plerūq; fit ex repletionem, quapropter
indiget continua digestionem & frequenti euacuationem: si uero prædominatur
phlegma, soluat cū electuario indo, damasceno cathartico, benedicto, uel
confectionem turbith. Sed si superat cholera, euacuetur cum electuario pruno-
rum, solutiuo electuario succi rosarum, de psyllio, uel trochiscis de agarico aut
cum rheubarbo, hoc modo, R. rheubar. drag. i. spicæ grana quinq; aque la-
ctis, uel aque endiuia un. 2. uini parum. cōtundatur rheubarb. & octo horas
maneat infusum, & cum eo dissoluatur media uncia uel circa de solutiuis præ-
dictis. Studeas autem summopere conseruare stomachum sanum, & emenda-
re eius uicia. Et post purgationem conferunt trochisci de rheubarbo, de ab-
sinthio, de aniso, cum uino poti, uel cum sirupis: & remoueas oppilationes cū
aperitiuis, & prouoca urinam & sudorem, & medere malis accidentibus cum
his quæ dicemus proprijs capitibus: restaura membra principalia, & debilem
uirtutem cum aromatico rosato, confectionem rosarum, electuario lactificanti,
de gariophyllis, ligno aloës, confectionem odorifera, & reliquis quæ scripsimus
de medicinis compositis.

De recidiuis.

LEbres redeunt quando corpora non sunt recte purgata, aut pro-
pter crapulas uel malos cibos, uentos, frigus, & malum regimē.
Curantur sicut earum radices, uel potius sicut phlegmaticæ, &
plerūq; sunt longæ, & indigent aperitiuis, & cōfortantib. calorē
naturalem: omnino sunt deteriores priorib. & cū maiori difficultate curantur.

De febribus apostematum.

QUAMUIS hæc tria genera febrium ephemera, humoralis, & hecti-
ca febres omnes complectantur, tamen quidam diuiserunt febres
in eas quæ eueniunt sine apostematib. de quibus hucusq; diximus,
& in febres apostematum: apostemata enim generant febres, & præcipue ca-
lida, sicut pleuresis: febres uero pestiferæ & cōtagiosæ quamuis sine apostema-
tibus possint accidere, tamen plerunq; generat aliquod apostema. Genera au-
tem apostematum sunt quatuor, sanguinea, cholericæ, phlegmaticæ, & melan-
cholica: sed mera phlegmaticæ & melancholica non faciunt dolorem neq; fe-
brem, nisi sint saniosa, Eiusmodi autem febres unà cum apostematibus curan-

tur, sed indigēt frigidis & humidis, sicut febres sanguineę, & cholerice, & exigunt phlebotomiam diuersuam, ante quartum diem, & postea euacuātia, & digerantur mali humores cum sirupis appropriatis, & digesti purgent. In primis autē quando apostemata incipiunt oriri & exterius tumescere, poscunt frigidare per repercussiuā, ceu oleū rosarum, & bolum armenum, sed salubriora sunt, & membris contusis optima, poma granata immatura, cum suis corticibus contusa, & emplastata: quę si non inuenirent recentia, coquant uetera, uel cortices, & balaustrę in aceto, & contusa ponant super membrū cōtusum, uel quod incipit apostemari, & retinebūt malos humores ne fluant ad apostemandum, & sedabūt quā primū dolorem: frigida enim stiptica percutiūt fluentes humores, & calida resoluunt iam fluxos: quando ergo humores partim sunt fluxi & partim fluunt, admoueas frigida, stiptica, mixta cū calidis resolutiuis, ceu oleum rosatū cum oleo anethino, & continue minuas paulatim repercussiuā, & utere magis resolutiuis, quę soluāt uel saltem maturent citius apostema, sicut oleum anethinū, chamomelinū, uel liliorū alborū: fortius uero discutit urina tepida cum stuppa admota. Sed maturant apostemata emplastra ex axungia, pinguedinibus, radicibus maluę, uisci, uel liliorū alborū. Unguentum maturatiuum diaquilon, emplastrū ex meliloto, & unguentū hyssopinū. Sed cerotū ex harmoniaco, galbano, uel bdellio, quęq; durissima apostemata resoluit, uel saltem maturat. Fertur quod manus admota suo naturali calore maturat apostema, si continue super ipsum maneat uel resoluit & sedat dolorem. Quando uero causa antecedens sit coniuncta, hoc est, quando mali humores conuertunt in sanie, dolores, & febres maxime crescūt, postea mitescunt facta iam sanie, & tunc nisi sponte aperiant, apostemata incidantur cū phlebotomo, & cum unguentis curentur.

DE PESTE.

PESTIS est morbus cōtagiosus & mortalis. Et dicta est à pascendo, nam eius uenenum nō solum pascit, sed interficit quos arripit. Pestifer enim primus corrumpit aërem, & spiritus proximorum hominum inficiuntur ab illo aëre pestifero, & sic serpit & pascit in breui tempore totam urbem, sicut morbida facta pecus totum corrūpit ouile. Primo autem accidit pestis ab aëre corrupto, & aër corrumpitur à malis qualitatibus: unde aër nubilus, humidus, densa caligine madidus, uel pluuijs grauidus, frequentibus imbribus, procellis, uel tempestatibus exagitatus, aut uentis australibus concitatus, & quomodocunq; grauis, turbidus, malisq; uaporibus mixtus, aut putridarum paludum, lacunarum, cadauerum uel fœtore infectus, siue alia pestifera & uenenosa qualitate corruptus, potest esse causa pestis.

Amplius

Amplius, pestem faciunt & morbos tēpora pluuiosa, non naturalia, & quę repente mutantur, quando alternis diebus pluit, aut quando eodē die tēpus sæpius mutat, & modo pluit, & modo radij solares splēdescunt, & reducūt subitam serenitatē. Nam pluuię semper plures ægritudines generāt, quā diurna serenitas, & tēpora sicca, sed frigus facit morbos prolixos & leues & calor paucos, breues & acutos: unde in autūno sæpius pestis, & plura genera morborum accidunt, quoniā corpora nostra quę in præcedēti æstate malis fuere fructibus repleta, & caloribus æstiuis relaxata, adueniente autūno, in quo pluuię & uenti maxime accidunt, subito frigore corripunt. Aiunt etiā quod significant pestē autūnales cometę, stellę cadentes, ignes teretes, & similes impressiones quę accidunt in aëre. Sed in hyeme graues sunt uēti meridionales, ceu auster, qui aërem turbidum & nubilum facit. Ver autem quāuis sit naturaliter salubre, tamē frigidū & siccum, uentis australibus concitatū, significat futuram pestē in æstate, præcipue si uerni dies sunt ualde calidi, & noctes frigide: sed æstas est magis pernitiōsa, quando calor à frequētibus imbribus extinguit, aut æstus præfocatiui frequēter opprimunt à frigidis nubibus qui in media regione aëris congregant. Item ex uisceribus terrę quandoq; scaturiūt pestiferi morbi, & animalia subterranea reliquunt domicilia, aufugiunt uel moriunt: similiter accidit auibus, piscibus, & ceteris animalibus, quando elemēta quibus degunt corrūpunt. Et inter futurę pestis prodigia habentur corui, qui frequentius solito uolitant supra ciuitates, bubones, ulule, & aues funeste, quę nocturno tēpore frequentius canunt. Item uenti & adueng ex una regiōe uel ciuitate possunt in alterā secum deferre pestem contagiosam, & corrumpere aërem, ut sepe sæpius uidemus, quod multi ex mortali peste suę familię euasi sanos inficiunt, & ipsi euadunt. Vnde facilius se præseruant à peste, qui uitant pestiferos & eorū adherentiā. Inquit Auicenna quod pestis frequentius accidit post steriles annos, & præcipue quando post penuriā sequit fertilitas, nam corpora tēpore indigentię fructibus & malis cibus nutriunt, & replent malis humoribus. Alij panis auiditate diu esurientes adueniente fertilitate nesciunt expleri saturitatē, & propter repletiones, pestes & alia genera morborū oriunt, sed re uera pestis contagiosa & mortalis credo quod non eueniat, nisi per uoluntatē dei ab astris, & propterea uocatur etiam epidemia. Secundū astrologos sydera in nostra corpora uim maximam habent, & solent producere pestem, coniunctiones trium superiorum magnę planetarum, eclipses luminarium, coniunctiones & oppositiones Saturni & Mercurij, & prædictorū ascendentia, siue in signis mobilibus, siue humanis uel in finibus Mercurij constituta inueniantur, præcipue, si prædictis syderibus dominantur maleuolę stelle Saturni & Martis, qui solent inferre pestem, bella & alia genera malorum regionibus, ciuitatibus, & hominibus qui habuere in suis genituris quempiā locorum principalium in prædictis gradibus positū, ut uidimus in præcedenti

Iouis & Saturni coniunctione, quæ fuit Anno 1484. in uigesimo quarto gradu Scorpionis, ascendente decimo gradu leonis, cui cōiunctioni præfuit Mars supra Iouem eleuatus, qui in principio anni 1485. duxit in Italiam cum ingenti exercitu Carolum regem Gallorum, qui regem Neapolitanum bello superauit. Et scorpius signum illius magnæ coniunctionis causa fuit Morbi Gallici, qui eo tempore & regione ortus est, cum maximis ulceribus, uel sæuissimis doloribus. Sed ante annum salutis 1515. multo maiorem rerum nouitatem decernent ille septem magnæ coniunctiones trium superiorum planetarum, quæ superiori anno 1504. uel circa fuere sub Cancro, significant enim his temporibus aëris alterationem, sterilitatem, & penuriam, bella, & maximam nouitatem Anno 1515. Extollent enim quendam potentissimum dominum, qui falsam infidelium religionem destruet, & ditioni suæ magnam orbis partem subijciet. Sydera ergo secundum Dei uoluntatem agunt in hæc inferiora, & præparant causas intermedias, & quandoq; corrumpunt aërem & replent corpora malis humoribus, quorū causa facilius hic eminus quàm ille propior peste corripitur. Item facilius à peste inficiuntur corpora humida, malis humoribus plena, sordida, & fœtida. Hinc est quod pestis plerunq; lasciuuit in ignobiles, qui habitant in domibus & cameris fœtidis, & uestimenta sudore sordida ferunt, & qui latos poros habent, & frequenti coitu uel balneis utuntur, & qui ociosa quiete & segnitie inertes torpescunt, & diem in noctem somno conuertunt, præsertim si sunt cholericis adusti, uel sanguinei, malis humoribus pleni. Sed raro accidit pestis, qui dolores iuncturarum patiuntur, & qui habent bonos humores & synceros. Quando ergo aër est pestilens primò inficit spiritum, & inducit febrem ephemeram, mox arripit cor, cerebrum, epar, & tandem per totum corpus serpit & perimit, & quandoq; subito interficit, sed plerunq; prius corrumpit humores, accendit febrem in pestiferum apostema, quod bubonem uocant, tandem prorumpit, & speciali nomine quod in inguinibus oritur, dicitur anguina. Sub ascellis uero, ut uerbis popularibus utar, succicum à loco sumpsit denominationem, & post aures glandula, quia similis est glandi, nuncupatur. In his enim tribus locis magis pernitiōsa apostemata oriuntur, quia quando cor peste laborat, facit succicum, epar anguinam, & cerebrum glandulam: in reliquo uero corpore mala apostemata uocantur anthraces & carbunculi, & sunt minus mortiferi prædictis, tempore pestis, sed sub aëre salubri neutra illorum sunt pestifera, neq; contagiosa, & raro faciunt febrem, nisi ephemeram: sicut bubo, qui propter ulcera pedum uel mentulæ quouis tempore solet inguinibus accidere. Itaque pestis mortalis est propter corruptionem aëris & uenenosam eius qualitatem, & nō propter febris incendium, neque multitudinem humorum: & quandoq; est tam pernitiōsa & mortifera, quod sine febre & alteratione urinæ subito interimit: sed plerunq; pestiferi fiunt phrenetici & furiosi, insani moriuntur.

De signis pestis.

LEbris pestifera producit diuersa accidentia & signa, secundum uenenosam qualitatem, acuitatem, & copiam humorum. Indicia ergo pestis non sunt omnino certa, neque in omnibus similia, sed uera sunt quando oriuntur apostemata in locis supradictis: & qui sic laborant, moriuntur. Et febris pestifera in principio est leuis, sicut ephemera, postea fit sicut tertiana continua, sed exterius uix percipitur, & in præcordijs ualde affligit & urit. Et urina primo & secundo die parum mutatur à naturali dispositione, quandoque tamen est aquosa & liuida uel melancholica: sed tertio & quarto die magis flauescit, deinde turbida, sicut urina asinorum mingitur, & significat insaniam & interitum. Pulsus autem in principio est paruus & frequens, sed crescit in nocte quotidie, & crescit unà cum febre: patiensq; fortiter & frequenter respirat, & uelut angusti pectoris constrictione, præ nimia anxietate laboriosissime anhelat, angit, & suspirat, pectus que propter respirationis difficultatem uel præcordiorum incendium ualde eleuatur & deprimitur. Canna pulmonis & fauces arefcunt, asperitate rigent, & ualde sitiunt, flaua lingua uel superficie alba nigrescit in radice, & quandoq; tumescit, & sicut balbutiens uel blefa loquitur, uires corporis, naturales uirtutes, & eorum membra relaxantur, gustum, prorsus amittunt, exangues que frequenter in syncopim labuntur, atque morituri toto conatu euomunt, & displicibilem nauseam patiuntur. Alij tacite anguntur, alij flebilibus querimonijs ualde conqueruntur, & rabidæ pestis moribus in præcordijs lacerantur: & quando cor magis patitur, transmittit suos pestiferos humores corruptos sub ascellas, & generat ibi apostema: si cerebrum magis laborat, facit glandulam, sed plerunque epar primo inficitur & gignit anguinam. Et quando oriuntur huiusmodi apostemata, accidentia fiunt maiora & deteriora: quod si forte aliquando delitescerent, & accidentia non fierent leuiora, minime confidendum est, imò neque subita accidentium sedatione, nisi uera conualescentia perseveret. Iuxta illud senis Hippocratis: In subito alleuiatis non oportet credere, neque ualde uereri mala, que rationabiliter fiunt. Præterea perituri omnia excrementa continue magis fœtida emittunt, ceu sudorem, urinam, anhelitum, & egestionem, præsertim post quartum diem quibus solet fluxus accidere liquidus, spumofus, fœtidissimus, & partim sanguineus, ac si ex membris liqueceret. Plures somnum amittunt, & nequeunt dormire propter uapores cholericos, uenenosos, qui eleuantur ad cerebrum, & horrenda somnia formant, somnum modicum, laboriosissimum quandoque præstant, & dormientem magis fessum reddunt, & tandem phreneticos faciunt, qui uires resumunt furijs que agitati uexantur, & non possunt contineri, sed surgunt è cubiculo, insani que furiunt, & obliuiscuntur comedere, bibere, egerere, & mingere, nec sentiunt pristinum laborem, neque dolorem,

dementes que tandem, & quandoque rabidi moriuntur. Indicat autem phrenesim urina turbida, que appellatur subiugalis. Et quando è corpore scatent pustulæ rubæ uel nigræ, quæ à uulgaribus dicuntur papulæ, similes pulicum morsibus, latiores & planæ, uel similes morbillis, qui quandoq; emittunt uirulentum humorem, sunt plerunque mortales. Et carbunculus, sicut ignis, membrum adurit & corpus corrumpit. In principio paruus oritur, & depressus, paulatimque crescit, & eius malitia difficile cognoscitur, & crescit ad magnitudinem uel latitudinem lupini, flauus, & circumcirca adustus, & super eum quandoq; nascuntur paruissimæ ampullæ, sicut milium, & flauæ sunt salubriores, sed uirides & nigri sunt magis perniciosi. Pests deniq; plerunq; interficit inter quartum & octauum diem: qui uero nonum euadunt, pauci moriuntur. Postmodum quando aër efficitur salubris, pestis recedit, & plures sanantur.

De regimine præseruandi se à peste.

Erte sanum & optimum est illud consiliū, quod qui uult se à peste præseruare, quàm cito ab ea discedat, longe profiscicatur, & tarde reuertatur, quandoquidem nihil sit tam noxium, quantum pestilens aër. Qui autem cura familiari legitima que causa coguntur morari in pestifera patria, utantur hoc saluberrimo regimine, quo facili ratione poterunt se à peste præseruare. Primum itaque, ut decet, laute & delicate uiuant, & comedant carnes laudabiles, & optimos cibos, cum bono uino odorifero; non tamen expleant saturitarem, sed ad sufficientiam, uel parcius comedant & bibant: & non nisi hora consueta, & minime bibant extra prandium & cœnam: nanq; uinum trahit cibum indigestum, & aqua impedit digestionem. Et utatur moderato exercitio, & rarissimo coitu. In uita sanè politica, & bonis moribus, quos nec desidia, neque luxuria uitiauit sanitas & uirtus consistit. Et repudientur humectantia, ceu balnea, somnus meridianus, repletio fructuum, præcipue mora, citrulli, cerasia, & omnia quæ in stomacho facile corrumpuntur. Laute & nitide uiuas, sudorem & omnem sorditiam abstergas, candida indusia, & lautas uestes induas, & easdem cum lotis & nitidis frequenter commuta. Sed potissimum declina cœtum & consuetudinem hominum, & eorum anhelitum, quo facillime pestis excipitur, & si fieri potest bene uiuas & hilari animo, & condas cibos rebus acetosis, cum agrestia, pomis granatis, uel rancidis citris, limonibus, uel maxime cum aceto, quod est contra pestem optimum intus & extra infusum uel quouis modo sumatur: manus & facies cum eo sæpe sæpius lauetur, & spongia aceto imbibita & manibus delata frequenter odoretur. Amplius, condantur cibi cum speciebus aromaticis, quæ plurimum conferunt, maxime hæ, R. cinnamomi unciam mediam, coriandorū preparatorū drag. i. grana sedecim gariophyllum, cardamomi, nucis muscatæ añ, scrup. 2. grana quinque corallorū rub. drag.

drag. mediam radicem tormentille, dictamni, sandalorum omnium, rasuræ eboris añ. grana sedecim, croci scrup. medium, terantur, utere. Sed si cum carne appeteres uiridem saporem, conficias ipsum cum petroselino, acetosa, serpyllo, basilicone, maiorana, aceto, & modico sale. Et pulli optime sapiunt, si hoc modo coquantur, primo elixentur, deinde membratim incisi in patella cum lardo subrigentur, postea immergantur in lacte amygdalarum extracto cum agresta, & super aspergantur prædictæ species, aut zingiber, piper, gariophyli, suaves odores, & redolentia omnia, quæ manibus gestantur, ut laudanum, pomum ex eo, & laudanum pretiosum: quorum compositionem scripsimus in medicinis compositis. Et in æstate redoleat, & suauibus odoribus aspiret domus, strata rosis, floribus, citris, limonibus, & similibus. Sed hyeme suffumiga cum thure, iunipero, resina pini, corticibus mali apij, & similibus. Vel, R. thuris dragmam unam, corticum citri, melissæ añ. scrupulos duos, ligni aloës, storacis, calami aromatici, muscatæ añ. dragmam mediam, laudani dragmas tres, fiant trochisci, & quando libet, accendantur. Ignis quoque propellit pestem, ut Tales Milesius philosophus sapientissimus docuit, qui rectificauit pestilentem aërem cum maximis ignibus, passim per urbem accensis. Et sicut boni & suaves odores non minus delectant quàm profunt, sic omnia fœtida nocent, quia cor & spiritum lædunt. Et secundum Galenum dolor & fœtor ualde prosterunt uires, & debilitant uirtutem. Sed ne in multis morer, nihil est quod tutius præseruet hominem à peste quàm pillulæ communes bis in hebdomada sumptæ in pondere dragmæ mediæ, uel alternis diebus scrupulum unum, & mane uel sero quando libet sumantur. Præterea sunt quædam simplicia, quæ ex innata proprietate præseruant homines à peste, sicut bolus armenus, herba acetosa, dictamnus, tormentilla, & cortex citri. Sumatur autem bolus armenus in quantitate dragmæ unius cum aqua rosata, & modico aceto, & radices tormentille in umbra exiccatæ scrupulos duos cum aqua acetosæ & dictamni scrupulum unum cum aqua rosata & modico aceto quotidie sumatur, stomacho ieiuno: cetera ad libitum capiantur, sicut acetosa, cortex citri, poma granata, & pimpinella, quæ præseruant homines à peste. Item tutatur à peste theriacæ dragma una & media, uel circa, cum uino dissoluta, si bis in hebdomada ieiuno stomacho capiatur.

Pillularum pestilentialium usus.

De remedio pestis.

Hebribus pestiferis phlebotomia propere occurratur, quoniã si quæ spes superest, in ea consistit, & quàm cito facienda est, quoniam humores sunt furiosi. Et phlebotome uena cõmunis, antequàm oriatur apostema: nam post ortum eius aperienda est uena cui correspondet: uerbi gratia, si apostema exiuit post aures, phlebotometur cephalica; sub alis, basilica, in inguinibus saphena eiusdem pedis; nam pestiferi humores sunt

euacuandi quàm cito ea parte qua sunt magis propensi: priusquàm per reliquum corpus serpent: & caue ne per præcordia trahantur, nec aliò diuertantur, sed secunda phlebotomia fiat diuersiua ex opposito, ne sanguis integer undique fluat ad locum pestiferum. Et phlebotomia sit uberior, & usq; ad syncopeim, quoniam spiritus & sanguis à peste facillime corrumpuntur, & semper præmittatur clystere, maxime stipticis. Et quotidie pestifer mane & sero sumat sirupum de acetositate citri, uel sirupum de succo herbæ acetosæ, aut sirupum de granatis dilutis cum aqua rosata, acetosæ, uel buglossæ. Et fiant quotidie clystera lenitiua, & quando opus est euacuentur mali humores cum medicinis solutiuis, & maxime cum rheubarbaro. R. rheubarbari drag. unā, aquæ lactis uel endiuix unciā unā & mediā, uini unciā mediā, spicæ grana quinq; post infusionem octo horarum exprimatur, & cum colatura dissoluatur diaprunis solutiui drag. mediā, uel tantundem diaphœniconis uel electuarij succi rosarum, fiat potus, & frigidus sumatur: nam pestis actu & potentia frigidis curatur. Rursum quotidie cum sirupis uel aqua rosata capiat boli armeni drag. unā, aut diptami drag. unā, uel tormentillæ scrup. duos, siue drag. unā harum specierum, quæ mirifice pestiferis morbis medentur, R. boli armeni drag. tres, seminis acetosæ, seminis & corticis citri añ. drag. duas & mediā, zedoariæ drag. duas, diptami, tormentillæ, limaturæ eboris añ. drag. unā, ossis de corde cerui, cinnamomi, margaritarum añ. drag. mediā, lapidorum preciosorum, scilicet hyacinthi, smaragdi, rubini, & sapphiri añ. scrup. unum, terantur & propinātur cum modico uino uel alio liquore, aut fiat electuarium cum conseruis cordialibus, & ad libitum sumantur. Item cōfert theriaca & mithridatum, si febris est leuis, sed ardentem refrigerant trochisci de camfora cum aqua acetosæ. Item optimum est hoc, R. boli armeni drag. duas, tormentillæ drag. unā, diptami drag. mediā, quatuor saccharorum cordialium añ. unciā mediā, & si libet adde theriacæ uel mithridati unciā unā, & erit salubrius. Amplius, pestis præter naturam acutorum morborum exigit frequentiore & uberiore cibum, maxime propter syncopes quæ solent accidere. Comedant ergo pestiferi mane & sero carnes laudabiles, & recentes, iuscula panis, lac amygdalarum cum his quæ diximus condita: & interdiu frequenter assumāt tragema, massapanem, uel quod sibi magis proficuum appetunt. Inquit enim Auicenna, quod qui plus comedunt, facilius à peste liberantur, & syncopeim uitant. Bibant autem ex hoc iuleb, R. aquæ acetosæ libram unā, uini granatorum uncias quatuor, sacchari uncias quatuor, clarificetur & aromatizetur cum cinnamomo uel sandalio. Item contra pestem ualet electuarium salutiferum, & electuarium ex citro. Apostemata autem siue bubones pestiferos nusquam repercutias cū frigidis stipticis, sed quàm citius poteris admoueas sanguisugas, quæ pestiferum sanguinem extrahant, aut super ipsum apponas dimidium cepæ coctum super cinerem

cinerem calidum cum theriacæ uncia dimidia, & quotidie cum recenti mutetur. Carbunculi uero siue anthraces comburantur cum ferro ignito, aut cera ignita ex ardenti cereo stillata, aut cum calce uiua, & sapone uel cantharidibus, aut cum ruptorijs, quæ explicauimus, in medicinis compositis. Et non dimittatur pestifer in principio dormire, ne uenenum euocetur ad centrum: omnino debet ad sufficientiam uel modicum parcius dormire, ne longæ uigiliæ debilitent & perimant ægrum,

De pleuresi.

Pleuresis dicta est à pleura, quod est costa: & propterea Bononienses pleuresim uocant malum costarum: & Amerini puncturam à dolore pungente. Est autem pleuresis apostema pectoris, quod potest in totius pectoris partibus oriri. Et leuior est & facilius curatur, quæ cuti & costis interiacet, uel in illa carne intermedia: grauior uero & magis periculosa est quæ nascitur in concauo uelamine pectoris, siue in tunicis & panniculis costis inuolutis: sed omnium pessima & lethalis est pleuresis, quæ gignitur in diaphragmate, quod segregat membra spiritualia, ppter colligantiam quâ habet cū cerebro: nam neruus quo diaphragma cōtectum est, porrigitur ad cerebrum à quo oritur. Costæ autem & ossa rarissime apostemantur. Humor uero quo gignitur pleuresis est calidus, subtilis, acutus, sanguineus, uel cholericus, quoniam non penetrant in membra neruosa & dura, nisi humores acuti, & maxime cholericus: & idcirco febris pleuretica plerunque est tertiana continua. At sanguis syncerus raro facit pleuresim, rarius phlegma, rarissime melancholia, nisi sint putrida, adusta, uel cholera mixta. Vnde phlegmatici, & qui sunt complexionis frigidæ, & maxime qui solent acetosum ructare, raro uel nunquam pleuresi laborant: nec qui habent lubricam aluum, ut testis est Hippocrates: phlegma enim facit apostema molle, & melancholia durum, & utrūq; est sine dolore & febre, nisi sit putridum uel saniosum: & cum difficultate & tarditate maturatur. Ventositas uero facit pleuresim mendosam: sed uera pleuresis facit febrem & acutum dolorem, quem pungituum appellant, & discutitur uel resoluitur infra quindecim dies: si uero saniam concipit, ante tres hebdomadas in breui rumpitur & purgatur: sed ratione frigidorum humorum serius maturaretur, digesta autem sanie, sponte uel ui medicamentorum aperiatur, post apertionem uero & rupturam solet pleuresis infra uiginti dies uel saltem quadraginta à sanie mundari & consolidari. Aut post duos menses conuertitur in peripneumoniam uel phthisim: æque malū est, si pleuresis precociter disrumpit ante maturationē ppter acuitatē, uel copiā humorū, aut propter laboriosam agitationē, tussim, uomitū, casum, uel uim medicinarū. Sed plerunq; pleuresis uarijs & diuersis modis, duce natura, uel prudētia medici, ante quindecim dies resoluit: quādoq; enim cū uaporatorijs uel spōte insensibiliter discutit, aut sanguis ille cholericus ex nari

bus fluit, uel phlebotomia extrahitur, sed plerunque materia illa expuitur. Interdum euomitur, & quandoq; pleuritidis humores per concauam uenam labuntur in uessicam, & minguntur, & quãdoq; fluunt in uiscera, & fluxu egeruntur: interdū in pulmone colliguntur, & faciunt peripneumoniã, & phthisim: interdum petunt cerebrum, & phrenesim faciunt: & quãdoq; in alia ægritudinum genera pleuresis permutatur, sed raro. Amplius, quandoq; eius accidentia sunt ualde molesta & graua, sicut dolor pectoris, & frequens tussis, aspera, & cum difficultate expuendi. Vnde quanto difficilius pleureticus expuit, tanto magis laborat. Materia enim in thorace retenta, auget febrem, cōstrictionem anhelitus, murmur asmaticum & catarrhale, & dolorem, suffocat spiritum, & eripit somnum. Deniq; grauis est pulmōni & cordi, & excitat tanto maiorem tussim quanto copiosior est materia, & magis uiscosa, uel diutius moratur in thorace, & quandoq; facit syncopim, & mortis terrorem minatur, & interdum strangulat. Ad summum, tussis difficilis, & impotentia expuendi facit pleuresim mortalem: nam significat debilitatem uirtutis expulsiuæ, & caloris naturalis, tenacemq; uiscositatē, & copiam humorum, aut humores nimis subtiles & acutos, uel arentem siccitatem, & quandoq; impeditur sputum ab alia ægritudine, quæ est in faucibus, pulmone, & organis anhelitus. Materia etiam retenta claudit meatus per quos anhelitus fumosos cordis uapores educit, quapropter cor laboriose respirat, & parum refrigeratur, sed æstuat, & continue magis laborat, febris augetur, siccitas & asperitas pectoris & difficultas expuendi crescit. Pleuresis autem & peripneumonia deterior est in latere sinistro quàm dextro, quia est magis propinqua cordi: sed quæ in latere dextro oritur, est salubrior: uerum aliquãto serius curatur, quoniam à fonte caloris magis distat. Causa autem antecedens pleuritidis est humor sanguineus uel cholericus, acutus & malus, qui fluit à capite uel à reliquo corpore, & congregatur in loco magis debili. Causa uero primitiua est alijs febribus communis, uidelicet frigus, quod calidum corpus ex abrupto excipit & oppilat: sed mali humores generantur ex repletionē malorum ciborum, uel paulatim in corpore congregatur. Quando ergo corpora sunt malis humoribus plena, & ex labore & exercitio calida statim uentos uel frigidam aquã excipiunt, aut in loco frigido & humido subito refrigerantur, facile ægrotant, & ideo in æstate & autumno plures accidunt pleureses, & in uere quando pluiæ abundant, uel uenti plurimum perflant. Item mulieres, quæ mensuris singulis mensibus purgantur uel lactant, & pueri & senes propter frigidam eorum complexionem, raro corripiuntur pleuresi: sed pueri euadunt, senes uero propter causam ualde contrariam eorum complexionē, & mulieres grauidæ, facilius moriuntur.

Vinq; sunt certiora signa pleuritidis.

De signis pleuritidis.

Primum quidem est febris continua, ex eo quia aposterna est cordi propinquum.

propinquum. Alterum est dolor acutus, materia enim non nisi ob acuitatem penetrat in duros panniculos & uelamina, & ideo mordicat & pungit: quandoq; tamen dolor solum percipitur in respiratione & tussi, propter copiam materiæ, quæ non facit dolorem acutum, sed grauem, & pondere præmit. Et quandoq; dolor in femora descēdit, & interdum propter colligantiam neruorum ascendit in humerum, & de eius dolore pleuriticis sæpe conqueruntur. Item, si dolor solum sentitur in attractione, materia est in musculis, qui dilatantur: si in respiratione est in his qui constringuntur, & dolor pleuritidis non est pulsatiuus, quia ibi non sunt arteriæ. Tertiū genus signorum est, constrictio anhelitus, qui coartatur propter materiā claudentem meatus per quos spirat, & propter eorum angustiam & necessitatem euentandi fit frequentior. Quartū, est pulsus ferrinus, similis ferræ, durus, inæqualis, & asper: quia apostema est in membris siccis & neruosis, & quandoq; uariatur, & à suo ordine egreditur, maxime in augmento & statu ob copiam materiei, cordis compassionem, uel debilitatem uirtutis. Quintum signum est tussis, quæ in principio plerumq; est sicca ob asperitatem gutturis & pulmonis, & indigestionem materiæ, quæ secundum quod citò uel tarde digeritur, facile uel difficile expuitur. Sputum autē debet esse album, leue, æquale, maturum, & facile: sed in principio pleuritidis melius est aliquantulum rubrum uel flauum, proximum ijs spumofum, rotundū: si uero in principio est ualde rubeum uel fuluum, est deterius. At uiscosum difficile est & malum, præsertim in augmento & statu, & nigrum est mortale: similiter uirulentum, saniosum, & fœtidum: quod à phlegmatico discernitur, quia sanies in aquam proiecta descendit, & phlegma natat. Rursum sanies super ignem posita fœtet, & non phlegma. Saliua & fauces falsè significant catarrhum corrosiuum, & quandoq; sine falsedine percipitur descensus catarrhi, qui ulcerat pulmonē. Quādo pleuresis in diaphragmate oritur dolor thoracem uersus declinat, & facit accidentia acuta & seua, somnū eripit, & sæpius per neruos repit ad caput, apostemat cerebrum, & peruertit mentem & rationem. Et illi qui sic laborant non percipiunt dolorem pectoris, neq; etiam aliorum membrorum. Quādo uero dolor circa furculam pectoris sentitur, pleuresis est in concauo pectoris uelamine orta, & minime pulsat. Si quando terga ceu uerberibus cæsa, dolent, & uentosis cruentis non sedatur eorum dolor, sæpe significant mortem. Pleuresis mendosa parum dolet, & leuibus accidentibus associatur, & fit propter uentositatem uel modicam materiam, quæ inter cutem & costas latitat: & sæpe accidit dolor in pectore & lateribus propter plurimum potum: pleuresis autem non cognoscitur ex urina, sed fit rubea propter febris ardorem. Discernitur autem apostema epatis & pulmonis à pleuresi, quia apostema epatis facit pulsum undosum, tussiculam paruam & siccam sine sputis, faciem pallidam, flauam, fœdam, linguam croceam uel nigram. Vrinam crassam, densam, & rubram, similem hydropisi, &

egestiones sunt fluidæ, sanguinæ, epaticæ, & dolor est grauis, & ponderosus in latere dextro, qui non percipitur tactu, nisi sit apostema in conuexa epatis gibbositate, & anhelitus parum cōstringitur, & minus uariatur. Peripneumonia etiam facit pulsum undosum, quia apostema est in membro molli, & decernit grauem dolorem & ponderosum, sed anhelitus est calidior, & fortius constringitur & suffocatur.

De medela pleuresis.

Pleuresi medentur humida, lenitiua, & moderate frigida, & degat æger in sublimi à terra cubile, & in camera sicca, amœna, in qua nec uentus, nec frigus aspiret: & si potest tantum dormiat quantum sat erat sibi sano, seponat omnem animi sollicitudinem & timorem, & pro posse quiescat. Quotidie minus comedat usq; ad septimū diem, & ab illo usq; ad quintumdecimum uictus tantumdem crescat, & moderate uel parcius bibat, abstineat ab uberiori potu, carne, uino, ouis, & quæ generant multum sanguinem, & uitet cibos calidos & siccos, qui faciunt humores cholericos, acutos, & uescatur cibus facilis digestionis, qui sint tenues, lenitiui, & abstersiui, ceu iuscula hordei uel farris condita cum penidijs, saccharo, uel lacte amygdalarum, & interponantur interdum si sapiunt blitum & boragine, & condantur cibi cum modico croco, quoniam faciliat anhelitum, & eius malitiam corrigit. Comedat etiam passulas amygdalinas, carycas, butyrum recens, saccharum, trageam, massapanem, saccharum uiolatum, fauniã, poma granata dulcia, sed acria, & cibi omnes acetosi nocent tussi. Et pro potu utantur pleuretici aqua hordei, quæ sic fit, R. hordei lib. i. quod à corticibus excorticetur cum panno aspero, in aqua frigida parumper coctum, alternisq; uicibus in feruida aqua abluatur, & cum panno aspero fortiter excutiat, deinde excorticatum modicum coquatur in lib. 8. aque, & hæc prima cōcoctio abijciatur, postea iterum cum lib. 16. aquæ coquatur, & leuiter bulliat, usq; ad consumptionem medietatis: hæc enim est illa aqua hordei quæ plurimū à medicis in febribus cōmendatur, & quæ febris sedat ardorem, sitim mitigat, præcordia & uiscera humectat, aluum lubricam facit, lenit asperitates, & sputum faciliat, præsertim si tepida cum modico saccharo hauriatur. Aut bibant cōcoctiones pectorales, quæ contra tussim & pleuresim sunt efficaces, & plurimum ualent & fiunt cum uiolis, capillo ueneris, dactylis, recentibus carycis, iuiubis, passulis, liquiritia, hordeo, fœnu-græco, hyssopo, & melle. Sed hyssopus & mel sunt nimis calida pleuresi, & frigidius quod ei competit est cucumer, & sirupus ex eius succo & saccharo confectus, aut bibat iuleb uiolatum, cum aqua cocta dilutum. Instituito autem uitæ regimine exoneretur aluus, cū clystere uel cū aliquo electuario lenitiuo, & fiat phlebotomia diuersiua quam citius poteris, uel saltem ante quartum diem, ex latere opposito dolori, ex uena basilica uel cōmuni, & reiteretur phlebotomia ex eadem uena in sero uel mane

Quoniam modo confici debeat aqua hordei.

mane sequenti, & post quartū ægritudinis diē phlebotomet uena altera basili
ca uel cōmunis, scilicet alterius lateris dolorē uersus, & ex eadem uena mane
uel sero sanguis iterū mittatur: quia præsumēdum est quod post quartū diem
materia fluxerit ad locum pleuresis, & qualibet uice circiter libram mediā san
guinis extrahatur, & plus & minus secundum abundantiam sanguinis & for
titudinem uirtutis. Interim digeras materiam, & quolibet mane in aurora præ
beas tepidum sirupum uiolatum uel iuiubinum, & post duas horas ieiuno sto
macho fiat clystere lenitiuum ex concoctione foliorum uiolarum, bliti, malug
mercurialis, uel succo bliti, oleo uiolato, uel melle uiolato: in statu autē & pro
pe ipsum, cibi & sirupi sint magis abstergendi: digeratur ergo materia cum siru
po de liquiritia, de succo granatorum dulcium, uel cum melle uiolato, aut si
rupo acetoso mellino, R. sacchari lib. 1. aquæ unc. 8. aceti unc. 4. mellis un. 3.
qui quidem sirupus à Galeno & Mesue ad extinguendam febrem & sitim, ad
digerendam materiā, & ad sedandam pleuresim ualde commēdatur: Sed mel
& acetum utrunq; suspectum est in pleuresi calida, quoniā facit humores acur
tos, & acetum nocet apostematibus: huiusmodi ergo sirupus non conuenit ni
si in pleuresi phlegmatica & materia uiscosa. Digesta autem materia purge
tur cum cassiæ medulla, uel diamanna aut electuario lenitiuo, aut cum his trochis
scis pectoralibus solutiuis, R. uiolatum drag. 1. liquiritiæ, mannæ, agarici, tur
bith, diagridij añ. drag. s. zingiberis scrup. s. fiant trochisci cum mucilagine
psyllij, qui lenient asperitatē, sedabunt dolorem pectoris, dilatant meatus an
helitus, abstergant uiscosa pectoris excrementa, & purgant intestina, sed salu
briores erunt si addantur quatuor seminum cōmunium frigidorum, scilicet
seminis melonis, citrulli, cucumeris & cucurbitæ añ. drag. s. gummi arabici,
draganti añ. scrup. 2. semper autem caueas fortia solutiua, & utere diagridio
in minori quantitate quàm in alijs ægritudinibus, sed medicinæ solutiuæ sunt
tutiores & magis salubres in principio declinatiōis: antea uero quotidie fiant
clystera. Item quotidie ante quartum diem administra repercussiuia frigida, et
modicum stiptica, quæ muniant & cōfortent pectus, & ab eo repellant malos
humores. Ad id quidem utiles habentur lentes, quæ primo cum aqua calida
lotæ coquantur cum aceto, & contusæ super pleuresim ponantur. Aut admo
ueatur emplastrū fabarum & rosarum, quæ sint cum aceto coctæ, uel coquan
tur rosæ, balauistiū, camomilla, uel fœnogræcum cum aceto, & in eorum ferui
da concoctione imbuatur spongia magna, quæ fortiter exprimatur & calida
super dolorē adaptetur, interposito lini panno tenui & attrito, ut caro minus
madescat, & cum frigescet spongia, sepius calida reiteretur, & permutetur pā
nus qua nō sit madidus. Itidem potest fieri cum bouis uessica semiptena prædi
cta concoctione. Amplius, continuentur eiusmodi fomenta post quartum di
em cum rebus magis resolutiuis, et primo cum aqua simplici calida, postea cū
aqua falsa uel marina, quæ est magis resolutiua, aut concoctione comomillæ,

anethi, fœnogræci, seminis lini, parentarię, & maluę cum suis radicibus lotis. Huiusmodi autem fomenta tam in augmento, quàm in statu plurimū iuuāt; nam faciunt sputum, mitigant dolorem, discutunt pleuresim, uel saltem citius maturent. Sed à fomentis desistendum esse moneo, quādo cum eis dolor cresceret, quod accidere solet propter copiam materię, quę minuenda est per phlebotomiam, si dolor furculam uersus ascendit, si uero descendit cum clysteribus. Sacculi uero calidi milij, salis, uel lateres & lapides molares calidi ad motu conferunt uentositati & pleuresi mendose, sed ueram plus ledere quàm iuuare solent. Quādo autem exequeris prædicta fomenta, & ab eis alternis uicibus desistis, linias pectus, maxime in nocte cum oleo uiolato, amygdalarum dulcium, butyro recenti, pinguedinibus anatis uel gallinę, hyssopo humida, unguento uiolato, & unguentis pectoralibus, quę dicemus in medicinis compositis. Si uero materia esset phlegmatica, ungas pectus cum oleo liliorum alborum, uel ireos aut dialthea. Interim cōtinue ab initio usq; in finem studeas facilitare sputum, & lenire guttur cum tepida aqua, & modico saccharo uel penidijs, pota saunia uel saccharo uiolato. Aut continue lambet diadragantū, uel electuarium lambendum ex butyro, uel pillulas lambiles, electuarium ex amygdalis, uel electuarium sanum, maxime si materia est æqualiter phlegmatica, uiscosa. Et plura ad idem inuenies in libro de medicinis compositis. Conferunt etiam pleuresi, & sedant tussim & sitim hi trochisci, R. uiolarum, succi liquiritię añ. drag. 5. amyli, draganti, seminis altheę, citoniorū, portulacę, feniculi añ. drag. 1. s. camfore grana 4. cōficiantur cum mucilagine psyllij. Vel R. uiolarum, draganti, anisi, succi liquiritię, seminum citoniorū, melonis, cucurbitę, cucumeris, citrulli, seminis maluę, meliloti añ. drag. 1. fiant trochisci cum mucilagine seminum citoniorum, & sumantur cum sirupis uel cōcoctione pectorali, in quantitate duorum scrupulorum, uel drag. 1. Aut ex eis & saccharo fiat cōfectio solida, uel cum penidijs, & sirupo uiolato electuarium. Si uero materia esset ualde calida, acuta, & febris intolerabilis, ægerq; continue maiori inquietudine uexaretur, & non posset dormire, uel phrenesis immineret, da sirupum papaueris cum aqua cucumeris, uel endiuę, sed aqua cucurbitę nocet præfocatiōi, & lactuca facit crassos humores, & omnia quę excedūt secundum gradum frigiditatis impediunt digestionem & sputum. Phlebotomia præferuat à phrenesi præcipue ex saphena ad diuertendum, & ex cephalica ad euacuandū. Et minus dolet accubitus super latus infirmum, quàm super alterum sanum. Quod si non dolor remittitur inter septimum & quartumdecimum diem, admoueat uentosa cum incisione uel sine super locū doloris, quę resouet collectos humores & pleuresim, si reliquū corpus est bene purgatum: si uero resolutio quam studiose exquiris nō eueniat, prosequere illa remedia quę salubriora uident, dummodo sint magis abstersiuā, resolutiuā, aperitiuā, & lenitiuā, & digerā materiā cum sirupo de liquiritia uel hyssopo, &

lambat

lambat electuariū sanum, inungat pectus cum oleo liliorum alborū, uel oleo ireos: & fomenta quæ diximus fiant cum rebus magis resolutiuis. Sed si pleurefis ante quartumdecimū diem non resoluit, saniem concipiet, & crescit febris dolor, & tussis, quando maturat apostema. Postea remittunt, nisi pleureticus propter debilitatem moriatur. Prosequatur ergo curam cū lenitiuis & resolutiuis temperatis, quæ præcociter maturent, sicut cōcoctio carycarum, dactylorum, scenogræci, passularum, liquiritiæ, hordei, radicū liliorum & mellis, & fiant fomenta cū eadem cōcoctione, & ungat pectus cum hoc linimento, quod resoluit, mitigat, uel citius maturat, R. mucilaginis radicū maluæ, maluuischi añ. unc. 1. farinæ scenogræci, hordei, seminis lini añ. unc. s. seminis citoniorum drag. 2. butyri loti unc. 1. ceræ parū, olei antiqui quod sufficit. Solet aut maturari apostema pleureticū ante uigesimalū primū diem, quod colligitur ex mitigatione febris & doloris, & frangit & rumpit quando est maturum excreationis conamine, uel tussi, aut subita reuolutione de latere ægro super alterū, uel uomitu qui fortius rumpit. Seu comedat panem ualde fermentatum, uel modicū fermentū cum melle cōfectum, quod summopere rumpit apostema: sed fortius est sal harmoniacū, maxime si cū fermēto & melle conditū sumatur. Aut sal nitrū cū sinapi, fimo columbino, & adipe mixto extrinsecus emplastret. Comedat aut brodium cicerū, carycas, granapini, passulas, amygdalas dulces & amaras, quæ tunc satis conferunt, & uescatur carne & bonis cibis restauratiuis, ne debilitet. Panis uero non fermentatus generat uiscosos humores. Disrupto autem apostemate, abstergat cum aqua mellis uel cōcoctione hyssopi, hordei, & mellis, & lambat electuarium sanum, uel electuaria expino, aut diapenidion, & consolidet cum thure, mastiche, gummi arabico, & draganto: quod si ante triginta uel quadraginta dies non consolidat, in phthisim cōuertit. Electuariū digestiuum quod extrahit è pectore excrementa saniosa & uiscosa, R. un. myrrhæ, cinnamomi, amomi, granorū pini, ireos, turbith, croci, boli armeni, añ. unc. s. spicæ, cassiæ fistulæ, dactylorū añ. drag. 3. costi drag. 2. galbani scrup. 2. mellis quod sufficit. Ad idem ualet electuarium ex serpyllo. Ea enim medicamenta debēt esse tribus uirtutibus prædita primò, absterfua ut mel, secundo cōfortent & iuuent membrū debilius, ut hyssopus, & pulmo uulpis pectori & pulmōni, spica & amygdalæ amaræ epati & uis urine, sed mastiche & corallus profunt stomacho & intestinis. Tertio, miscendum est aliquid quod dirigat medicamenta, quod opus est uel euacuent materiam, qua natura est magis propensa, sicut ireos, & semē urticæ, quæ expuere faciunt saniem, sed sceniculus, anisum, apiū, asparagus, petroselinum, pastinaca, eorū concoctiones, & brodiū cicerum purgāt excrementa per urinam, carthamus uero & sal nitrū cū electuarijs solutiuis mixtū expellūt saniem per intestina. Sed omniū optima quæ has proprietates cōplectunt, sunt brodium ueteris galli, mel, liquiritia, capillus ueneris, hyssopus, cassia fistula, & manna.

Sed Galenus medebat pleuresi & peripneumonię post apertionē hoc electuario, quod putridum phlegma & saniam pectoris expuere facit, R. amygdalarum dulciū & amararū, granorū pini, seminis urticę, farine lupinorū añ. unc. s. condant cum melle rosato, & adde penidiorū un. i. ut sit magis delectabile. Mesue ualde commendat electuarium Archigenis, sed est opiatum. Deniq; si pleureticus cum his non sanabitur, fiet phthisicus, post duos menses purgetur, ergo nutriat & curet cū saccharo rosato, lacte recēti bullito, & balneis & rebus humectantibus absteruis & cōsolidatiuis: & maxime cū electuario expulmone uulpis, & electuario ex semine citoniorum, uel electuario pectorali.

De malis que accidunt febribus, & primo de fluxu.

Vāmplura in reliquo corpore apostemata nascunt quę febrem accendunt, sed solum de pleuresi scripsimus, quia sepius euenit. Periculosa quidem est, & pauci ab ea absq; auxilio medici euadunt, eadem ratione de fluxibus diffusius quā de alijs accidentibus exequar. Itaq; de febribus, pleuritide, & fluxibus ad scribendū potissimū appuli, quia sunt grauissima mala, quibus plurimi corripunt, & in quibus plerūq; ars medica plus quā in alijs egritudinibus ualet. Fluxus autem fortitur nomen à membro à quo deriuat: unde fluxus cerebialis dicit à cerebro, stomachicus siue diaria à stomacho, epaticus ab epate, spleneticus à splene, intestinalis ab intestinis, & excoriatiuis seu dysenteria ab excoriatione intestinorū appellat. Causa materialis & coniuncta ipsius fluxus est nutrimentū & mali humores, q̄ ante digestionem fluunt ex stomacho & uisceribus, & precociter egerunt. Causas autē antecedentes & primitiuas, quę corrumpunt humores, & debilitāt uirtutem retentiuam, diligenti inquisitione perscrutabimur. Primū uero fluxus esse nō potest sine infirmitate uel uolentia uirtutis cōtentiue; nā si stomachus & intestina retinerent nutrimenta quousq; digerent, non fieret fluxus. Debilitat autē uirtus retentiuā à morbis, & precipue longis, à cibis lubricis uel acutis, à rebus solutiuis & uenenosis, ab humoribus uirulentis, salsis, & cholericis, acutis, & maxime à frigore & nimio calore. Violatur uero uirtus contentiuā, superatur & debilitatur à multitudine, grauitate, uel malitia ciborum & humorum: sed congregantur mali humores & nutrimenta in corpore, aut propter copiam ciborum, uel defectum uirtutis digestiue, uel debilitatem uirtutis expulsiue: nam nutrimenta quę non digeruntur neq; expelluntur, congregantur in corpore, & corrumpuntur, & sunt grauiā stomacho, & intestinis, & uirtus cōtentiua ab eis superatur & debilitatur: & quandoq; uirtus expulsiua est potētior, & superat contentiuā, & facit fluxum: qui si fuerit ceticus, & uirtus uitalis potens, utiq; uirtus contentiuā modicum debilitatur, & fluxus in breui sponte sedatur, & eger ex eo sentit leuamen, & conualescit: ut accidit in colica passione, in qua superatur & debilitatur uirtus retentiuā ex copia uel malitia humorum, & à fortitudine uirtutis expulsiue. In ea enim quando uirtus expulsiua est ualida,

ualida, omnem malorum humorum copiam digestorum & indigestorū per uomitum pariter & secessum eijcit. Fluxus cerebralis fit ex catarrho à debili cerebro genito, qui per stomachum in uiscera fluit, & corrumpit nutrimenta, quæ secum per secessum educit. Catarrhus autem quandoq; est phlegmaticus, quandoq; cholericus, salsus, acutus, uirulentus, ulceratiuus uel lubricus. Et fluxus catarrhalis non semper proficiscitur à capite, sed aliunde potest emanare ex fistulis & apostematibus intrinsecis: nam quādoq; ante eorum maturationem fluit humor uirulentus, & post apertionem sanies, quæ faciunt fluxum. Febres quoq; sanguineæ, cholericæ, phlegmaticæ, & maxime hecticæ, & complexionem malæ, accidentales, & ulcera intrinseca, quandoq; generant malos humores, acutos, pestiferos, uel uenenosos, qui faciunt fluxum, & quandoq; excoriant & ulcerant intestina. Fluxus stomachicus seu diaria causatur à debilitate retentiuæ, digestiuæ, & caloris naturalis, cui in principio summo studio & diligenti cura resistendum est: nam inueteratus efficitur incurabilis, & quandoq; conuertitur in hydropisim. In hūc autem fluxum stomachicum solent incidere balbutientes, qui nesciunt proferre r literam, & qui habent complexionem ualde humidam & frigidam. Fluxus epaticus & splenicus uel generantur à nimio calore, qui adurit humores, uel à nimio frigore, quod est causa phlegmatis & oppilationum. Nam chilus & sanguis semidigestus propter oppilationes uenarum, prolabitur in uiscera, & facit fluxum epaticū, qui est sanguineus, periodicus, diuturnus, & frequētior in nocte quàm in die. Fluxus intestinalis & excoriatuus non semper est catarrhalis, sed eius causa potest esse in uisceribus: utputa complexio nimis calida uel frigida, sed plerunq; sunt humores cholericus, acuti, & mali, & quandoq; est colocyntha uel alia medicina solutiua, male contusa, uel non correcta, quæ uisceribus adhæret. Præterea solet esse causa fluxus uehemens frigus pedum, uel totius corporis, cibi frigidi & humidus, lubricus, sicut fructus, cibi duræ digestionis, & qui in stomacho facile corrumpuntur, cibi acuti, mordicatiui, uel inconsumti, & mutationes ciborum, cepe, allium, cibi diuersorum generum: quorum ordo facilis uel difficilis digestionis præuertitur, crapulæ, repletiones, & cibi malæ qualitatis, medicinæ solutiuæ, & earum reliquæ, quæ quandoq; remanent in intestinis, res uenenosæ, & eiusmodi quæ agitant & conturbant præcordia, & intestina, ceu morsus anguim, & uenena bibita possunt facere fluxū. Amplius, qui sunt dense texture, & habent cutim spissam, & poros arctos, sæpius quoti die egerunt, quàm qui habent poros apertos, ex quibus uapores & humiditates possunt resolui, egestiones exiccantur, & corpora sunt magis stiptica. Hinc ergo colligi potest, quare in fine æstatis & principio autumnus fluxus sæpius accidunt. Nam in æstate replentur corpora fructibus & malis nutrimentis, pori dilatantur, & resoluitur calor naturalis, postea adueniente autumnus, pluit & flant uenti, qui fugant æstatis calorem infrigidant, & obstruunt poros, & ma

li humores claudunt in uisceribus, feruent, corrumpunt, gignunt febres, uel prorumpunt in fluxus. Senes stiptici fuere in pueritia lubrici, ecōtrā, pueri stiptici si senescunt, fiunt lubrici. Præterea est aliud genus fluxus, qui græce tenasmos, Latine præmitus nuncupat, quē qui patit semper uellet egerere, tanquā necessitas semper urgeat, ualde enim desiderat deponere onus uentris, & se posse egerere credit, & frequenter conatur expellere pondus quod sentit in ano, sed non emittit, nisi modicū & mucilaginosum: & plerunq; generat à frigore pedum & totius corporis, & eius materia & causa plerunq; est phlegma uiscosum, quod adhæret recto intestino, & quandoq; est cholera, & æger ualde conquerit de aduisione ani, maxime quando materia est cholericā.

De signis fluxuum.

QVando uirtus digestiua & calor naturalis est debilis, cibus ægre digeritur, grauis est stomacho, & uirtus retentiua debilitatur, & semidigestus descendit, & generat fluxum: sed uulgares ignari quanto quis plus egerit, tanto melius digerere falso opinantur. Ex frigore em̄ & debilitate caloris naturalis & uirtutis cōtentiue generat fluxus stomachicus, epaticus, intestinalis, & tenasmos: quorum egestiones sunt phlegmaticæ, fluidæ, parum fætidæ, & semidigestæ, quæ cum rugitibus gurgitando descendunt, & non seruant ordinem, sed crescunt & decrescunt, secundum quantitatem ciborum: & ideo frequētior est in die quàm in nocte stomachicus, sed epaticus maior est in nocte, periodicusq; crescit plus in uno tempore quàm in alio, & qui eum patitur præter morem aliorū plus egerit in sequentibus egestionibus, & in fine plerunq; modicum sanguinem fuscum emittūt: & quandoq; egestiones eorū sunt albæ, interdū uirides, sed plerūq; sanguinæ, & sine dolore egeruntur. Huiusmodi fluxus diu durat, & quandoq; pluribus annis: & qui eum patitur, est frigide complexionis, pallidus, fuscus, squalidus, & ualde oppilatus, & eius urina est rubea, sanguinea, turbida, & spissa. Fluxus catarrhalis est periodicus, & in diuersis tēporibus uberius fluit, præcipue post longiorem somnum, & plerunq; est phlegmaticus & fluidus, & quādoq; spumolus, & secum trahit nutrimenta: maxime quando est salsus, acutus, uel uirulentus, & percipit eius descensus, & quandoq; dolet unde deciditur, sed fortius in quod distillat, præsertim quando ulcerat intestina. Fluxus spleneticus facit egestiones nigras, adultas, melancholicas, & sæpe mortales: & quæ sunt acutè ulcerant, & splen est tumidum & ualde oppilatum: & omnis fluxus oppilatiuus, maxime qui prouenit à uenis meseraicis, est liquidus & fuscus, sanguineus, sicut lotura carnis, & facit ægrum pallidum, flauum, & deformem. Fluxus intestinalis generatur à frigore extrinseco, & humoribus phlegmaticis, sicut tenasmos, in quo phlegma uiscosum adhæret recto intestino, & qui eum patitur semper uellet egerere. Dysenteria est fluxus excoriatiuus, qui causat ab humoribus cholericis, acutis, eruginosis, uirulentis, saniosis, adultis, melancholicis,

lancholicis, falsis, uel pestiferis, qui gignuntur à febris incensuis uel apostematibus, aut ulceribus intrinsecis, uel aduisione epatis & splenis. Inspiciendæ sunt ergo egestiones, & considerandæ an sint phlegmaticæ uel cholericæ, sanguineæ uel melancholicæ, liquidæ, spissæ, similes uel dissimiles, separatæ uel sanguini mixtæ, & utrum dolor sit acutus pungitiuus, uel permutetur, & ubi dolet: nam si dolor est supra umbilicum, quando egestiones fluunt per uiscera gracilia, & sunt liquidæ fœtidissimæ, modico sanguine & pelliculis ualde commixtæ, significat quod fluxus est mortalis, quia excoariatio est in uisceribus gracilibus, quæ maxime dolent & raro consolidantur: sed quando uiscera crassa inferiora excoarantur, minus dolent, & eorum dolor est sub pectine, paulo antequàm egerantur: & egestiones sunt magis densæ uel crassæ cum sanguine & pelliculis minus mixtæ. Hemorrhoides uero mittunt sanguinem separatū ante egestiones, fuscum & melancholicum. Et quanto prius dolet ante egestionem, tãto in superioribus uisceribus est excoariatio. Sanguis uero syncerus & naturalis significat apertionem uenarum. Egestiones mucosæ, uiscose sunt phlegmaticæ: sed fuluæ crocæ sunt cholericæ, quales in febris cholericis generantur. Egestiones albæ, pallidæ sicut ictericæ, significant aliò diuertisse choleram, quæ in intestina fluere solet, sed spumose, liquide, & fœtidissimæ sunt pestiferæ. In febris propter earum oppilationes & siccitatem corpora primo sunt stiptica, & continue magis & magis cõgregant materiæ, quæ postquàm sunt intestinis & præcordijs graues, urgente necessitate, propter fortitudinẽ uel debilitatem uirtutis expelluntur per uomitum, uel fluxum, qui si fuerint sine dolore proueniunt à fortitudine expulsiuæ, & tolerandi sunt tres uel quatuor dies, & conferunt: sed quando accidunt propter debilitatem uirtutis, dolent, & non sequitur iuuamen, sed eger continue magis laborat. Sicut fluxus qui accidit hecticis & hydropicis. Rugitus & gurgitationes per uiscera significant uentositatem & lubricitatem egestionum, & debilitatem uirtutis contentiuæ: & quandoq; ante phrenesim significat materiam ascendẽtem ad apostemandum cerebrum. Egestiones nigre, & sanguis fuscus arguit extinctionem caloris naturalis. Sed sanguis coagulatus emanauit ex uenis casu disruptis, uerberibus uel uulneribus celsis: qui si diutius intus retineatur, uenter inflatur, uirtusq; & pulsus, sicut in syncopi, deficit, & algent extrema. Qui patiuntur fluxum, parum mingunt & tanto minus quanto plus egerunt, sudat, uel plus euomunt, aut minus bibunt: in fluxu ergo urina est pauca, flaua, quæ magis ad albedinem quàm ad ruborem declinat: quia parum in uessica moratur: & in ea plerunq; crassæ materiæ furfuribus similes resident. Fluxus liquefactius cuius egestiones sunt unctuosæ, turbidæ, albæ, & quandoq; sanguineæ, sicut lotura carnis significat hecticam consumptionem, & liquefactionem membrorum. Si igitur hæc omnia diligenter considerentur, causæ inueniuntur, & fluxus facilius curatur.

*Excrementa
curiose expen
denda sunt.*

De medela fluxus.

Luxus stipticis & cum his quæ condensant & conglutinant materiam curatur, & exigit diuersas medelas, calidas uel frigidas, sibi contrarias, secundum diuersitatem causarum. Virtus namq; contentiua, quæ solet à calore relaxari, frigidis, stipticis, sed debilis digestiua est calidis curanda, ac oppilationes calidis aperiuntur, & humores cholericis, subtiles, acuti, frigidis obtunduntur, & cōglutinantur sirupis. Et frigidis phlegmaticis cum calidis digerunt, & post digestionem euacuent cū clysteribus, si mali humores adherent uisceribus inferioribus, sed prope stomachū constituti uomitu uel medicinis solutiuis purgent. Digerunt aut humores calidi, cholericis, acuti cum sirupis ex succo herbe acetosæ, ex agresta uel myrto & citonijs, sed humores frigidi digeruntur cum sirupo ex menta, & purgent cū rheubarbaro adusto, si fluxus est cū oppilationibus, sine eis uero cū recentibus myrabolanis adustis, qui post euacuationem stipticant & sistunt fluxū: sed quia in Italiam non afferunt nisi uetusti, parum cōferre possunt. Aut purgent mali humores cū aliquo electuario stiptico, addito illi diagridij scrup. s. uel circa, aut uomitu, si materia est in stomacho, & maxime quia uomitus purgat & diuertit materiā & stipticat. Et conferunt diuretica, aperitiua quæ prouocāt sudorem & urinā: nam qui plurimū mingūt uel sudant, ut inquit Hippocrates, modicū egerunt: & econuerso fluxus, uomitus, sudor, & urina aliud alio curatur. Si uero materia esset in intestinis, fiant clysteria, & primo cū brodio capitis arietis, & saccharo rubeo, quæ uiscera abstergunt & cōfortant, & post octo uel decem horas fiat aliud quod apprime stipticat, R. brodij capitis arietis lib. ʒ. uel tantundem cōcoctionis hordei adusti, butyri unc. ʒ. sanguinis draconis drag. 2. nam sanguis draconis stipticat, & butyrum sedat dolores. Similiter pinguedines, mucilagines, seminum cotoniorum, & psyllij, amplius sanguis draconis, barba hircina, & succus eius reprimat, & sistit humores ex apostematibus & uenis fluentes. Sed plantago, semen & succus eius mirum in modum uenas consolidat, & sanguinem sistit, & cum clysteribus iniecta optime curat fluxum excoriatiuum. Item potenter sistunt fluxum balaustium, myrtus, nuces cupressi & galle, siue fiant clysteria cum eorum concoctionibus siue pulueribus. Et quàmplura alia adducemus simplicia, quæ fluxibus medentur, siue ore sumantur, siue in aluum clysteribus iniiciantur: frigida quidem stiptica sunt cotonea, rosæ & semen earum, corallus, plantago, acetosa, galla, nuces cypressi, coriandrum, bolum armenum, sanguis draconis, gummi arabicum, balaustium, pruna syluestria, acatia, castaneæ & cortex earū, intermedij copule glandium, spodium, precipue adustum, myrtus, mora immatura, cornea, & plura alia: sed calida stiptica sunt mastiche, cortex thuris, anisum adustum, cyminum adustum, coagula. At oryza, uentres, & intestina animalium, quæ cocta comeduntur, licet sint duræ digestionis, tamen fluxibus

xibus profunt, quia generant spissum & uiscosum humorem: similiter pedes
 uitulorum & arietum. Exagitatio mentis & corporis concitat fluxum, sed so-
 mnus est optimus & salubris, præterquàm fluxui catarrhali. Amplius, maxi-
 me conferunt cibi stiptici, & carnes laudabiles boni nutrimenti, assatæ po-
 tiusquàm elixæ: nam assationis ratione stipticitatem acquirunt, præcipue cy-
 minum, caseus uetus, & alia quæ iussimus assari. Nam si dragma una casei ue-
 teris in aqua falsa prius cocti, postea ad ignem assati, edatur incredibili stiptici-
 tate aluum constringet. Idem facit tantundem coaguli leporis uel hœdi, &
 sanguinem in uentre concretum dissoluit. Turtures aues assatas fluxibus iu-
 uare, uulgo comprobatum est. Amplius, epatici edant passulas & auellanas
 adustas, sed febrientes qui patiuntur fluxum comedant panem, ex cuius fari-
 na non fuerit furfur discussum, quoniã huiusmodi panis est magis absterfius
 & aperitiuus, & cum aceto confectus refrigerat & constringit. Oua etiam in
 aceto cocta potenter fluxibus medentur, quæ tanto magis stipticant, quanto
 magis coquuntur, sicut sapa, & multo magis succus cornearum ad ignem in-
 spissatus ad idem ualeat, & optime sapit succus recte coctus acetosorum cera-
 rum. Sed hi & alij cibi condantur cum his uel similibus aromaticis, R. rosarum
 mastichis, corallorum, piperis, gariophylorum, cinnamomi añ. drag. i. zingi-
 beris, nucis muscatæ, draganti, gummi arabici, sanguinis draconis, granorũ
 myrti añ. drag. s. Aut, R. rosarum & seminis eius mastichis, sandalorum ci-
 trinorum, cinnamomi, gallarum, añ. drag. i. zingiberis drag. s. piperis, ga-
 riophylorum, nucis muscatæ, añ. scrup. i. spicæ, ligni aloës, macis, cardamo-
 mi, liquiritiæ, zedoariæ añ. scrup. s. Et bibant uinum rubeum, lymphatum cũ
 aqua chalybeata, in qua chalybs uel lapides molares, lateres, uel lapides flumi-
 num igniti, fuerint sæpius extincti. Et lac similiter coctum ualde suppressit
 aluum. Aiunt quod ebrietas sedat fluxum. Aut bibant iuleb rosatum. Quin
 etiam comedant cotonea, & eorum electuarium diacotonium, quod est opti-
 mum, saccharum rosatum superioris anni cum corallis, mastiche uel alijs spe-
 ciebus aut trochiscis stipticis compositum, uel edant forbas corneas, aut ele-
 ctuaria ex eis facta, electuarium ex mirabolanis, electuarium myrtinum, ele-
 ctuarium thurinum, electuarium ex semine nasturtij, quæ sedant omnem flu-
 xum, præter oppilatium, quoniam mirabolani oppilant, & sunt maximo præ-
 sidio stomacho debili, & retentiæ lapsæ. Præterea compertum habemus,
 quod uentosa magna umbilico admota, in paruo temporis spacio sistit flu-
 xum. Ad uomitum autem post cibum & ad fluxum compescendum, & ad
 debilem retentiã confirmandã, stiptica medicamenta exhibentur post
 cibum. Medentur que stomacho & debili retentiæ, lapsæ ex febre & ca-
 lore, corallus & saccharum rosatum uetus, trochisci ex semine acetosæ, un-
 gentum ex anthera, ungentum stipticum, emplastrum phœnicum, oleum
 citoniorum, & diacotonium. Sed infirmæ digestiæ opitulantur mastiche, spi-

ca, & eorum oleum, & cerotū ex mastiche, laudano, & speciebus aromaticis, unguentū stomachicū, unguentum mastichis, & quā plura alia, quæ inuenies in medicinis cōpositis. Sed fluxui epatico & oppilatio mere stiptica nocent, & iuuant aperitiua, quæ stipticant, sicut cyminum adustum, anisum, amygdalæ amaræ, passulæ, & auellanæ adustæ, & electuarium ex passulis. Et hoc, R. anisi, cymini, ameos, omniū adustorum añ. drag. i. cinnamomi, squinanti, gariophylorū, rosarum, macis, cardamomi añ. scrup. 2. mastichis, sandalorum alborum, citrinorum, rubeorum, seminis apij añ. drag. s. spicæ scrup. i. fiat electuarium cum melle rosato, uel saccharo rosato condantur: quod quidem fluxum epaticum & oppilatiuū apprime iuuat. Sanāt uero fluxum excoriatiuū, ulcera intestinorum, & dolores pungitios, eorum clysteria cum butyro, mucilagibus, psyllij, pinguedinibus, concoctione succi, & semine de plantagine, & sanguine draconis. Ad idē ualent mora rubri immatura, præcipue adusta, sed melius est semen rosarum in quantitate mediæ unciæ cū miua cotoneorum, sapa, uel aliquo liquore sumptū. Amplius, rheumbarbarū uim maximā habet contra ulcera intestinorū, sic sumptum, R. rheumbarbari adusti drag. i. spicæ scrup. 5. succi uel aque arnoglossæ uel plātaginis drag. 2. uini ueteris optimi unc. s. misce, & bibatur. Similiter plurimum confert spodium adustum & trochisci eius, & trochisci ex carabe. Et trochisci Clementis, R. spodiij adusti unc. s. rosarum & seminis earum, acatiæ, balaustij, sanguinis draconis añ un. 2. seminis acetosæ, seminis portulacæ adusti, añ. drag. i. s. berberis seminis plantaginis, gummi arabici añ. drag. i. fiant trochisci cum aqua rosata. Item maxime stiptica sunt glandes assatæ, & gallæ, & filiquæ assatæ, quæ afferuntur ex insula Cypri, quæ dicuntur xylocaractes. Et in fluxibus excoriatiuis & corrosiuis præmittas clystere abstersiuum cum decoctione hordei adusti, & saccharo rubeo, uel aqua mellis. Et fortior est in ulceribus sordidis & saniosis aqua salsa, si cut lotura carnis porcine salitæ, uel piscium salitorum: postea sequatur clystere cum brodio capitis arietis, butyro, uel adipe capræ. Demum cum concoctione uel succi plantaginis & sanguinis draconis fluxus catarrhalis cum modico potu & modico somno, & cum cibis spica capiatur, gummi arabicum, myrtus, papauer, & semina eorum adusta, & post cibum coriandrum præparatum sistit catarrhum & fluxum eius, & potentius est diacodium compositum. Præterea fluxibus conferunt balnea tepidarum aquarum, & frictions quia dilatant poros, attrahunt & resoluunt materiam. Item potenter sistit fluxum uitellus oui in aceto coctus. Sed fluxibus puerorum & infantium ædentium dentes optimus est hic puluis cum aliquo liquore potus, & maxime cum lacte, R. seminis papaueris, granorum myrti añ. dragmam mediam, ciperi scrup. unum, seminis rosarum scrup. medium, terantur subtiliter. Item unā cū apostemate fluxus eius curatur. Tenasmus uero & fluxus intestinalis, qui à frigore gignitur, sedatur cum clysteribus ex concoctionibus origani, pulegij, serpylli,

serpylli, & rebus calidis in uentrem iniectis & ano admotis. Suffumigiū etiā ano susceptum ex spolijs anguillarum super prunas proiectis, fluxum cōstringit. Acuitas uero & uiolentia pharmacorum que fuere nimis fortia, uenenoſa, uel male contuſa, ſedatur cum aqua tepida, pota, uel cōcoctione hordei aut brodio carniū ſine ſale, ſaccharo rubeo ſecum diſſoluto, trochiſci ex balauſtio, qui ſummopere ſiſtunt fluxum, R. balauſtij, copularum glandiū aduſtarum, poſtquā octo horas fuerint in aceto infuſe, granorum myrti añ. drag. 1. cymini, gallarum aduſtarum infuſarum in aceto, fructus tamarifci, macis, ligni aloës, galliæ muſcatae, maſtichis, ſpicæ añ. drag. s. coriandrorum præparatorum aduſtorum ſcrup. 2. ſeminis acetofæ, gummi arabici, boli armeni, granorum interiorum, uuarum aduſtarum añ. ſcrup. 1. ſiant trochiſci cum uino, qui omnem fluxum cronicum uel moleſtiſſimū optime ſupprimunt. Tandem, ſi hæc diligenter & recte exacta non conferent, cōfugiendum eſt ad medicamenta opiata, tanquam ad ultimum remedium. Præbeas ergo phyloniū perſicum, quod profluuium uentris & uomitum maxime ſanguineum, appri me compelcit. Aut electuarium Archigenis, uel hos trochiſcos, qui cū opio & ſine eo ſunt efficaces, R. ſpodij, ſeminis roſarum, acatię, balauſtij, ſanguinis draconis, gallæ, croci añ. drag. unam, boli armeni drag. unam & mediā. opij, hyoſcyami, caſtorei añ. drag. unam, ſiant trochiſci cum aqua roſata, & propi nentur in quantitate drag. 1. cum uino tepido.

De frigore febricitantium.

Leue frigus tolerandum eſt, ſed magno & moleſtiſſimo occurrendū eſt, prius cum calore extrinſeco: quod ſi non ſufficit, expellatur cum medicinis calidis, que ore ſumuntur, caute tamen agas, ne augeas febrem, ſed tantum calorem admoueas quantum ſufficit ad ſedandum frigus. Accedit, quod extrinſeca poſſunt ad libitum remoueri. Quādo ergo febriciens incipit frigefcere pānis optime cooperiatur, & hinc inde lapides molares uel lateres calidi uino conſperſi admoueantur: conferunt etiam frictiones manuum & pedum, & linimenta ex oleo anethino, camomillino, liliorum alborum, oleo laurino, coſtino, uel de euphorbio, ſed aqua uitis ardens quæ ex uino ſtillat, linita & bibita maxime calefacit. Aſſerit Auicenna, quod concoctio erucae domeſticae & ſylueſtris dorſo linita ſedat rigorem & frigus. Linimentū frigidi rigoris ſedatiuum, R. olei anethini unc. 1. s. ſucci artemiſiæ drag. 3. bulliant ad conſumptionem ſucci. Poſtea adde croci triti drag. 1. & cum hac unctioe ungat corpus, & maxime dorſum. Aliud calidius, R. anethi, rutæ, myrrhæ, calamenthi añ. drag. 2. piperis, pyrethri añ. drag. 1. uini lib. 1. coquant ad cōſumptionē medietatis, & R. huius cōcoctionis unc. 4. olei laurini un. 2. coquant ſimul, & cū eo corpus liniatur. Item coſti drag. 1. uel tantundem agarici cū aqua tepida poti, uel cū uino ſtatim calefacit, uel, R. pyrreni uel anacardi drag. 2. cum tepido uino diſſolutas, & ualde calefacies, ſed augent & in

inducunt febrem. Vbi uero frigus accideret sine febre, cum pillulis foetidis optime curatur: sed quādo rigor uel frigus accidit cū sudore, significat mortem uel saltem longitudinem aut grauitatem ægritudinis.

De sudore & de fluxu sanguinis narium.

Sudor in fine paroxysmorum spem salutis affert, & quanto quis in remissionibus plus sudat, tanto celerius sanatur, nisi sudor ex plurimo potu affluat. Sudor ergo nō impediatur nisi exuberantiæ ratione ualde debilitet, tunc enim cohibeatur, & æger per cubile sæpius se reuoluet linteis, & flabellis euentet, uel nudus expositus sinat sudorem super pororum foraminibus refrigerari; nam absterfio præbet exitū sudori. Sed tutius est oleū rosatum & myrtinum linitum. Rosata etiam nouella cōpescit sudorem, & restaurat debiles. Quando autem sudor non sedat paroxysmos, significat plurimum potū, abūdantiā, uel repletionem malorū humorū, longitudinē febris, aut extremū mortis laborē, præsertim si sudor est frigidus, & uirtus est debilis: si uero uirtus est fortis & ualida, arguit frigidos humores, & febrem longiorē.

De fluxu sanguinis narium.

Si sanguis malus uel tantum superuacuus à sapienti natura & ualida malorum expulsiua è naribus spōte mittatur, protinus sanat, præsertim iuuenes: sed sanguis niger, qui guttatim è naribus stillat, longis ægritudinib. consumptis mortalis est: si uero ultra sanguinem malum uel superuacuum, quem natura primum mittere solet, bonus fluat in maiori quantitate quàm ipsa natura patitur, compescatur cū albumine oui submisso narib. maxime si cū albumine oui fuerit mixtus sanguis draconis, & præcipue gypsum, trochisci ex carabe uel phylonium persicū. Nam singula apposita susterent sanguinem undecunq; manaret. Similiter pili leporis adusti constringunt sanguinem narium & uulnerum. Aqua frigida super frontem sæpius & circumcirca collum conspersa retinet sanguinem narium. Rursus, aqua frigida pota, & balnea frigidarum aquarum, & manus & pedes fortiter perfricati, & institis fortius complexi & ligati, compescunt fluxū sanguineum alui, prouenientem ex apertione uenarū. Sed nihil est quod fortius cohibeat sanguinem quàm uentosa magna sine incisione super epar apposita, uel super splenem, si ab eo proficiscitur sanguis.

De uomitu.

Vomitus proximus est fluxibus uentris, nā eisdem ferè causis proficiscitur, & eisdem ferè remedijs curatur. Vomitus ergo malorum humorum, si fuerit rarus, facilis & leuiter toleratur, prodest: quoniam purgat stomachum, remouet dolores capitis, ancarū, præcordiorū, & febres, sed frequens uel uiolentus & molestus debilitat stomachum, attenuat uires, & hebetat aciem. Si igitur causa uomitus est repletio malorū humorum, qui sunt graues stomacho, prodest: si uero oppilationes, remoueantur cū aperitiuis,

ritiuis, utputa cum electuarijs ex hyoscyamo, ex myrrha, ex costo, uel ex eupatorio. At si causa uomitus est humor tenax & uiscosus, qui concavitatibus stomachi adheret, uel humor tenuis, qui in eius substantia & uillis est imbibitus, digeratur cum sirupo acetoso, & statim sedabitur, nisi ex debilitate stomachi & uirtutis contentiuæ uomitus causetur, cui maximo præsidio sunt, diacitonium, mycleta, & omnia stiptica, cum quibus fluxus uentris curatur. Stiptica enim corroborant uirtutem retentiuam, & cohibent malos humores, ne regurgitent ad stomachum. Quæ autem contra uomitum ualent, sumunt post cibum, & confert ruta & menta commesta, sed præstantius est contra nausæam & uomitum phlegmaticum, electuarium ex gariophyllis, & sirupus ex menta. Item manus & pedes cum panno aspero perfricati, uel ligaturis fortiter complexi, aut magis quam solent calefacti, uel in frigida aqua frigescentes, sedant uomitum, & maxime somnus. Vel, R. latam panis medietatem modicum adustam, & remollitam in aceto, & super eam consperge cymini, mentæ añ. scrup. i. gariophylorum, rutæ añ. scrup. s. & calida stomacho applicetur, & compercet uomitum. Sed melius est unguentum stipticum, uel emplastrum phœnicum, & optima sunt stiptica quæ ore sumuntur, sicut trochisci stiptici, electuarium myrtinum, thurinum, uel electuarium ex semine nasturtij.

De siti.

Ebrientes qui ualde sitiunt, utrunque uitium caueant ne calor in incendio arecant, nec plurimum bibant: nam plurimus potus inundat in stomacho, diminuit gustum, & calor naturalis relinquit digestionem malorum humorum, & sinit febrem inualescere, & conuertitur ad digerendum potum: qui si fuerit superfluous, concitat uomitum uel fluxum, & quandoque inducit hydropisum: tutius est ergo parciter bibere, & ne fauces arecant gargarizent, uel abluantur raro cum aqua gelida, & interdum paulatim pitissent aquam modico aceto mixtam, uel unum granatorum dulcium, iuleb, uel sirupum acetosum cum aqua pluuiali dilutum: aut, R. aquæ portulacæ unc. 8. quatuor aquarum cordialium, añ. unc. 2. sacchari unc. 5. fiat iuleb longum aromatizatum cum sandalis. Asserit Auicenna, quod semen portulacæ contra sitim plurimum ualeat, & uiatores qui comedunt seminis portulacæ dramam unam, minime sitiunt. Amplius, sitim extinguunt saccharum uiolatium, cucumer, saccharum candidum in ore retentum, & pruna damascena: quæ si fuerint sicca, infundatur in aqua tepida, & trito saccharo conspergantur. Item crystallum in ore delatum, refrigerat sitim: & breuiter, quæcunque humectat, mitigant sitim, sed somnus penitus aufert.

De somno & uigilia.

Omnis immoderatus & profundus inducitur à uaporibus crassis, phlegmaticis, qui oppilant arterias capitis, & impediunt decursum spirituum, quorum priuatione cerebrum congelatur, & æger mor-

ritur, nisi expurgatur & uigilet. Diuertantur ergo uapores cum clysteribus acutis, & suppositorijs ex agarico, sale harmoniaco, hiera picra, uel scāmonea & melle cōpositis, & abluantur nares aceto, & clamoribus, punctiōibus, uel alijs stimulis excitetur frequenter. Aut manibus & pedibus institis fortiter ligatis, uel grauioribus tormentis cruciatus expurgatur, & non permittatur amplius dormire. Sed plerunque febres & earum uapores cholericis adimunt somnū, præsertim quando adsunt dolores, inquietudo, sollicitē curę, uel aliæ molestiæ, quę non sinunt homines dormire. Quando igitur febriens parū aut nunquam dormit, sed die noctuq; uigilat, incidit in phrenesim & dementiam propter cōcursum uaporū, & aliorū humorū, q̄ apostemate afficiunt cerebrū. Refrigerat autem & obtūdīt uapores acutos, & inflammatos & somnū inducit papauer, siue cibus coquatur, siue eius semen, uel sirupus capiat̄ hora eundi dormitū: similiter lactuca cū carne cocta, sed cruda ratione salis & aceti minus dormire facit. Amplius, Allicit somnū oleum papaueris & ungentum populeum circūcirca tempora linitū, & plura alia ungenta & medicamina opiata. Nam opiū & eius aqua, cuius fœtor demitur cum albo secum stillato, potissimum somnum inducunt: sed suspecta sunt & periculosa, nisi sint modica & recte correctā. Deniq; ad somnum inducendum, summopere studendum est prius refrigerare uapores inflammatos, & sedare dolores & inquietudinem, & remota causa somnus sponte redibit. Compertum habemus, quod biscocta quę post caseum ex aqua lactis cocta colligitur, facit dormire.

De dolore capitis.

Ebrientes capitis doloribus plerunq; torquentur, à uaporibus calidis, cholericis, nam sanguinei sunt mitiores, & phlegmatici & melancholici non faciunt acutos capitis dolores, nisi ratione cholerae secum mixtæ. Diuertantur ergo clysteribus uel suppositorijs & frictiōibus uel uentosis cum scarificatione, si sanguis supersit, & eorū acuitas cōmode obtunditur & dolor sedatur cum aqua rosata uel uiolata, modico aceto mixta, & sæpius naribus attracta, & cum eadem frons & facies sæpe abluatur, & circum tempora liniatur oleum rosatum modico aceto conquassatum uel albumine oui, uel succo solatri, uel semperuiui mixtum. Ad idem ualeat ungentum rosatum, ungentum populeum, & oleum nenufaris, coriandri in aceto preparati retinent uapores, ne repant ad caput. Oleum sanè rosatum capiti linitum post tonsionem sedat dolores, & cōseruat mentem & cerebrum sanum. Sed frigiditas capitis subito inducta propter ualde frigida admota, uel propter casum tegminis uel pilei oppilat, gignit catarrhum, & debiles perimit.

De dolore stomachi.

Dolores stomachi plerunq; generantur ex repletionemalorum humorum, qui sunt graues stomacho, & sedantur uomitu quibus est facilis

facilis, sed quibus est difficilis, phlegmatici cum pillulis de hiera, & cholericus cum electuarijs solutiuis purgentur, utputa cum electuario lenitiuo catholico uel ex prunis, sed quãdoq; dolor stomachi accedit & recedit unã cum paroxysmis, & eius causa est uentositas, à calore febrili genita, aut humor concitatus qui putrescit, uel in stomachum regurgitat, & sedatur cū curatione febris in tempore quietis cum sirupis digestiuis, uel cum electuarijs uentositatum discussiuis, aut cum mastiche, spica, corallis, diacitonio, electuario ex myrabolanis, & similibus, quæ confortant stomachum, & repellunt malos humores: sed horis paroxysmi nihil addendum, sed tolerandus est: si uero dolor accideret immediate post cibum, propter debilitatem digestiuæ, parcius comedat, & cibos facilioris digestionis cõditos cum speciebus aromaticis, stomachicis, uel odoriferis, quas explicabimus in medicinis compositis, & confortetur stomachus & uirtus digestiua cum aromatico rosato, diacymino, rosata nouella uel confectione Abbatis, aut alijs confectionibus, electuarijs, oleis, ungentis, uel cerotis, quorum copiam maximam habebis de medicinis compositis, ungentum quod confortat digestiuam, & sedat dolores stomachi, R. olei nardini, rosati añ. un. i. mastichis trite un. s. aceti parum, ceræ quod sufficit. Aut, R. mastichis un. i. s. laudani un. s. corallorum, mentæ añ. scrup. 2. gariophylorū, cinnamomi añ. drag. s. fiat cerotum cum oleo nardino, & super corio extenso adaptetur stomacho: sed si dolor accidit ieiuno stomacho, propter cholera fluentem in stomachum tempore famis, patiens citius comedat.

De dolore uentris.

Dolor uentris solet accidere propter effusionem cholerae in intestina, cui præsidio est sirupus acetosus, cum concoctione camomille similiter flores camomillæ cum aqua uel uino bibiti: & sedant dolores uentris amygdalæ persicorum amaræ, quæ aperfunt oppilationes epatis, & interimunt uermes, qui sunt interdum causa doloris uentris, & perimunt eos absinthium comestum, & concoctio & succus eius potus. Et ungentum aloës linitum. Sed pueris contra uermes facilius corallina & eius confectio, semen sanctum macedonicum, semen caulium cum melle uel aqua graminis: & breuiter, omnia calida amara, & maxime aloës, interficiunt uermes. Si uero dolor uentris accidat propter repletionem malorum nutrimentorum, & stipticitatem, euacuetur cum clysteribus ex concoctione camomille, uel concoctione herbarum communium, & hiera picra. At si uentositas fuerit causa doloris, sumatur diacyminum uel dianisum, & fiat clystere cum concoctione rutæ, centaureæ, anisi & fœniculi, & cum oleo rutæ. Demum si hæc non conferunt, & dolor est grauis, acutus, & intolerabilis, remoueatur cum opiatis, utputa cum triphera drag. 2. uel tantundem phylonij romani.

De dolore dorſi.

DOrſum quãdoq; dolet propter pluuias uel uentos, qui repente in-
frigidat corpus calefactum, nam frigiditas oppilat, & propter op-
pilationes feruet ſanguis, & corrumpuntur humores, & generat
febris: huiusmodi ergo dolor ſedatur cum uentofis, ſuppoſitorijs, uel clyſteri-
bus, & frictionibus, & iaceat eger ſuper coria præparata, & lenia ſtrata, ſuper
plumas, & caueat accubitum reſupinum qui calefacit medullam ſpinę, auget
febrem & dolorem dorſi. Cuius calor refrigeratur cum ungento albo, roſato
uel populeo. Si uero dolor & febris quotidie creſcunt, ſignificat mortem. Re-
nibus autem debilibus ungatur oleum roſatum, cotoniorum, maſtichinũ nar-
dinum, uel quod melius eſt, R. maſtichis un. i. s. boli armeni, ſanguinis draco-
nis añ. drag. i. roſarum drag. s. olei nardini quod ſufficit, fiat cerotum, & ſu-
per coriũ extenſum, adæquetur renibus. Si uero dolor accideret propter are-
nulas & calculos, capiat hunc puluerem diureticum, qui plurimum mingere
facit, & potenter remouet oppilationes febrium inueteratas, R. ſeminis apij,
aniſi, fœniculi fœnogręci, ſeminis malug, ſeminis folliculorũ, ſolatri añ. drag.
i. ſucci liquiritiæ, ſquinanti añ. drag. s. rubæ tinctorum, nigellæ añ. ſcrup. i.
propinetur quotidie drag. i. cum uino ueteri, & continuetur donec iuuerit.

De inquietudine.

Inquietudo & triſtitia non facile ſedatur, niſi unã cum febre & do-
lore, aut tranquillitate mentis & ſomno: prouocetur ergo ſomnus
cum papauere, eius ſirupo diapaupere & diacodio: olfaciat cam-
phoram, & concoctionem roſarũ, deponat curas & mœſtitiã, & confabule-
tur cum gratioſis amicis, & quandoq; febrientes contriſtantur propter effuſio-
nem cholere mordicantis præcordia, quibus iuuat uinum granatorũ & age-
ſta, limones, poma rancida, & buccella panis in horum ſuccis infuſa.

De lingue nigredine & uifcoſitate.

VApores cholere adultæ, & febris ardor deſiccant fauces, & faciunt
linguam aſperam & nigram, & quãdoq; inducunt phreneſim, qui-
bus medentur ſirupus acetofus ex endiuiã, ex portulaca, conſerue
ſaccharorum cordiales, electuarium ex prunis non ſolutiuum, & huiusmodi
frigida & humida. Et abſtergatur lingua cum aſtella arundinis tenui reflexa,
uel cocleari, & frequenti ablutione concoctionis hordei, uel aqua cum ſaccha-
ro lauetur. Semina citoniorum in ore retenta, uel tenui panno ligata, & aqua
hordei infuſa, abſtergunt nigredinem lingue, & obtundunt acuitatem illorũ
uaporum, ſecundum Auicennam. Item ad idem cõferunt pruna ſicca in aqua
tepida remollita, ſaccharum candidum, ſaccharum uiolatum, & leniunt aſpe-
ritatem. Et admonendi ſunt febrientes, ne ſupini iaceant, neq; caput calidiori
quã ſolet tegmine uel plumoſo cervicali amplius caleſcat. Si uero fauces ue-
lut eſculente uifcoſa excrementa frequenter concipiunt, quamuis ſepe abſter-
gantur

gantur, ægritudinem mortalem arguunt: sed si postablutionem oris cū aqua hordei & oxymelle simplici illa uiscosa sputamina concreta absterguntur, & perseverant fauces mundæ, augent spem salutis.

De syncopi.

Syncopes magnopere timendę sunt, quoniam sæpe perimunt: & accidūt quādo cholera effunditur ad cor. Et idcirco in principijs paroxysmorum quando humores agitātur, syncopis sæpe excitatur. Præseruat autem à syncopi uomitus, & conferunt clysteria lenitiua: & syncopim arcent sirupus ex acetositate citri, electuarium ex ligno aloës, electuariū ex musco, electuarium ex semine acetosæ, & præcipue bucelle panis aduste, optimo uino imbutæ, aut in uino granati punici uel in agresta: & melior est panis surfureus ex farina frumenti & surfure factus. Si uero corpus iam penè exanimatum syncopis fecerit, abigitur cum diuersionibus, fricentur ergo brachia, & costæ, & artus funiculis fortiter cōstringātur, & molestis punctiōib. æger excitetur. Aut manus & pedes in calidissima aqua infundant, & conspergat facies aqua rosata, aceto mixta, uel uino odorifero, & admoueat naribus muscus laudanum, camphora, uel species aromaticæ: nam suaues odores cōtra syncopim plurimum ualent: & remouet syncopim uentosa magna sine incisione post tergum sinistrum apposita.

De frequenti sternutatione.

Sternutatio prouenit à fortitudine expulsuæ, & à calore qui dilat meatus, & in uentositatem conuertit humiditates uentriculorum cerebri. Ideo facilius sternutamur quando intuiumur solem, & fortius quando olfacimus elleborum uel euphorbium. Sternutatio fermè confert surdis & conualescentibus, sed in principio febrium nocet, nam attrahit humores ad caput. Facile autē sedatur, si interuallum fricetur quod in radice nasi utriq; oculorū interiacet, aut frons & collū fricet, uel olfaciat oleū rosatū & spongiam, aut naribus attrahat aquā rosatā aceto mixtam.

De tussi.

Tussis sæpe febribus cholericis & sæpius phlegmaticis accidit, & fortius excitatur in principijs paroxysmorum. Medentur autē tussi siccæ, liquiritia, penidia, & saunia. At calidę tussi diadragantū, diapapauer, & pillule lambiles: sed frigidæ confert electuarium sanum, diapenidion, & plura alia, quæ inuenies in electuarijs lambendis, & liniatur pectori oleum uiolatum, ungentum uiolatum, ungentum pectorale, ungentum mucilaginum, uel dialtheum. Si autem tussis causatur à catarrho fluente à capite in thoracem, qui minatur phthisim, remoueatur cū hoc saluberrimo sirupo, R. Iuiubarū, sebesten añ. numero 15. liquiritię, capilli ueneris añ. drag. 2. passularum un. s. bulliant in duabus lib. aque ad cōsumptionem medietatis, & eius expressioni adde sirupi papaueris, myrtini, añ. un. 2. clarificetur & da un. 4.

uel quinq; per duas horas post prandium, & tantundem post cœnam, & contineatur quandiu iuuerit.

De difficultate anhelandi.

Ebrientes cum difficultate anhelant ob spasmum & cōtractionem neruorum & membrorum spiritualium. Contrahuntur autē quandoq; propter siccitatem, sed frequentius propter nimiam humiditatem, & plurimum potum uel humores, qui obstruunt uias anhelitus. Quando igitur accidit propter siccitatem, est ualde periculosa, & non potest curari, nisi forte cū frigidis & humidis, butyro recenti, saccharo uiolato, saumia, diadraganto, electuario expapauere lambendo, & oleo uiolato, & eius ungento pectori linito, & fiant gargarissmata cū rob. nucum, uel diamoron, dissoluto cum aqua hordei. Quæ uero à repletionem & humiditate generatur, parco uictu & abstinētia à rebus humidis facile sedat, hinc pingues, obesi, & infantes, quia non possunt se à rebus contrarijs abstinere, difficultate anhelitus magis laborant, sed ualde pingues apoplectici sepe suffocantur. At si humor aliunde flueret in pectus, & faceret difficultatem anhelitus, misso uentosis sanguine, curatur.

De difficultate glutiendi.

Difficultas glutiendi quandoq; prouenit à febre conclusa & incensua, cuius remedium & quidem optimum est phlebotomia ex uena cephalica: necnō clysteria uel suppositoria. Et fiat gargarissmata cum aqua rosata, aceto mixta, aut lacte mulieris, uel maxime cum diamoron, aqua foliorū croci diluto, quæ quidem gargarissmata procidentes uias residere cogunt, anginam discutiunt, raucedinem emendant, & difficultatem respirandi pariter & deglutiendi apprime sedant. Vbi uero difficultas deglutiendi accideret propter aridum spasmum, esset mortalis.

De gustu.

Nomni ægritudine sit tibi curæ gustus: nam quibus sanè cibus sapit, facilius sanantur: si ergo mali humores adimerent gustum, uomitu uel pharmacis reijciantur, & confortetur stomachus cum rebus stipticis, aromaticis, utputa cum citonijs, diacitonio, cum absinthio, & uino in eo cocto, cinnamomo, gariophyllis, spica, mastiche, corallis, rosis, aromatico rosato, confectione Abbatis, diarhodon, & quàm plura alia, quæ in libro de medicinis compositis inuenies, confortant stomachum, & excitant gustum, sicut pillulæ imperiales: sed pillulæ gustus & appetitus restitutiæ, sic componuntur, R. cinnamomi, croci, spice, hioseyami, ligni aloës, xylobalsami añ, drag. 2. mastichis, corallorum rub. añ. drag. 1. s. gummi arabici, rosarum añ. drag. 1. aloës un. 4. fiant pillulæ cum sirupo de absinthio, & ad idem ualent pillulæ diarhodon.

Rebus

De bulismo.

Bulismus est saturitas stomachi, & fames membrorum: cum enim par illud neruorum tertium, quod à cerebro in stomachū descendit, & præbet sensum & gustum, à calore febrili nimium acceditur, aut uehementi frigore mortificatur accidit bulismus: sed qui prouenit à calore, curatur frigidis & humidis capiti admotis: & maximo præsidio est ablutio capitis cum concoctione uiolearum: deinde liniatur caput cum oleo uiolato, & excitetur sensus cum asperis frictionibus, punctationibus, & ligaturis manuum & pedum, & prouocetur gustus cum bonis odoribus & cibis delectabilibus cum speciebus aromaticis, conditis, & sumat aromaticum rosatum, uel diarhodon, & huiusmodi.

De fame insatiabili.

Fames excitatur ab humore melancholico ad os stomachi effuso, quæ si fuerit insatiabilis, quam famem caninam uocant, curatur cibis pinguibus, unctis, frigidis, & ualde dulcibus: sed ante expectam famem remota mensa singulariter comedant passulas, uel semina cucurbitarum uel melonum, quæ sunt modici nutrimenti, ut longior mora in eis deducatur. Item aiunt, quod offa quæ fit ex pane & uino in mane ieiuno stomacho sumpta, licet in parua quantitate, tamen tota die conseruat hominem saturum. Sandarachæ autem, quæ dicitur uernix scriptorum, paulatim sumpta desiccet corpus, & macrescere facit.

De singultu & gurgitatione potus.

Singultus est spasmus gutturis, qui ab arida consumptione & uehementi siccitate, uel à nimia humiditate & repletionem generatur. Singultus quidem ex repletionem quo infantes sæpe corripuntur, salubris est, & suapte natura sedatur, & in adultis citius remouetur abstrahendo quouis modo animū, aut in admirationem deducendo, aut repetendo fictum depositum, de quo non reminiscatur. Sed Socrates post haustum uenenum, abegit singultum cum aqua in ore retenta. Singultus uero qui fit ab arenti febris siccitate, mortalis est. Aeger quæ tendit ad occasum, qui gutturis spasmus patitur, & potus absumptus ueluti per deuia saxa procliuis uallis gurgitando delabitur. Et si admodum pauci sanentur, humida tamen conferre deberent, ceu brodium pulli ualde concocti, quod partim pitissetur, & partim gargarissetur, & liniatur pectori oleum uiolatum, & sumat saccharum uiolatum, sauniam, & restauratiuum ex pinis.

LIBRI DE FEBRIBVS, ALIORVMQVE
MEDICINAE LOCORVM FINIS.

K 4